

Dankwoord

Eerst en vooral aan mijn journalistieke peter, Bart Dobbelaere. Hij heeft me een goede plattegrond van het parlement gegeven en me vervolgens zelfstandig mijn weg laten zoeken. Hij heeft me een ongelooflijke vrijheid gelaten, maar heeft me steeds binnen de lijnen laten kleuren en nuttig advies gegeven. Hij heeft zich tijdens mijn stage dé perfecte mentor getoond door me al snel op pad te sturen, artikels te laten schrijven en ze opbouwend-kritisch te bespreken. Ik wist in september al dat hij mijn begeleider moest en zou worden. Na de afgelopen weken weet ik helemaal waarom.

Ook aan de mensen die me ervan overtuigd hebben de “entertainmentmedia” achter me te laten en het journalistieke pad te bewandelen. Het was een moeilijke keuze, maar nu ik deze laatste woorden van mijn eindwerk aan het typen ben, weet ik meer dan ooit dat het de juiste is geweest.

En ten slotte aan de politici (en hun woordvoerders en medewerkers) die meegewerkt hebben aan dit eindwerk. Zonder die interviews was mijn werk helemaal nergens geraakt. Ik hoop dat ik kan zeggen “tot gauw”.

Woord vooraf: het waarom en hoe van het eindwerk

Toen ik enkele maanden geleden resoluut voor de pen koos, wist ik dat ik de politieke journalistiek in wou en zou gaan. Ik wilde verdwalen in de gangen van het parlement, me parkeren in de Wetstraat en met politici praten in plaats van er alleen maar naar te kijken, te luisteren en voor te stemmen. Ik ben blij dat de eerste stap daartoe met dit eindwerk gezet is - met zevenmijlslaarzen als ik er zo op terugkijk. Het onderwerp is me aangereikt door Hugo de Ridder, die ik na enkele weken in de opleiding al had aangeklampt. Of hij geen suggesties had voor een goed politiek eindwerk? En die had hij. Een ervan is uitgemond in dit eindwerk: de opvolgers in het parlement - onbekende parlamentsleden die in de plaats komen van de kopmannen die niet gaan zetelen in de instelling waar ze verkozen zijn. Met hoeveel zijn ze? Wie zijn ze? Zijn het louter brave “partijslaven”? En waarom zijn ze er? In 2000 waren ze even afgeschaft, om in 2002 – vóór de verkiezingen – heringevoerd te worden. “Niemand heeft ooit geschreven waarom en hoe dat gebeurd is”, zei hij me. Op dat ogenblik wist ik dat dat mijn onderzoeksobject zou worden. Ik had een alibi om in het parlement rond te dwalen, kon me in de politiek wentelen en een antwoord vinden op de vraag of de politieke journalistiek echt wel iets voor mij is. Op dit ogenblik ben ik blij te kunnen zeggen dat ik de antwoorden op al die vragen heb gevonden. U houdt het nu vast. Waarom de opvolgers zijn heringevoerd, staat geformuleerd in een artikel en wordt van de nodige achtergrond voorzien in alle andere. En nu ik in het politieke zwembad gedoken ben, wil ik er niet gauw meer uit.

De bibliografie achteraan maakt twee dingen duidelijk: ik heb me eerst grondig in de werking van het parlement ingelezen en ik heb veel met interviews gewerkt. Artikels als *Schiet niet op de pianist* zijn daar een perfecte combinatie van. Na de achtergrondlectuur heb ik eerst een lijst opgesteld met alle opvolgers voor het federaal en het Vlaams parlement, vooral omdat er bij de stoelendansen van de afgelopen twee verkiezingen heel wat transfers tussen die twee instellingen gebeurd zijn. Toch werd al gauw duidelijk dat ik me beter op een van beide toespitste, omdat er anders een verwarrende lawine aan artikels zou volgen. Ik heb de klemtoon dan ook op de Kamer gelegd. Vandaar dat ik vooral federale politici heb gesproken.

Ik heb weliswaar de Vlaamse parlamentsvoorzitter Norbert De Batselier geïnterviewd, maar als Herman De Croo geen zware operatie had ondergaan, had ik zeker ook met hem contact kunnen opnemen. Aangezien een afspraak met de heer De Batselier niet gemakkelijk te ma-

ken viel en hij als parlamentsvoorzitter uiteraard zeer zinnige dingen te vertellen had over de instelling, heb ik het interview behouden.

Al gauw bleek dat een uitspraak als “de opvolgers zorgen voor een verzwakking van het parlement” veel te simplistisch is. Er is veel meer aan de hand, vandaar de stukken over de kieswetgeving. Om de reden waarom de opvolgers heringevoerd zijn goed te vatten, is het trouwens essentieel om die nieuwe kieswetgeving te kennen. Ik weid dan ook uit over die ingrijpende kieshervorming en de achtergrond ervan. Die hervorming kaderde in de hele beweging van de “Nieuwe Politieke Cultuur”: er werd een commissie opgericht en ideeën geventileerd om “de kloof tussen burger en politiek te dichten”. Een van die ideeën was de afschaffing van de opvolgers. En zo hangt alles aan elkaar. Om de rol van de opvolgers compleet te schetsen, moet je ook de rol en de toestand van het parlement zelf wat schetsen. Anders krijg je een foto met heel wat blinde vlekken. Vandaar dat het eindwerk ook wat langer is geworden: ik wilde zo grondig en volledig mogelijk, en genuanceerd, schrijven over dit onderwerp. Temeer omdat er eigenlijk nog maar weinig geschreven is over de zetelcarrousel van de afgelopen jaren. Iedereen riep wel dat het schandalig en puur kiezersbedrog was, maar niemand beschreef de invloed ervan. Iedereen riep dat de opvolgers stemmachines waren en scheerde hen over dezelfde kam. Ook over het hoe en waarom van de kieswetgeving is de afgelopen jaren weinig gepubliceerd. Welke partij heeft welke rol gespeeld, en waarom? Wie wou die opvolgers absoluut in het parlement houden? Ik heb geprobeerd in dit eindwerk enkele leemtes op te vullen en ben meer dan gelukkig met het resultaat.

Veel interviews heb ik gewoon verwerkt in teksten, zonder citaten – temeer omdat er ook dikwijls *off the record* dingen werden verteld. Twee interviews (Norbert De Batselier en Steve Stevaert) heb ik uitgeschreven; de interviews met de opvolgers en de fractieleiders heb ik in twee teksten verwerkt. Het had geen zin om tien opvolgers te interviewen, omdat de inhoud van wat ze zeiden grotendeels hetzelfde was. Sommige opvolgers wilden ook gewoon niet meewerken, anderen bleken moeilijk te strikken. Ik heb me beperkt tot vier opvolgers uit de meerderheid: op hen wordt immers de meeste kritiek gegeven. Het grote interview met de vier fractieleiders leek me tof om te doen. Ik had de meesten toch nodig voor achtergrondinformatie, dus waarom ze eens niet bundelen in een artikel? Het interview met De Batselier bleek achteraf niet meer noodzakelijk maar het bevestigt ook de inzichten die dit eindwerk biedt. Die twee stukken zie ik dan ook als uitsmijters. Het interview met Stevaert achtte ik noodzakelijk omdat de SP.A de afgelopen jaren een hoofdrol heeft gespeeld in de politieke omwentelingen. Dat wordt al vlug duidelijk uit het eindwerk. Het interview met Stevaert was zowat een vereiste om mijn bevindingen te staven.

Ik heb de geïnterviewden zelfstandig gecontacteerd en gevraagd om een beetje kostbare tijd van hen te mogen stelen. Een interview duurde meestal een half uur tot een uur. Soms hielp het toeval of mijn stage op De Standaard wel een beetje. De B-H-V- hetze heeft m'n eindwerk ook beïnvloed. Het leek en was ook een zaak van de echte toppolitici, maar het heeft het parlement ook een hele tijd verlamd. De tel van het aantal afspraken dat verzet is geweest of gewoon niet is kunnen doorgaan, heb ik niet kunnen bijhouden.

Naast de interviews, bevat dit eindwerk onder andere twee analyses, twee achtergrondstukken – telkens over de opvolgers en de kieswetgeving – en twee dubbelartikels over de opvolgers. Ik heb sommige artikels inderdaad in twee geknipt, omdat het geheel anders te onoverzichtelijk zou worden. Bovendien kunnen haast alle artikels niet los van elkaar gezien worden. Het is een artikelenreeks in de letterlijke zin van het woord, bijna een vervolgverhaal. De publicatie van een enkel artikel uit het pakket lijkt me daarom niet altijd gemakkelijk, maar een herwerking van het eindwerk tot een duidingsartikel lijkt me zeer doenbaar. Indien mogelijk wil ik op de resultaten van dit eindwerk voortbouwen. Het parlement is hoe dan ook een essentiële instelling waar lang nog niet alles over geschreven is. Ik heb de smaak van de politiek meer dan ooit te pakken en zal er nog zoveel mogelijk van proberen te proeven. Mijn stage op de Wetstraatredactie van De Standaard heeft die honger alleen nog maar harder doen knagen. Ik heb de artikels die ik, met dank aan Bart Dobbelaere, al heb mogen schrijven voor De Standaard bij dit werk gevoegd. Ze zijn samen met dit eindwerk de voornaamste reden waarom ik deze opleiding heb gekozen, en ze hebben m'n eindwerk zeker beïnvloed. Ik weiger ze dan ook volledig los te zien van dit werk en had graag alles samen in een mooi bundeltje.

Dit eindwerk zie ik als een smakelijke cocktail, met ambitie, enthousiasme, lef, assertiviteit en creativiteit als ultieme ingrediënten. Ik ben er zowaar dronken van geworden en hoop van u hetzelfde.

Inleiding:
Mediademocratie of
parlementaire democratie?

Inhoudsopgave

1. Media-, drama- en tv-democratie verdringen de parlementaire democratie	1
1.1 De mediademocratie	1
1.2 De dramademocratie	2
1.3 De tv-democratie	3
1.4 “Politiek is perceptie geworden”	5
1.5 Driehoeksrelatie media-burger-politiek	6
2. Parlement en de media: wie is de wetgevende macht?	7
2.1 Hoe de parlementaire verslaggeving geëvolueerd is (Witte 2002: 120-130)	7
2.2 Hoe de media de selectie van het parlementaire personeel beïnvloeden	9
2.3 Hoe de media het parlementaire werk verzwakken	11
3. Conclusie	14
4. Bibliografie	16

Veel auteurs die schrijven over de verhouding tussen media en politiek duiden die wisselwerking aan met de naam van een nieuw soort democratie. Het parlement speelt daarin hoegenaamd geen rol, hoewel veel landen zoals België een “parlementaire democratie” zijn. Het parlement is het hart van de democratie, zij heten de verkozenen en de stem van het volk te zijn. De Leuvense politicoloog Wilfried Dewachter (2001) had het al over de “mythe van de parlementaire democratie”: het parlement speelt een alsmear marginalere rol.

In deze inleiding wordt eerst ingegaan op welke mediagestuurde democratie dan wel hoogtij viert volgens die auteurs. Vervolgens wordt er (uiteraard) een klein overzicht geschetst van de geschiedenis van de parlementaire verslaggeving. Ten slotte wordt verduidelijkt hoe de media in zo’n (media)democratie invloed hebben op het parlement en de wetgevende macht ontegensprekelijk verzwakken. Veel elementen uit de theorieën van auteurs als Meyer (2002) en Witte (2002) blijken heel nauw aan te sluiten bij de situatie in ons parlement vandaag.

1. Media-, drama- en tv-democratie verdringen de parlementaire democratie

1.1 De mediademocratie

Media democracy is de titel en de rode raad van het boek van Thomas Meyer (2002). De ondertitel, “How the Media Colonize Politics” onderstreept duidelijk zijn opvatting: de wetten van de politiek zijn onderhevig geworden aan die van de media. De politiek is nu eenmaal afhankelijk van aanhoudend publieke steun, stelt hij, dus hebben de politici er alle belang bij veel op het podium van de media te verschijnen (Meyer 2002: 50-72). Die beeldspraak van het podium gebruikt Meyer maar al te graag en heel veelvuldig. Opdat politici het podium mogen betreden, hebben ze natuurlijk wel een act nodig. Er moet een reden zijn dat de camera’s op hen gericht staan – en liefst een goede reden uiteraard. Daarom moeten ze bepaalde evenementen opkloppen, organiseren, nieuwswaardig maken opdat de media op hen inzoomen – een term die Meyer (2002) het hele boek lang aanduidt met “stage management”, een term die hand in hand loopt en soms versmelt met “perception”. De politici en hun entourage passen zich dus aan de wetten van de media aan, de wetten die bepalen wat het nieuws haalt of niet. De politici zijn zich maar al te bewust van hun afhankelijkheid van de media omdat ze niet bepaald veel andere kanalen hebben om een groot of groter publiek te bereiken. Politiek wordt zo dikwijls een mooi stuk theater, vindt Meyer (2002: 65). “Non-events” worden opgeklopt tot een vermeldenswaardig media-evenement.

Met de kolonisatie van de politiek door de media bedoelt Meyer (2002: 57) de “overgave van de politiek aan de logica en de wetten van de media”:

Once the sphere of politics falls under the influence of the media system, it changes considerably: it becomes dependent on the latter's rules, but without completely losing its separate identity. In colonizing politics the logic of the media system does not simply restructure the way the political is portrayed or its relation to other systems; it affects the political process at the “production” level, i.e., where the political sphere emerges as a unique form of life. (Meyer 2002: 57)

Meyer (2002: 58) houdt rekening met de kritiek op zijn theorie. Die luidt onder andere dat de media de politiek niet zozeer gekoloniseerd hebben, maar dat de politici zelf zich maar al te graag onderwerpen aan de regels van de media, omdat ze geen ander forum vinden waar ze zoveel mensen (tegelijktijd) kunnen bereiken. Bovendien blijven de regels van het politieke spel wél gehandhaafd, zeggen Meyers sceptici: strategieën en andere politieke trucs om verkozen te worden blijven sowieso gelden.

Meyer erkent die kritiek, maar geeft zelf drie redenen waarom kolonisatietheorie standhoudt: ten eerste is de mediadruk om bepaalde politieke gebeurtenissen wat op te blazen, of in Meyers bewoordingen te *stage managen*, ondertussen diep in het politieke systeem ingeworteld. Ten tweede leggen de media volgens Meyer (2002: 58) de regels vast, en heeft de politicus er alleen maar controle op hoe die regels worden toegepast. Ten slotte heeft de politicus nooit echt controle op hoe hij wordt geportretteerd: hoe hij overkomt in de media wordt grotendeels door diezelfde media bepaald. En die kolonisatie heeft ertoe geleid dat de politicus zijn entourage heeft moeten uitbreiden met spin en andere doctors opdat het plaatje dat van hem geschoten wordt, klopt.

1.2 De dramademocratie

Mark Elchardus (2002) ziet het allemaal nog wat dramatischer. Hij gewaagt dan ook van een heuse dramademocratie waarin de politiek vandaag moet gedijen. Elchardus (2002) waarschuwt ervoor dat de massamedia haast een monopoliepositie hebben verworven over de politieke communicatie en vindt dat de relatie tussen media en politiek dringend moet hervormd worden:

De relatie tussen de media en de politiek speelt zich in grote mate af rond personen en gebeurtenissen, eigenlijk rond de vermeende persoonlijkheden van politici en de emotionele,

exemplarische, illustratieve, maar doorgaans misleidende waarde van evenementen en snel ingenomen standpunten. De politieke communicatie tussen partijen, burger en overheid, zoals die door de media wordt verzorgd, speelt zich af in een wereld die inmiddels grondig verschilt van degenen waar beleid wordt gemaakt. De door de burger waargenomen politiek is grotendeels anekdotisch. (Elchardus 2003: 181)

De politiek verwordt zo teveel tot de voorstelling van een drama, waarin verhalen en beeld voorrang hebben op informatie en de politiek teveel absorberen. De politiek zit teveel verankerd in het “evenementiële, het emotionele en het persoonlijk”, vindt Elchardus (2002: 183). Politici moeten bevrijd worden van de noodzaak amusant te zijn, zodat ze eindelijk weer hun beroep echt uitoefenen. Elchardus (2002: 182) ziet zelfs een rol weggelegd voor het in België nooit echt sterke parlement, dat de informatietaak van de media kan stimuleren en bewaken. Emotie moet plaats maken voor informatie. Het valt op hoezeer Elchardus (2002: 183-184) de rol van de “evenementen” beklemtoont, net als Meyer (2002): “Een berichtgeving die haast uitsluitend is afgestemd op evenementen, kan vandaag geen verantwoorde politieke, economische of sociale rol meer spelen.” Alles draait rond de “voorstelling”, stelt Elchardus (2002: 192): “De macht van een politicus wordt afhankelijk van de rol die hij in de voorstelling van de samenleving weet te bemachtigen of krijgt toegewezen.” En ook hier duiken uiteraard de spin doctors weer op. Hoe politici voorgesteld worden, kan hen maken of kraken. De politicus speelt een rol die hem opgelegd wordt door de media. “Ideologie wordt verdrongen door dramaturgie”, stelt Elchardus (2002: 193), wat niet alleen geldt voor de politiek, maar ook voor organisaties als pakweg Greenpeace. “In beeld komen” is het belangrijkste.

Bij de rekrutering van politiek personeel, zijn daarom ook niet alleen de politieke talenten belangrijk, maar ook de “dramaturgische elementen”.

1.3 De tv-democratie

In haar boek “Media en Politiek” leunen enkele bevindingen van Els Witte (2002) zeer dicht aan bij de andere theorieën.

Zo hecht zij veel belang aan de afnemende ledenaantallen van de partijen, de ontzui-ling etc. Samen met een toename van de politieke onverschilligheid, heeft dat alles onder andere geleid tot een groeiend aantal zwevende kiezers (Witte 2002: 141). Door de dalende vaste achterban van de partijen, moeten die partijen dus andere kanalen gaan gebruiken om die kiezers te bereiken. Uiteraard bieden de media een uitstekende gelegenheid daartoe. Die groep van zwevende of vlottende kiezers wordt bovendien alsmaar groter en verscheidener.

Die verschillende deelgroepjes moeten op aparte manieren aangesproken worden. Daarom denken de politieke partijen steeds marktgerichter en proberen ze zoveel mogelijk in te spelen op de behoeften van het heterogene kiezerspubliek. En ook hier verwijst Witte (2002: 141) naar gespecialiseerde adviesbureaus en andere personen en organen waarop de partijen beroep doen om hun imago op een deugdelijke manier vorm te geven. De voornaamste aandacht gaat uit naar televisie. Ook hier komen termen terug als media-events die kunstmatig gecreëerd worden opdat de media aandacht aan die politieke (op zich non-) evenementen besteden. Partijmeetings worden steeds *entertainer* gemaakt door bekende personen uit te nodigen om het congres op te luisteren, de speeches worden scherper gemaakt,... Alles wat de camera's en de aandacht trekt, is welkom.

Politiek is ondertussen meer dan ooit personeelspolitiek geworden: onder andere wegens de ontzuiling is niet zozeer meer de inhoud van een partij vanzelfsprekend. Ook de vanzelfsprekendheid dat men op dé katholieke, dé socialistische of dé liberale partij stemde met het hele gezin, familie,... is weg. De personen daarentegen lokken de kiezers wel naar de partij – onder andere daardoor wordt de voorzitter zo hard als boegbeeld naar voren geschoven (Witte 2002: 142). De impact van politieke boegbeelden is dan ook bijzonder groot op dat steeds toenemend aantal vlottende kiezers. Die zwevende, twijfelende kiezers zijn doorgaans mensen die minder geïnteresseerd zijn in politiek en beïnvloeden in sterke mate de verkiezingsuitslag. Ze hebben niet bepaald een nauwe band met een bepaalde partij en identificeren zich dan ook meer met een bepaalde kandidaat, of zoals Witte (2002: 144) het formuleert: “Uit onderzoek blijkt dat ze het meest onder invloed van de mediacampagnes staan en vooral oog hebben voor de meer oppervlakkige en formele aspecten van het politieke bedrijf.”

In die populariteitsopbouw van de politici spelen de media uiteraard een essentiële rol. De politici zelf raken er alsmaar meer van overtuigd dat het echte politieke spel gespeeld wordt voor de camera's vandaag. De journalisten zelf juichen dat toe: ze zien hun macht immers groeien, recht evenredig met de afhankelijkheid van politici (Witte 2002: 144). De media worden dan ook maar al te graag ingeschakeld in de politieke campagnes. Dat was ook te zien de afgelopen twee verkiezingen: nooit was er in aanloop naar een stembusslag zoveel politiek te zien op tv. De media worden ook steeds meer gebruikt om zich te profileren bij een bepaalde crisis of onderhandelingsronde: via die weg zetten de politici permanent strategische en tactische stappen (Witte 2002: 145). Ook past dat wat in een trial-and-error-strategie: men wil zien hoever men met een bepaald standpunt kan gaan, hoe een standpunt ligt bij de publieke opinie, de media en zelfs de coalitie- of onderhandelingspartners, men wil

bepaalde punten of aspecten op de agenda krijgen. “De middelen die daartoe ingeschakeld worden, zijn bekend,” schrijft Witte (2002: 145-146): “medelingen worden selectief verstuurd, toespraken niet zelden aangedikt, geheime dossiers op het juiste ogenblik ‘gelekt’, proefballonnen deskundig opgelaten, *inside* verhalen die de strategische belangen van de betrokkene dienen meegedeeld enzovoort.” Denken we maar aan de capriolen van De Gucht tijdens de maandenlange polemiek rond het migrantenstemrecht, dat de VLD heel wat stemmen en geloofwaardigheid heeft gekost.

Ten slotte heeft Witte (2002: 146) de kolonisiëtheorie van Meyer (2002) blijkbaar aandachtig gelezen. Ze schrijft immers dat de politiek zich heeft moeten aanpassen aan de vereisten van de tv. Voorts komen er ook een aantal termen terug uit de vorige theorieën:

In het verlengde van de nood aan personifiëring, individualisering, dramatisering en de beklemtoning van elementen als actie en concurrentie, streeft hij/zij ernaar een echte tv-persoonlijkheid te worden, waartoe hij/zij aan een aantal vereisten tracht te voldoen. Het verschijnen zelf – de tv-performance – vormt een eerste aspect. In het kader van een artificiële vedettencultus wordt veel aandacht geschonken aan uiterlijk, aan zogenaamde telegenieke kwaliteiten en aan de wijze waarop de politicus ‘overkomt’. (Witte 2002: 146)

Witte (2002: 146) stelt dat de politicus vandaag deel uitmaakt van de “tv-democratie”: hij moet een goed *image* hebben en moet zijn dossierkennis vooral goed kunnen weergeven. Er bestaat vooral Amerikaanse literatuur over, schrijft Witte (2002: 146), maar het is al lang geen typisch Amerikaanse werkwijze meer – het heeft de West-Europese bodem in de jaren zestig-zeventig bereikt.

1.4 “Politiek is perceptie geworden”

De term “perceptie” is pas een tweetal jaar geleden echt doorgebroken. In een paar opiniestukken over het op zich foeilelijke woord staat het volgende te lezen:

Nooit stond het begrip imago zo centraal. Want niet (alleen) de intrinsieke waarde van een bedrijf, maar wel zijn imago bepaalt de beurskoers. Niet (alleen) de daden van een politicus, maar wel zijn imago bepaalt zijn populariteit. [...] In een tijd waarin alle actoren hoe langer hoe actiever bezig zijn met het sturen en professionaliseren van de perceptie, wordt de rol van de media dan ook steeds belangrijker. (Peter Vandermeersch, DS 20/12/2003)

Ook Marc Reynebeau heeft indertijd een column geschreven over wat hij noemt het “p-woord” (DS 16/12/2003). Daarin omschrijft hij perceptie als “het zoemwoord waarmee de

Wetstraat dezer dagen spreekt over de relatie tussen politiek en media”. Volgens hem maakt “elke vertaling van het politieke werk naar het publiek” een omweg van de perceptie. Ook Reynebeau stelt dat een goed beleid staat of valt met een goede communicatie.

Communicatie kan de perceptie positief of negatief kleuren en de perceptie zelf kan een partij de verkiezingen doen winnen of verliezen. Van zodra de perceptie ontstaat bijvoorbeeld dat één partij een degelijk regeringsbeleid in de weg staat, zoals het toenmalige Agalev in mei 2003 overkwam, of de VLD in 2004, zal de kiezer die genadeloos afstraffen.

Kortom, de perceptie van een beleidsdaad of een politiek evenement is al even belangrijk als de daad of het evenement zelf. Hoe iets of iemand wordt gepercipieerd via de buis en de kranten, is voor de politici vandaag essentieel. De perceptie van iets of iemand maakt of kraakt het, hem of haar. Het belang van perceptie vat de relatie tussen politiek en media perfect samen. Bovendien kunnen beide niet zonder elkaar. Er is wederzijdse beïnvloeding - “the two are linked,” schrijft Street (2001: 2). Per slot van rekening vissen ze in dezelfde vijver, namelijk die van de burger, van het volk, van de kiezer.

1.5 Driehoeksrelatie media-burger-politiek

Walgrave en Van Aelst (*DS 29/12/2001*) leunen in hun opiniebijdragen voor De Standaard over media en politiek heel nauw aan bij Witte (2002). Ook zij stellen dat de driehoeksrelatie politiek-media-burger ingrijpend veranderd is. Waar de burger vroeger de politiek en de media volgde, volgen de politiek en de media nu de burger. De media en de politiek vissen in dezelfde vijver en streven dezelfde belangen na. Ze willen zich in de gunst van het volk werken, diens ongenoegen aanvoelen en de advocaat van dat volk spelen.

Daarin speelt volgens de auteurs, zoals Witte (2002), de ontzuiling mee: vroeger stond een partij voor een bepaalde zuil, de burger voelde zich thuis in een bepaalde partij. Nu moeten de partijen de kiezers echt overtuigen om op hen te stemmen: de partijkleur speelt geen rol, de beleidsthema's een beetje, maar de persoonlijkheden vooral wel. Het verschil tussen de verschillende partijen is nauwelijks merkbaar. Voorbeelden uit de recente politieke actualiteit zelf zijn legio: het partijtje Vivant kon aanvankelijk niet kiezen tussen CD&V, SP.A-Spirit en VLD om er een kartel mee aan te gaan voor de verkiezingen van 2004. Ivo Belet verkondigde bij zijn overstap naar de politiek, en meer bepaald naar CD&V, prompt dat hij zich evengoed bij de SP.A had kunnen nestelen.

Net hetzelfde verhaal bij de media: VRT en VTM dingen om het meest naar de gunst van de kijker. Evenementen als de verkiezingen, om weer een lukraak voorbeeld te nemen, worden een ware kijkcijfer- of uitputtingsslag. Kranten (deelgenoten in die ontzuiling) moeten verkoopscijfers en zenders kijkcijfers halen: die cijfers zijn nog altijd de burgers.

2. Parlement en de media: wie is de wetgevende macht?

Welke repercussies heeft dat nu op de parlementaire instelling in ons land? In zowat elk interview maakten de parlementsleden dezelfde analyse als de hierboven aangehaalde auteurs. Nu, in de artikelenreeks wordt duidelijk dat veel elementen ons federaal parlement stelselmatig verzwakken: het communautaire, het logge karakter van de instelling, de administratieve machines die de ministriële kabinetten geworden zijn... Maar het begrip dat in elk interview terugkomt, is 'de media'. Vooral de impact van die media kan men moeilijk overschatten, wat schrijnende, zelfs gevaarlijke toestanden oplevert. In de artikelenreeks wordt duidelijk dat een groot stuk van de nieuwe kieswetgeving van de afgelopen jaren zelfs gemodelleerd lijkt naar de impact van de media op de politiek.

Eerst wordt er aan de hand van de beschrijving van Els Witte (2002: 120-130) een korte evolutie van de parlementaire verslaggeving gegeven. Vervolgens worden de evoluties van de verhouding tussen media en politiek getoetst aan getuigenissen van parlementsleden en de situatie van het parlement vandaag.

2.1 Hoe de parlementaire verslaggeving geëvolueerd is (Witte 2002: 120-130)

In de negentiende eeuw groeide de overtuiging dat het parlement dé instelling was waar men allerlei problemen uit de maatschappij kon onderwerpen aan discussies waaraan alle stromingen moesten kunnen deelnemen. Vervolgens konden er bindende beslissingen genomen worden. Die debatten moesten echter gevolgd kunnen worden door het soevereine kiezerskorps, zodat de debatten openbaar moesten zijn. Zo konden de mandatarissen ook bekendheid verwerven bij de kiezers. De pers bekleedde hier dan ook een essentiële rol in: er was nood aan een betrouwbare, juiste weergave van de parlementaire debatten.

De kranten brachten die openbaarheid als eerste in de praktijk en die parlementaire openbaarheid spoelde als een golf over de verschillende landen waarin het parlementarisme

ingang vond: Groot-Brittannië en de Verenigde Staten aan het eind van de 18^{de} eeuw; aanvankelijk ook in Frankrijk, waar na 1789 die openbaarheid echter grotendeels teniet werd gedaan; België sinds 1830; en in steeds meer landen in de tweede helft van de negentiende eeuw.

De parlementsleden waren van bij het begin echter redelijk argwanend jegens de parlementaire verslaggeving. Ze waren bevreesd voor onnauwkeurige, partijdige, vertekende of te kritisch becommentarieerde verslagen, zodat er al direct spanningen rezen tussen mandataris en journalist. Die journalist was immers verantwoordelijk voor de beeldvorming van het parlement en de parlementsleden door de burger. Men voelde zich dan ook te afhankelijk van de journalist en men vreesde dat de macht van de media zou toenemen ten nadele van het parlement zelf – de journalisten werden (toen al) aanzien als concurrenten. Het duurde dan ook niet lang of de parlementaire verslaggevers kregen concurrentie van verslagdiensten die door de partijen in het parlement zelf werden goedgekeurd. Die diensten stonden in voor eigen officiële publicaties en woordelijke verslaggeving van de parlementaire debatten. De opiniekranten bleven echter veel aandacht aan het parlement besteden.

Aan het eind van de negentiende eeuw werd het parlement uitgebreid naar de lagere sociale klassen (het ontstaan van de ‘massademocratie’) en takelt de opiniepers langzamerhand af. Er doet zich een commercialisering van de pers voor, waarbij het woordelijk weer-geven van debatten baan ruimde voor meer interpretatieve, becommentariërende stukken over het parlement. In de meer populaire pers brak de levendige, dramatische verslaggeving door.

Na de Tweede Wereldoorlog zette die commercialisering zich door en wou men, onder druk van de leescijfers, de parlementaire verslaggeving steeds minder saai maken. Aangezien de verslaggeving ook steeds minder populair werd, gingen toppolitici steeds meer briefings en speeches voor de televisiecamera’s brengen. Die televisiecamera’s richtten zich trouwens al te vaak op politieke leidersfiguren en conflictsituaties. Ondertussen sneuvelde de parlementaire rubriek in hoe langer hoe meer kranten en verdween de verslaggeving over de politieke inhoud steeds meer ten voordele van politieke intriges, affaires, schandalen en *human interest*-verhalen van de politici.

Ondertussen wonnen de audiovisuele media steeds meer terrein op het parlement. De parlementsleden zagen met lede ogen de macht van de volksvertegenwoordiging afkalven. De ministriële kabinetten, partijen en drukkingsgroepen eisten de mediabelangstelling op. Er was dus een herwaardering van de parlementaire instelling nodig. Via radio en tv kon de kloof tussen mandataris en burger gedicht worden en kon het parlement z’n achterstand op de “politieke concurrentie” inhalen. Het publiek zou zo meer zicht krijgen in de werking van

de instelling en op de posities van de verschillende partijen in een of ander debat... Toch dook weer het argwaan van de politici op: het parlementair debat zou in en slecht daglicht gesteld kunnen worden, de berichtgeving zou gemanipuleerd kunnen worden, de camera's zouden de parlementaire debatten kunnen doen verworden tot stukjes theater,... De voorstanders hebben altijd gezegd dat het essentieel is dat de media hun controlerende functie konden uitvoeren en dat de burger het recht had om te zien hoe de besluitvorming in het hart van de democratie gebeurde. Aanvankelijk golden er echter heel wat restricties voor de audiovisuele media in het parlement.

2.2 Hoe de media de selectie van het parlementaire personeel beïnvloeden

De evolutie van de parlementaire verslaggeving toont duidelijk aan hoe de parlementaire democratie zachtjesaan is kunnen evolueren naar media- en soortgelijke democratieën. Een van de verzwakkingen in de parlementaire democratie is het politieke personeel.

Walgrave en Van Aelst (DS 28/12/2001) schreven in hun artikelenreeks over de toenemende personalisering van de politiek. Hun analyse gaat als volgt:

Naarmate de ideologische verschillen tussen partijen kleiner werden en partijprogramma's geen ideologische strijdschriften meer waren waarin de polarisatie met de politieke vijand ten top werd gedreven, werden personen uitgespeeld om het verschil te maken. Dat is een proces dat al van in de jaren '60 gaande is. Zwevende kiezers zijn politieke wezen op zoek naar politieke ouders. [...] Het BV-fenomeen is de keerzijde van dezelfde medaille, een andere strategie om hetzelfde te bereiken. Om de kloof tussen burger en politiek te overbruggen, worden politieke maagden binnengehaald, niet besmet of verdacht door jarenlange politieke activiteiten, die dan nog het voordeel hebben over een bekend tv-gezicht te beschikken. (DS 28/12/2001)

Dat dat repercussies heeft voor wie in het parlement terechtkomt, is een open deur. Bekende mediafiguren als Margriet Hermans, Jean-Marie Dedecker, Jurgen Verstrepen, Flor Konickx deden de afgelopen jaren hun intrede in het parlement. Ook een bekende achternaam (Maya Detiège, Tom Dehaene, Bruno Tobback,...) staat garant voor een goed resultaat en dus ook voor een goede plaats op de lijst. Dat het hier om “politieke maagden” gaat, zonder ervaring met “politieke activiteiten”, is echter een handicap voor het technische, ingewikkelde parlementaire werk, zegt CD&V-parlementslid Servais Verherstraeten [24/05]: “Men gaat een deel parlementsleden krijgen die inhoudelijk niet zo goed zijn, maar louter omdat ze zoon of dochter zijn van, of omdat ze een mediatieke voorgeschiedenis hebben, in dit huis komen. Dat wil niet zeggen dat die allemaal per definitie slecht zijn. Maar je hebt in een parlement ook het middenveld, dat ook belangrijk parlementair werk moet doen en dat niet zo opvalt. Wij moeten er bijvoorbeeld in de commissie Justitie ook voor zorgen dat er niet te veel fou-

ten in de wetgeving staan. Dat vergt vakkennis, studie, ervaring. Dat is nooit electoraal beloond geweest, maar dat hoeft ook niet, als je ervoor kunt zorgen dat je zulke mensen in het parlement kunt houden. Maar het lot van dat soort parlementsleden is nu uiterst precair: ze weten dat ze dat soort werk niet moeten doen omdat dat toch nauwelijks of niet gehonoreerd wordt. Ze moeten opvallen, met het gevolg dat het noodzakelijke vaktechnische achtergrondwerk compleet naar de achtergrond verdwijnt.”

Maar het gaat niet alleen om de BV's. Ons parlement vandaag is helemaal niet meer stabiel, zegt Stefaan Fiers [20/05/05], politicoloog aan de K.U. Leuven. Waar een goed parlements lid ongeveer vijf jaar tijd nodig heeft om echt grondig ingewerkt te geraken, duurt de parlementaire carrière van iemand vandaag maar ongeveer vijf jaar. “Mensen worden sneller opgebrand, het tempo is ook helser. Er wordt de parlementsleden minder tijd gegund om over de dingen na te denken en rustig aan goede wetgeving te werken. Kijk maar naar de verkeerswetgeving die al enkele keren op enkele jaren tijd veranderd is. Dat krijg je als niet rustig aan goeie wetgeving kunt werken. Je hebt ook de proliferatie van ministerposten, we hebben nu zowat 55 ministerposten. Dat betekent dat je al een soort tweederangs politicus bent als je niet bij die top-55 zit. Alleen de fractieleiders hebben nog een beetje aanzien. Het parlement zit dan vol met personen die het nog niet gemaakt hebben en zich dus, ook tegenover de partijtop, nog moeten bewijzen. De wetgevende macht heeft heel veel moeite om zich aan te passen aan de wetten van de media.”

Els Van Weert [24/05/05] deelt die analyse van de topfiguren die naar voren worden geschoven: “Door de mediatisering zijn slechts een twintigtal personen *het van het* in de politiek, en die gaan dan ook het zwaarste doorwegen. De reële macht van de media ligt op sommige momenten wel hoger dan het parlement. Het is te ver doorgeslagen in een bepaalde richting van populisme: men focust op de brandjes en persoonlijke vetes, men simplificeert en negeert het zwaar inhoudelijke werk. Maar ons treft ook schuld: wij uit de regering en het parlement moeten ook leren datgene wat we doen duidelijk te brengen. Dat is belangrijk als je de kloof met de burger wilt verkleinen.”

2.3 Hoe de media het parlementaire werk verzwakken

“Op verschillende manieren spelen de media in op de toename van de macht van de regeringen en de staatshoofden, van de partijen en de drukkingsgroepen én op de machtsaftakeling van het parlement”, schrijft Witte (2002: 119). Waar Witte (2002: 123) vooral op attendeert, is dat de parlementaire verslaggeving zowat uitgestorven is: de letterlijke weergave van par-

lementaire debatten wordt uitgesloten ten voordele van een levendige, dramatische stijl van verslaggeving (cf. 2.1).

Er kan niet ontkend worden dat het parlement zich aan het medium aanpast. De bekommernis om de beeldcapaciteit van het medium te valoriseren, leidt ertoe dat een aantal praktijken opduiken die erop gericht zijn visueel op te vallen. De personifiërings-, dramatiserings- en entertainmentprocédés tracht men ook in deze uitzendingen [over het parlement] toe te passen. De aspecten van het parlementaire proces die de meeste dramatiek bieden, krijgen het vaakst de aandacht. (Witte 2002: 129)

Dat heeft gevolgen voor de parlementaire debatten zelf, dat bevestigen enkele (ex-) parlementsleden. Els Van Weert [24/05/05]: “Er worden niet veel maatschappelijke debatten meer gevoerd en omgezet in wetgeving. Het parlement is meer een forum om *show te verkopen* en zondag uitgenodigd te worden in de zetel van *De Zevende Dag*. Belangrijke maatschappelijke problemen en dossiers als de gezondheidszorg en de eindeloopbaan komen nauwelijks nog aan bod, terwijl je rond Brussel-Halle-Vilvoorde veel theater in het oog van de camera’s zag, waarbij de parlementsleden elkaar met onliners proberen te vloeren.”

Jos Ansoms [03/05/05], 23 jaar parlements lid voor de CD&V geweest, vult aan: “Alles is nu gemediatiseerd en vooral gericht op het elektronische, radio en tv, en op de kranten die in dezelfde sfeer moeten verslaan met grote koppen en foto’s. Alles moet blits, kort, en een artikel mag niet langer dan enkele regels zijn, je moet je boodschap in 17 seconden kunnen uitleggen etc. Heel die evolutie is niet goed voor parlementair werk. Dat staat er haaks op. Dat werk is technischer, grondiger, langdradiger. Het goede parlementair werk past als een tang op een varken op de huidige media-evolutie en de personalisering van de politiek.”

Witte (2002: 123) omschrijft de essentie als volgt in haar geschiedenis van de parlementaire verslaggeving (cf. 2.1):

De dalende nieuwswaarde van de parlementaire activiteiten had ook tot gevolg dat toppolitici verkozen om briefings en speeches direct voor de televisiecamera’s te brengen. De concurrentie van de tv, met veel aandacht voor politieke leidersfiguren en conflictsituaties, maar ook het parlementaire werk dat steeds gediversifieerder en uitgebreider werd en dat bovendien vaak gebeurde in de commissies, was eveneens bepalend voor de geschreven pers om afstand te nemen van een woordelijke weergave van de debatten en de discussies. (Witte 2002: 123)

Rik Daems [30/05/05], VLD-fractie leider in de Kamer, bevestigt dat en volgt de andere parlementsleden in hun negatief oordeel over de rol van de media in het parlement. “Een wet ontstaat in een commissie, waar dan nog wat aanpassingen aan gebeuren. Als een meerderheid zegt dat het in orde is, gaat het naar de *plenaire*. De journalist zit niet in de commissie, maar wel in de plenaire. De plenaire dient voor mensen die niet in de commissie zaten, maar

ook hun gedacht willen zeggen over dat voorstel. De plenaire is dus geen verplichting, waar we met 150 mensen moeten zitten. Maar dat beeld geven de media wel. Eigenlijk is dat gewoon voor de geïnteresseerden, maar niet iedereen is in alle voorstellen geïnteresseerd natuurlijk.¹”

Het verdwijnen van de woordelijke weergave van de debatten wil echter niet zeggen dat de berichtgeving over het parlement volledig verdwenen is, maar wel dat het niet steeds louter om het inhoudelijke gaat, dan wel om persoonlijke schandalen, korte oneliners, opvallende (absurde) situaties of de persoonlijke leefomgeving, human interest, van de parlementsleden.

Zoals hierboven al vermeld, werden de parlementsleden hoe langer hoe meer jaloers op uitvoerende macht, die over sterk ontwikkelde p.r.-diensten beschikte en professionele contacten met de pers onderhield. Jos Ansoms [03/05/05] beschrijft hoe de parlementsleden ook dat euvel proberen tegen te gaan: “In de jaren negentig heb ik meegemaakt dat men cursussen en trainingsschema’s ging inrichten voor hoe je vlot moet kunnen spreken. Nu is men al een stap verder: in de verschillende fracties en de partijen wordt er nu intensief geoefend op lichaamstaal. Het gaat al niet meer over de boodschap.”

De parlementaire mallempolen is dus veel te complex om kort en krachtig te kanaliseren in een krantenartikel of een nieuwsreportage: “Voor de ingewikkelde thema’s waarmee het parlement bezig is, is veel (dure) zendtijd nodig”, bevestigt Witte (2002: 129) de analyse van Ansoms [03/05/05]. Ze omschrijft vervolgens de gevolgen in een paragraaf die essentieel is om de verzwakking van het parlement door de media aan te tonen:

Dat heel wat parlementsleden oog hebben voor de kansen die de tv hen biedt om in de publiciteit te komen, om hun persoonlijke propaganda te verzorgen en een bepaald imago op te bouwen, staat inderdaad vast. Via opzienbarende speeches electorale doeleinden nastreven, telegenieke kwaliteiten ontwikkelen en voor de camera aan politiek doen, horen daar zeker bij. Het in beeld komen wordt hoe dan ook een belangrijke factor. Op die wijze versterken de toppolitici, naar wie immers de meeste aandacht gaat, hun monopolie. Hoewel achtergrondfiguren ook aan bod komen, krijgen de stille werkers daarentegen veel minder aandacht. (Witte 2002: 130)

De parlementsleden bevestigen dat. Annemie Turtelboom [18/05/05] bijvoorbeeld: “Het eerste jaar dat ik in het parlement zat, ben ik wat in de media gekomen met de leuke, blitse dingen. Je wil natuurlijk dat de mensen je leren kennen, dat ze weten dat je in het parlement

¹ Witte (2002: 125) schrijft in haar geschiedenis van de parlementaire verslaggeving over de vrees van parlementsleden tegenover de introductie van de audiovisuele media in het parlement het volgende: “Daar heel wat activiteiten in de beslotenheid van de commissies plaatsgrijpen, zouden de burgers bij het zien van een onderbezet parlementair halfroond een verkeerd beeld kunnen krijgen van de activiteiten van de parlementsleden.” Dat loopt volledig parallel met de klacht van Daems [30/05/05].

zit. Dat waren dan dingen die voor de maatschappij an sich niets maatschappelijke waarde of relevantie hebben. Zo kwam ik in het nieuws met het afschaffen van de boetes op de waarzeggerij: één keer is daar iemand voor veroordeeld geweest, in 1948. Ik ben daarmee op Radio 1 en 2 geraakt, in alle kranten...”

Els Van Weert [24/05] sluit zich erbij aan dat de media mee de agenda van het parlementslid bepalen: “De mensen contacteren je met problemen waar je volgens hen iets aan moet doen. Maar omdat je tijd in het parlement alsmaar beperkter wordt, ga je al dingen beginnen selecteren in het parlement waarmee je in de media kunt komen. Op den duur is je criterium om een initiatief te nemen: is dit mediageniek, kan ik er iets mee doen?”

SP.A/Spirit-fractieleider Dirk Van der Maelen [26/05] wijst op de gevaren van die agenda-setting voor de kwaliteit van het parlementaire werk: “Toen ik in het parlement kwam, zei mijn fractieleider dat je je moest specialiseren om in het parlement om iets te betekenen. Kies je maximum een of twee domeinen, beheers die, ga naar studiedagen, leg contacten met mensen uit de administratie en de academische wereld over de problematiek en leg contacten met de pers, hou in de gaten wie erover schrijft. Na ongeveer twee jaar beseffen ze binnen de fractie en de pers dat je daar intensief mee bezig bent, zodat de journalisten beseffen dat je daar wel iets zinnigs over te zeggen hebt. Zo moet je niet altijd zelf op hen toestappen. Ik stel nu vast dat veel jonge parlementairen *zappolitici* zijn: diegenen die het meest opvallen, zijn gewezen woordvoerders die een goede neus hebben voor wat *in the air* is, om er vervolgens op te springen. Vandaag is het dat probleem, morgen die ongerustheid, en het gevolg is dat je met een parlement zit dat bestaat uit parlementairen die inhoudelijk niet meer zo zwaar wegen als voorheen, en dat de media meer en meer bepalen wat hier besproken wordt.”

3. Conclusie

Uit dat alles kan terecht geconcludeerd worden dat “het parlement hevig te lijden heeft onder onze mediamaatschappij”, zoals Vlaams parlementsvoorzitter Norbert De Batselier [01/06/05] het omschrijft. “Die maatschappij bepaalt meer en meer wie nummer 1 en 2 staat op een lijst. Je weet dan dat iemand die de media zeer veel gebruikt vlugger opgebruikt zal zijn. De houdbaarheid zal altijd inkorten, zeker van hen die aan de top staan. De mensen vragen vandaag constant vernieuwing, en vernieuwing vraagt doorgaans nieuwe en jonge gezichten. Maar die tendens gaat niet blijven bestaan. Het is de laatste verkiezing al geminderd.” De vraag is of de relatie tussen media en politiek of tussen media en het parlement op deze manier kan blijven duren. De Batselier ziet een oplossing in het volgende: “Als men in programma’s als ‘Villa Politica’ de onbekende parlementsleden, die zich verdienstelijk maken voor blinden of kinderrechten, meer in de picture zetten, krijg je een heel ander plaatje. Is dat niet meer de opdracht van de openbare omroep? In het parlement zitten er mensen die daarmee bezig zijn. En zo krijgen ze ook meer zin om zich met zulke dingen bezig te houden en niet alleen met wat op de eerste bladzijde van de krant staat.”

Steve Stevaert [03/06/05] geeft eigenlijk de perfecte conclusie en samenvatting van deze inleiding: “[De verhouding tussen media en politiek] is een win-winsituatie: de politiek bedient zich van de media en de media van de politiek. Ideologie bestaat, net als bijvoorbeeld de links-rechtstegenstelling, en zal altijd blijven bestaan, maar het verschil in de democratische politiek wordt niet alleen meer gemaakt op basis van ideologie, maar vooral op basis van mensen. Daarin spelen de media een grotere en andere rol dan vroeger omdat we in een veel minder verzuilde samenleving zitten.”

Die uitspraak van Stevaert is de definitie van personeelspolitiek en personalisering, fenomenen die in deze inleiding steevast aangestipt werden en in de artikelenreeks meermaals zullen opduiken.

De inhoudelijke debatten in ons parlement worden verdrongen door stukken theater en dramatische oneliners van op het spreekgestoelte in het halfroond. Of hoe de dramademocratie de parlementaire democratie binnensluipt.

In de media moet alles kort en “blits” zijn om de aandacht van het publiek vast te houden. De parlementsleden vertalen hun boodschap in korte en blitse statements, of verpakken hun boodschap om toch media-aandacht te krijgen en de aandacht van de media vast te houden. Of hoe de theorie van Meyer (2002), de spelregels van de politiek die zich aanpassen aan die van de media, dagelijkse kost is in ons parlement.

De bedenking die aan het einde van deze inleiding kan gemaakt worden, is dan ook dat de parlementaire democratie steeds meer kenmerken van de media-, drama- en tv-democratie overneemt. Kunnen we zeggen dat die laatste democratieën al de bovenhand gehaald hebben? Zijn ze een paard van Troje in de parlementaire democratie? Dat zouden overhaaste conclusies zijn. Een bemerking die wel opgaat, is dat die verhouding voor het parlement als instelling niet altijd een winwin-situatie blijkt te zijn.

4. Bibliografie

LITERATUUR

DEWACHTER, Wilfried. 2001. *De mythe van de parlementaire democratie : een Belgische analyse*. Leuven: Acco.

ELCHARDUS, Mark. 2002. *De dramademocratie*. Tielt: Lannoo.

MEYER, Thomas & HINCHMAN Lew. 2002. *Media Democracy: How the Media Colonize Politics*. Cambridge: Polity Press.

STREET, John. 2001. *Mass Media, Politics and Democracy*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave.

WITTE, Els (met medewerking van DETANT, Anja & DISTELMANS, Bert). 2002. *Media & Politiek: een inleiding tot de literatuur*. Brussel: VUB Press.

KRANTENARTIKELS

REYNEBEAU, Mark. 2003. 'Overstekend wild. Het geheim van het p-woord'. *De Standaard* 16 december.

VANDERMEERSCH, Peter. 2003. 'Het jaar van de perceptie'. *De Standaard* 20 december.

WALGRAVE, Stefan en AELST, Peter Van. 2001. 'The usual suspects. De media beschuldigd. Beschuldiging 3: de ver-laatste-show-ing van de politiek'. *De Standaard* 28 december.

WALGRAVE, Stefan en AELST, Peter Van. 2001. 'The usual suspects. De media beschuldigd. Eindoordeel: de spiraal van het populisme'. *De Standaard* 29 december.

INTERVIEWS

ANSOMS, Jos (CD&V). 03/05. Gemeentehuis Wuustwezel.

DAEMS, Rik (VLD). 30/05. Kamer.

DE BATSELIER, Norbert (SP.A). 06/06. Vlaams parlement.

FIERS, Stefaan. 20/05. Astrid Plaza Hotel, Antwerpen.

STEVAERT, Steve (ex-SP.A). 03/06. Provinciehuis, Hasselt.

TURTELBOOM, Annemie (VLD). 18/05. Kamer.

VAN DER MAELEN, Dirk (SP.A). 26/05. Kamer.

VAN WEERT, Els (Spirit). 24/05. Kabinet, Brussel.

Artikelenreeks:
Opvolgzaamheid in
het parlement

Inhoudsopgave

Al een eeuw opvolgzaamheid

Wie zijn de opvolgers, en waarom? Een overzicht tot de zetelcarroussel van 2003.
Aanvullend: Herman De Croo: “We krijgen een kneusjesparlement.”

Stoelen aan de kant (1)

Alle (Vlaamse) verschuivingen in de Kamer sinds de parlementsverkiezingen in 2003 op een rijtje.

Stoelen aan de kant (2)

Alle verschuivingen in het Vlaams parlement sinds de verkiezingen in 2004 op een rijtje.

Wet is wil

Wat veranderde er concreet door de ingrijpende kiesherforming van de afgelopen jaren?
Aanvullend: De impact van de lijstvolgorde.

Analyse. Waarom de opvolgers heringevoerd moesten worden

Analyse. Waarom de kiesherforming het parlement verzwakt

Schiet niet op de pianist (1)

Zijn de opvolgers echt zo'n verzwakking van het parlement? Eerste deel: de verschillende categorieën van opvolgers.

Aanvullend: Wie past er in welke categorie? Enkele voorbeelden.

“Wat een raar systeem, die opvolgers!”

Interviews met opvolgers over de opvolgers: **Stijn Bex** (Spirit), **Maya Detiège** en **Dylan Casaer** (SP.A) en **Annemie Turtelboom** (VLD).

Aanvullend: “Ze komt toch niet.”

Schiet niet op de pianist (2)

Zijn de opvolgers echt zo'n verzwakking van het parlement? Tweede deel: heel wat factoren verzwakken het parlement.

Aanvullend: Doe de stemtest: hoeveel stemmen halen de opvolgers in vergelijking met de effectieven en de kopmannen?

“Schaf de opvolgers af, en je krijgt een parlement vol BV's.”

Interview met **Steve Stevaert** over de stoelendansen binnen zijn partij.

De nieuwe politieke kul-tuur

De Nieuwe Politieke Cultuur kreeg zelfs een eigen commissie die de kieswetgeving mee vorm moest geven. Het draaide uit op een fenomenale sisser. Commissieleden **Pieter De Crem** (CD&V), **Els Van Weert** (Spirit) en **Dirk Van der Maelen** (SP.A) getuigen.

Aanvullend: Andere politiek vernieuwende stuiptrekkingen.

“De media bepalen steeds meer wie nummer 1 en 2 op een lijst wordt.”

Interview met Vlaams parlementsvoorzitter **Norbert De Batselier** (bonusartikel).

“Een opvolger is als een dokter die geen bloed kan zien.”

Interviews met vier fractieleiders: **Pieter De Crem** (CD&V), **Dirk Van der Maelen** (SP.A), **Rik Daems** (VLD) en **Gerolf Annemans** (VB) (bonusartikel).

Slotbeschouwing.

Al een eeuw opvolgzaamheid

Wat zijn opvolgers, wie zijn ze? En waarom? Een overzicht tot de escalatie van 2003.

Sinds 1899 al staan er in ons land kandidaat-opvolgers op de kieslijsten. Die opvolgers dienen om (effectieve) parlementsleden te vervangen omdat ze ontslag nemen, ziek vallen of sterven. Zo worden tussentijdse verkiezingen vermeden om een opvolger aan te duiden, zoals bijvoorbeeld in de Verenigde Staten of Frankrijk wel het geval is als een parlements lid zijn mandaat niet volledig uitzit. Die opvolgerslijsten worden zowel voor de Kamer, de Senaat als het Europese parlement ingediend.

Sinds het ontstaan van ons land werden er geregeld tussentijdse verkiezingen georganiseerd. In de 19^{de} eeuw verliepen ze volgens het eennamig meerderheidsstelsel. Meestal bleef het beperkt tot de liberale en de katholieke partij die ieder slechts één kandidaat voordroegen. De kandidaat met de meeste stemmen werd verkozen. Zo kon het dus dat een aanvankelijk katholieke zetel na zo'n verkiezing door een liberaal zitvlak warm werd gehouden. Dat was in veel gevallen een proteststem, vooral omdat de kiezers niet altijd opgezet waren met dat systeem. Vooral in arrondissementen met heel wat mandatarissen, konden ze meer dan hun lief was naar de stembus geroepen worden. In 1840 waren er zo bijvoorbeeld niet minder dan twaalf tussentijdse verkiezingen: tien voor de Kamer en twee voor de Senaat. Dat leidde dan ook tot een groeiend *absenteïsme* van de kiezers, wat een ingrijpende invloed kon hebben op de zetelverdeling.

Ook in de 20^{ste} eeuw werden er toch nog tussentijdse verkiezingen gehouden. Om grillige situaties te vermijden, waren de grootste partijen overeen gekomen om enkel die partij aan wie de zetel toebehoorde een kandidaat te laten presenteren. Zo konden de kiezers alleen voor of tegen die ene kandidaat stemmen. Een ophefmakende tussentijdse verkiezing was die van August Borms in 1928 in Antwerpen. In april 1935 misbruikte Paul-Henri Spaak het systeem als een soort poll voor of tegen zijn roemrucht plan van de Arbeid. De laatste tussentijdse verkiezing was in Brussel, in 1937. De fascistische partij REX liep toen over van zelfvertrouwen en wilde bewijzen hoe groot haar kiezerspubliek ondertussen was. Ze forceerde tussentijdse verkiezingen en zorgde ervoor dat niet alleen het zetelende parlements lid Olivier, maar ook alle opvolgers ontslag namen. In een soort paniecreactie van de regering werd toenmalig eerste minister Paul Van Zeeland als boegbeeld van een soort regenboogcoalitie naar voren geschoven. Hij haalde het op Léon Degrelle van REX. Het systeem van de tussentijdse verkiezing was zwaar misbruikt. In aanloop naar die laatste verkiezing had de regering trouwens een wetsontwerp ingediend om het opzettelijk uitlokken van tussentijdse verkiezingen tegen te gaan. Na de REX-farce is er geen tussentijdse verkiezing meer gehouden.

Nieuw talent

Sinds 1937 hebben er constant opvolgers in het parlement gezeten. Dat aantal bleef altijd beperkt: zo vaak stierven of namen parlementsleden nu ook weer niet ontslag tijdens een le-

gislatuur. Opvolgers konden ook om andere redenen in het parlement belanden. Als een oud parlamentslid een sterke electorale score haalde terwijl hij zichzelf geen vier jaar in het parlement meer zag vol maken, werd hij na twee jaar opgevolgd. Of een kandidaat koos zelf voor een opvolgersplaats omdat hij nog een baan had die te veel tijd opsloopte. Hij kon dan na enkele maanden of jaren op een warm zitje in het parlement plaatsnemen. De opvolgersplaatsen waren voor de partijen dé ultieme kans om nieuw politiek talent in het parlement te loodsen. Vaak waren dat kabinetsmedewerkers die de klappen van de politieke zweep al wat kenden en hun ervaring in concreet wetgevend werk konden gaan omzetten. Mensen als Jean-Luc Dehaene (CD&V), Herman Van Rompuy (CD&V) en Dirk Van der Maelen (SP.A) zijn als opvolgers in het parlement geraakt. Begin jaren negentig sierden politici als Stefaan De Clerck (CD&V), Didier Reynders (MR) en Jo Vandeurzen (CD&V) de opvolgerslijst. Vijftien jaar later is hun politieke invloed wel duidelijk geworden.

Ministers uit het parlement

Het systeem van de opvolgers ondergaat ingrijpende veranderingen in de turbulente jaren negentig. Vanaf dan moesten de ministers niet meer in het parlement zetelen en moesten ook zij opgevolgd worden. Dat leidde uiteraard tot een stijging van het aantal opvolgers, al viel die aanvankelijk nog mee. Tijdens de legislatuur '91-'95 zijn er 22 opvolgers het parlement binnengerold (3 overlijdens, 19 parlamentsleden namen ontslag) en in de jaren '95-'99 28 opvolgers (1 overlijden, 12 ontslagen, 15 vervangingen van ministers). Sommige parlamentsleden kijken vandaag nog met gemengde gevoelens terug op die ingreep. Jos Ansoms (CD&V), die vorig jaar na een parlementaire carrière van 23 jaar ontslag nam, zegt erover: "Men heeft gedacht en ook zo verkocht dat het beter was voor de democratie dat de regeerders uit het parlement gingen en dus gecontroleerd zouden worden door de wetgevendes Kamer. Het principe op zich lijkt goed - ik heb het trouwens mee gestemd. Maar na enkele jaren ervaring zien we dat het systeem ook vele nadelen heeft. Die ministers zijn meestal de topfiguren van de verkiezingen, waaraan de hele campagne opgeofferd wordt. Ergens achteraan worden dan wat goede en minder goede opvolgers gezet. Die worden dan opeens volksvertegenwoordiger en hun mandaat hangt af van de periode dat de andere minister blijft. Dat is een vermindering van de politieke slagkracht van het parlement. Op het eerste gezicht is het goed dat de ministers niet meer in het parlement moeten zitten. Zo kan het parlement onafhankelijker die ministers beoordelen. De praktijk is echter anders: ik heb de periode meegemaakt dat de ministers parlamentsleden waren. Zij waren verplicht veel meer aanwezig te zijn, al was het maar om het quorum te halen bij de stemmingen. Nu is het al een heksentoer om de ministers donderdagnamiddag één uurtje, namelijk de *Question Time*, in het parlement te krijgen om vragen te beantwoorden."

Het is dan ook door die ingreep dat de opvolgers steeds meer moeten opboksen tegen een imago van afhankelijkheid en zelfs slaafsheid.

De openingsdans

Na de verkiezingen van 13 juni 1999, de “moeder van alle verkiezingen” genoemd omdat de verkiezingen voor Kamer, Senaat, het Vlaams en het Europees parlement samenvallen, gaat het aantal opvolgers nog de hoogte in. Maar onder Verhofstadt en het paars-groene bewind zou er een nieuwe politieke wind alle christen-democratisch stof van de afgelopen vijftig jaar wegblazen. Overal weerklinkt de term Nieuwe Politieke Cultuur, met grote vragen als: “Hoe moeten we de kloof tussen burger en politiek dichten?” Het parlement moest daarin een essentiële instelling worden, gestoeld op een grotere inspraak van de burgers. Die zouden meer invloed moeten krijgen op wie in het parlement zetelt, parlementsleden zijn ten slotte volks-vertegenwoordigers. Een van de paradepaardjes van de regering Verhofstadt wordt dan ook de hervorming van de kieswet. In het kader daarvan zouden, onder andere, de opvolgers afgeschaft worden, net als de lijststem. In september 2002 wordt de lijststem slechts gehalveerd én worden de opvolgers heringevoerd nadat ze eind 2000 wel degelijk even waren afgeschaft. Aanvankelijk is de reden daarvan onduidelijk. De verklaringen lijken achteraf even logisch als doldwaas te zijn (*Zie: Waarom de opvolgers heringevoerd moesten worden*).

Wat er ook van zij: voor de Kamer valt het al bij al nog goed mee qua opvolgers na die verkiezingen van '99. 24 opvolgers komen in het parlement door het ontslag of overlijden van een parlements lid en 11 federale parlementsleden worden vervangen omdat ze minister worden. Voor het eerst worden er ook parlementsleden opgevolgd omdat ze in een Gewest- en/of Gemeenschapsregering gaan zetelen. Bij die tien gevallen zijn er slechts twee onder Vlaamse vlag: Patrick Dewael (VLD) wordt opgevolgd door Hugo Philtjens omdat hij Vlaams minister-president wordt. Renaat Landuyt (SP.A) wordt als Vlaams minister van Werkgelegenheid en Toerisme opgevolgd door Dalila Douifi. Omgekeerd werden Magda Aelvoet (Agalev) en Jaak Gabriëls (VLD) federaal minister, hoewel ze op het Vlaamse niveau verkozen waren – zij werden in het Vlaams parlement opgevolgd door respectievelijk Ann De Martelaer en Gilbert Van Baelen. Daar werd toen al wat misbaar over gemaakt, al bleek het achteraf slechts de openingsdans van wat nog komen zou in 2003 en 2004. Het aantal Waalse en Vlaamse opvolgers in de Kamer steeg wel van 28 naar 45.

In het Vlaams parlement wordt het echter al een turbulente legislatuur van 1999 tot 2004. Dat heeft onder meer te maken met de flipperkast die de Vlaamse regering vijf jaar lang was. Slechts drie van de elf ministers reden de rit uit. Zelfs de minister-president werd voor het laatste jaar vervangen: VLD'er Bart Somers volgde na de federale verkiezingen Patrick Dewael op. Aangezien de ministers die ontslag nemen terug in het Vlaams parlement gaan zetelen, en anderen van de parlementszetel op de ministerstoel terechtkomen, is er een komen en gaan van opvolgers. 25 opvolgers kwamen er in het parlement, waarvan er enkelen baan moesten ruimen voor een Vlaams minister die ontslag had genomen uit de regering. SP.A-parlements lid Anne-Marie Baeke bijvoorbeeld. Zij kwam als opvolgster van André Kenzeler in 2001 in het parlement terecht. Kenzeler was zelf de opvolger van Steve Stevaert. Stevaert nam in maart 2003 ontslag als Vlaams minister van Mobiliteit omdat hij partijvoorzitter werd, zodat Baeke terug uit het halffrond verdween. Om er in juni terug op te duiken, als opvolger van Guy Swennen. Swennen en Hilde Claes trokken vlak na de federale verkiezingen naar het federale parlement. Iets wat schering en inslag zou worden het jaar

daarna. Het betreft hier allemaal parlementsleden uit de kieskring Limburg. Het ging zelfs zo ver dat een jaar voor de Vlaamse verkiezingen alle Limburgse SP.A-lijstopvolgers waren opgebruikt! Nog één overlijden of ontslag en... er zouden tussentijdse verkiezingen gehouden moeten worden.

Of hoe in tijden van politieke vernieuwing bijna teruggegrepen moest worden naar een procédé dat gehanteerd werd in de 19^{de} eeuw.

(phn)

“We krijgen een kneusjesparlement”

Opvolgers hebben het niet altijd onder de markt. Ze worden vaak verweten partijslaafjes te zijn en worden dikwijls niet serieus genomen door collega's en pers. Het kiezerspubliek zelf kent hen niet, omdat ze langs een achterdeur het parlement binnenkomen om de stemmenkannonen, die de kiezer langs de grote poort heeft binnen gestemd, te vervangen. De reden van die verwijten is simpel: de meeste opvolgers vandaag zijn de plaatsvervangers van ministers. Mocht de minister aftreden, of de hele regering vallen, vliegt de opvolger uit het parlement. Ze hebben er dan ook geen baat bij om de regering of de minister wiens zitje ze warm houden, te bekritisieren. Bovendien, zeggen de fervente tegenstanders, hebben ze hun plaats te danken aan de partijtop, die instaat voor de lijstsamenstelling. De ene is daardoor afhankelijker dan de andere: sommige opvolgers hebben nog een inkomen als gemeenteraadslid, burgemeester of jurist bijvoorbeeld, anderen hebben alleen het parlementaire inkomen, zodat ze zich op controlerend vlak gedeisd houden. Ook ambitieuzere, jonge opvolgers willen zich weliswaar inhoudelijk profileren, maar blijven met hun tengels van het regeringswerk dat hun partij mee aflevert: ze ontpoppen zich niet graag als een luis in de pels, maar willen hogerop in de partij, luidt het. Parlementsvoorzitter Herman De Croo spreekt onomwonden van “partijslaafjes” en een “kneusjesparlement”. (phn)

Stoelen aan de kant (1)

Onze parlementen leken de afgelopen twee jaar wel een Swingpaleis. Een onafgebroken stoelendans zorgde ervoor dat de samenstelling van onze parlementen nog vlugger veranderde dan het weer. Het loont de moeite om alle verschuivingen op een rijtje te zetten. We beginnen met de Kamer sinds de verkiezingen in 2003.

VLD (9 opvolgers op 25 parlementsleden)

Annemie Turtelboom (Antwerpen) volgde Bart Somers op. Somers werd enkele weken na de verkiezingen Vlaams minister-president. Zijn partijgenoot Patrick Dewael trok immers, met nog één jaar te gaan, naar de federale regering, waar hij minister van Binnenlandse Zaken werd.

Fons Borginon (Antwerpen) volgde Marleen Vanderpoorten op. Zij stond op de kamerlijst, maar bleef Vlaams minister van Onderwijs.

Martine Taelman (Antwerpen) volgde Margriet Hermans op. Zij stond ook op de kamerlijst, maar besloot Vlaams parlements lid te blijven.

Luk Van Biesen (Brussel) volgde Annemie Neyts op. Neyts verkoos Europees parlements lid te blijven.

Geert Versnick (Oost-Vlaanderen) volgde Guy Verhofstadt op. Verhofstadt begon aan zijn tweede ambtstermijn als premier.

Guy Hove (Oost-Vlaanderen) volgde Fientje Moerman op. Moerman werd minister van Economie in de federale regering.

Ingrid Meeus (Oost-Vlaanderen) volgde Karel De Gucht op in juli 2004. Een jaar na de parlementsverkiezingen werd De Gucht minister van Buitenlandse Zaken.

Georges Lenssen (Limburg) volgde Patrick Dewael op. Eigenlijk kwam Dewael zijn belofte na: als Vlaams minister-president maakte hij er geen geheim van naar het federale niveau over te stappen.

Vincent van Quickenborne (West-Vlaanderen) was aanvankelijk de opvolger van Marc Verwilghen, die minister van Ontwikkelingssamenwerking werd.

Van Quickenborne zélf werd echter staatssecretaris van Administratieve Vereenvoudiging. Hij werd dan ook opgevolgd door Miguel Chevalier.

SP.A-Spirit (14 opvolgers op 23 parlementsleden)

Koen T'Sijen (Antwerpen – Spirit) was aanvankelijk de opvolger van Anissa Tamsamani, die onverwachts staatssecretaris van Welzijn op het werk werd. In september keerde ze terug naar het parlement omdat ze gelogen had over haar diploma's. T'Sijen verdween dus enkele maanden uit het halfrond, om er in juli terug op te duiken als opvolger van Patrick

Janssens, die na een jaar Kamer ook lijsttrekker werd op de Vlaamse lijst en naar het Vlaams parlement trok.

David Geerts (Antwerpen) volgde Els Van Weert op, niet na de federale maar vlak na de Vlaamse verkiezingen in 2004. Toen werd Van Weert immers federaal staatssecretaris van Duurzame Ontwikkeling. Haar carrière in het federale parlement was al minder duurzaam.

Maya Detiège (Antwerpen) werd de opvolgster van Kathleen Van Brempt. Eerst ging Van Brempt niet zetelen omdat ze Europees parlamentslid was, maar in september 2003 werd ze federaal staatssecretaris van Welzijn op het Werk. Ze volgde, zo u wil, Anissa Tamsamani op.

Diezelfde Tamsamani (Antwerpen) stapte na de verkiezingen van 2004 dan weer over naar het Vlaams parlement. In de Kamer werd ze opgevolgd door Inga Verhaert.

Hans Bonte (Brussel-Halle-Vilvoorde) volgde Frank Vandenbroucke op, die een jaar lang minister van Werk en Pensioenen was in de federale regering. Na dat jaar stapte hij in juli 2004 over naar de Vlaamse regering, waar hij minister van Onderwijs en Werk werd.

Walter Muls (Brussel-Halle-Vilvoorde - Spirit) volgde Bert Anciaux op. Anciaux werd minister van Mobiliteit in de regering Verhofstadt II. Muls is de man die het minst aantal voorkeurstemmen nodig had om in het parlement te sukkelen, namelijk 686 stemmen.

Saïd El Khadraoui (Leuven) dan. Hij moest Kathleen Van Brempt opvolgen in het Europees parlement, omdat zij naar de regering Verhofstadt trok. El Khadraoui werd opgevolgd door Stijn Bex (Spirit).

Annelies Storms (Oost-Vlaanderen - Spirit) volgde Paul Van Grembergen op. Die bleef Vlaams minister van Cultuur en ging daarna op parlementair pensioen.

Cemal Cavdarli (Oost-Vlaanderen) volgde Freya Van den Bossche op, die aan haar carrière van federaal minister begon.

Anna Roppe (Limburg - Spirit) had de eer Steve Stevaert op te volgen die Vlaams parlamentslid bleef.

Anne-Marie Baeke (Limburg) volgde Peter Vanvelthoven op. Hij werd federaal staatssecretaris van Informatisering.

Geert Lambert (West-Vlaanderen), huidig Spirit-voorzitter, is de opvolger van Renaat Landuyt. Landuyt bleef Vlaams minister van Werk en Toerisme. Sinds juli 2004 is hij federaal minister van Mobiliteit.

Patrick Lansens (West-Vlaanderen) is de opvolger van Johan Vande Lanotte. Die werd federaal minister van Begroting en Overheidsbedrijven.

Dylan Casaer (Oost-Vlaanderen) volgde Daan Schalck op in september 2004, nadat Schalck ontslag nam en voor Ernst & Young ging werken.

CD&V/N-VA (5 opvolgers op 22 parlementsleden, waarvan 1 voor N-VA – nog géén kartel bij verkiezingen in 2003)

Hendrik Bogaert (West-Vlaanderen) volgde vlak na de federale verkiezingen Stefaan De Clerck op, die de Senaat verkoos.

Nathalie Muylle (West-Vlaanderen) volgt Yves Leterme op, die na de Vlaamse verkiezingen minister-president werd.

Jef Van Den Bergh (Antwerpen) volgde dan weer Inge Vervotte op, die na een jaartje Kamer Vlaams minister van Welzijn werd.

Idem voor Geert Bourgeois: het enige kamerzitje van de N-VA wordt warm gehouden door Patrick De Groote (N-VA) sinds Bourgeois Vlaams minister van Media en Buitenlandse Aangelegenheden werd.

Katrien Schryvers (Antwerpen) volgde begin dit jaar Jos Ansoms op. Die nam ontslag na 23 jaar parlementaire dienst en legde zich volledig toe op het burgemeesterschap in Wuustwezel.

VB (3 opvolgers op 18 parlementsleden)

Frieda Van Temsche (West-Vlaanderen) volgde Frank Vanhecke op. Hij verkoos de Senaat.

Ortwin Depoortere volgde Gerda Van Steenberge op. Zij trok naar het Vlaams parlement.

Luc Sevenhans (Antwerpen) volgde lijstduwer Filip Dewinter op. Hij bleef fractieleider in het Vlaams parlement.

Groen! heeft geen verkozenen in de Kamer.

Dat brengt het totaal op 31 opvolgers voor de Vlaamse partijen.

Stoelen aan de kant (2)

Onze parlementen leken de afgelopen twee jaar wel een Swingpaleis. Een onafgebroken stoelendans zorgde ervoor dat de samenstelling van onze parlementen nog vlugger veranderde dan het weer. Het loont de moeite om alle verschuivingen op een rijtje te zetten. Na de Kamer, het Vlaams parlement.

VLD-Vivant (8 opvolgers op 25 parlementsleden)

Jul Van Aperen (Antwerpen) volgde Dirk Van Mechelen op. Van Mechelen werd minister van Financiën in de Vlaamse regering.

Mark van den Abeele (Antwerpen) volgde Dirk Sterckx op. Sterckx stond op twee lijsten: hij gaat zélf als opvolger van Verhofstadt naar Europa en hij werd als lijstduwer op de Vlaamse lijst ook verkozen.

Hugo Philtjens (Limburg) volgde Patrick Dewael op, die als federaal minister van Binnenlandse Zaken een Vlaamse lijst trok. Uiteraard nam hij zijn Vlaams mandaat niet op.

Gilbert Van Baelen (Limburg) volgde Marino Keulen op. Keulen werd Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden en Inburgering. Gefluisterd wordt dat Van Baelen één van de redenen is waarom Patricia Ceyskens (nu VLD-fractieleidster in het Vlaams parlement) niet en Keulen wél minister is geworden. Van Baelen zou immers een bekwamer parlements lid zijn dan Bob Verstraete, de opvolger van Ceyskens in de kieskring Vlaams-Bra-bant.

Karlos Callens (West-Vlaanderen) volgde Vincent Van Quickenborne op. 'Q' bleef federaal staatssecretaris van Administratieve Vereenvoudiging.

Marc Cordeel (Oost-Vlaanderen) volgde lijstduwer Guy Verhofstadt op, die premier bleef.

Paul Wille (Oost-Vlaanderen) volgde Karel De Gucht op. De Gucht werd uiteindelijk federaal minister van Buitenlandse Zaken tijdens de stoelendans in de federale regering, een jaar na de verkiezingen. De Gucht stond trouwens ook op de tweede plaats van de Europese VLD-lijst, waar hij werd opgevolgd door Johan Van Hecke.

Hilde Eeckhout (Oost-Vlaanderen) volgde in december 2004 André Denys op, omdat hij provinciegouverneur van Oost-Vlaanderen werd.

SP.A-Spirit (11 opvolgers op 25 parlementsleden)

Robert Voorhamme (Antwerpen) volgt Kathleen Van Brempt op. Van Brempt was aanvankelijk federaal staatssecretaris van Welzijn op het Werk maar ging toch op de Vlaamse lijst staan. Ze werd dan ook Vlaams minister van Mobiliteit.

Herman Lauwers (Antwerpen - Spirit) vervangt Els Van Weert. Van Weert werd pas een jaar na de federale verkiezingen federaal staatssecretaris. Haar Spirit-collega Bert Anciaux maakte immers de overstap van de regering Verhofstadt II (minister van Mobiliteit) naar de

Vlaamse regering (minister van Sport, Cultuur). Van Weert moest dus het federale Spiritpostje bezet houden en verzaakte aan haar Vlaamse mandaat.

Caroline Gennez (Antwerpen) volgde Maya Detiège op. Detiège was vorig jaar als eerste opvolgster in de Kamer terechtgekomen en bleef daar gewoon zetelen. Gennez kwam uit de Senaat. Fauzaya Talhaoui nam de plaats van Gennez in als gecoöpteerd senator, omdat ze Europa niet in kon. In de Kamer werd Gennez opgevolgd door Inga Verhaert. Gennez is ondertussen fractieleidster in het Vlaams parlement (én interim-voorzitter). Tussen haakjes: Talhaoui maakt de overstap van Groen! naar Spirit, nadat de groenen zo'n electorale oplawaai had gekregen. Talhaoui dacht eieren voor haar geld te kiezen en dus zeker een zetel te hebben via de Spiritlijst. Dat viel tegen: Talhaoui geraakte niet verkozen in Europa en moest dan als gecoöpteerd senator een zetel verkrijgen. Belofte maakt schuld.

Herman Reynders (Limburg) volgde Hilde Claes op. Claes, die in 2003 al was overgestapt naar van het Vlaams naar het federaal parlement, bleef federaal parlementslid.

Joris Vandenbroucke (Limburg – Spirit) volgde op 1 juni Steve Stevaert op, die vriend en vijand verraste door gouverneur van Limburg te worden.

André Van Nieuwkerke (West-Vlaanderen) volgde Johan Vande Lanotte op. Die trok als federaal minister van begroting en overheidsbedrijven de Vlaamse lijst, maar bleef uiteraard vice-premier.

Bart Caron (West-Vlaanderen - Spirit) volgt Renaat Landuyt op. Landuyt ging in juli naar de federale regering, waar hij de mobiliteitsdossiers van Bert Anciaux overnam.

Danny Vandenbossche (Oost-Vlaanderen - Spirit) volgde Freya Van den Bossche op. Zij trok de Vlaamse lijst als federaal minister.

Flor Koninckx (Vlaams-Brabant) volgde Frank Vandenbroucke op. Die trok de lijst als federaal minister, maar maakte net als Anciaux de overstap naar de Vlaamse regering, waar hij minister van Onderwijs en Werk werd.

Jox Bex (Vlaams-Brabant – Spirit) volgde Bruno Tobbacq op. Tobbacq was in de vorige legislatuur fractieleider in het Vlaams parlement, maar trok nu na de Vlaamse verkiezingen naar de federale regering, waar hij minister van Pensioenen werd.

Elke Roex (Brussel) volgde Bert Anciaux op, die Vlaams minister werd. Elke Roex was slechts de derde opvolgster. Eerste opvolger Fouad Adihar is verkozen in Brussel.

CD&V/N-VA (4 opvolgers op 35 parlementsleden)

Cathy Berx (Antwerpen) volgde Inge Vervotte op. Zij werd Vlaams minister van o.a. Welzijn. Vervotte zat nog maar een jaar in de Kamer, waar ze opgevolgd werd door Jef Van Den Bergh.

Johan Verstreken (West-Vlaanderen) volgde Yves Leterme op. Die werd Vlaams minister-president en minister van Landbouw. In de Kamer werd Leterme na een jaar vervangen door Nathalie Muylle.

Jan Loones (West-Vlaanderen) volgde Geert Bourgeois op. Bourgeois werd Vlaams minister van Media en Buitenlandse Aangelegenheden. Bourgeois werd als enig N-VA-kamerlid vervangen door Patrick De Grootte.

Stefaan De Clerck (West-Vlaanderen) volgde Hendrik Bogaert op. Bogaert bleef in de Kamer zitten. In de Senaat werd De Clerck opgevolgd door Wouter Beke.

VB (8 opvolgers op 32 parlementsleden)

Jan Penris (Antwerpen) volgde Anke Vandermeersch op. Zij bleef in de Senaat zitten.

Jurgen Verstrepen (Antwerpen) volgde Gerolf Annemans op. Annemans bleef fractieleider in de Kamer. Verstrepen stond als “onafhankelijke” op de lijst.

Christian Verougstraete (West-Vlaanderen) volgde Frank Vanhecke op. Vanhecke kiest voor Europa en wordt in de Senaat opgevolgd door Nele Jansegers. In de Kamer wordt Verougstrate opgevolgd door Frida Vantemsche.

Johan Deckmyn (Oost-Vlaanderen) volgde Francis Van Den Eynde op. Die bleef kamerlid.

Wim Van Dijk (Vlaams-Brabant) volgde Filip De Man op. Ook hij bleef kamerlid.

Roland Van Goethem (Vlaams-Brabant) volgt Joris Van Hauthem op. Ook hij bleef in de Kamer.

Greet Van Linter (Brussel) volgde Johan Demol op. Demol koos ervoor in Brussel te zeten.

Katleen Martens (Limburg) volgde in december 2004 lijsttrekker Jean Geraerts op, die ontslag nam.

Groen! telt geen opvolgers.

Ook in het Vlaams parlement zitten er dus 31 opvolgers. Dat brengt het totaal in de twee instellingen op 62.

Wet is wil

Toen Verhofstadt zijn paars-groene coalitie aan de wereld voorstelde, werd al gauw duidelijk dat ons kiessysteem ingrijpend zou veranderen. Er werd een grotere inspraak van de burger in de politieke besluitvorming beoogd. De kiezer zou een stevigere greep krijgen op het parlementaire personeel. Die ideeën moesten rijpen in een speciaal opgerichte Commissie Politieke Vernieuwing. Al gauw bleek dat daar geen centimeter vooruitgang geboekt werd (*Zie De Nieuwe Politieke Kul-Tuur*). De kieswetgeving werd een van de paradepaardjes van Verhofstadt, die sommige ideeën al van de daken schreeuwde in zijn Burgermanifesten. Wat veranderde er nu concreet door die keshervorming, en wat zal er nog veranderen?

Hervorming van Kamer en Senaat

Eerst en vooral was er de hervorming van de instellingen zelf. Vooral de **Senaat** werd aanzien als een pijnpunt in de Belgische “parlementaire democratie”, een afleggettje van de Kamer waarin het werk voor het echte parlement her- of voorgekauwd werd. Bovendien is het een ontmoetingsplaats voor gewesten en gemeenschappen, maar de inspraak van de 21 gemeenschapssenatoren is beperkt: ze zijn niet rechtstreeks verkozen en kunnen een grondwetswijziging bijvoorbeeld niet tegenhouden - ze tellen slechts voor 21 stemmen op 71 senatoren. De politieke rol van de Senaat bleef beperkt.

Tot en met de verkiezingen van 18 mei 2003 was de Senaatslijst (naast eventueel de Europese lijst) de enige lijst waar de nationale kopstukken zich met elkaar konden meten. Zo was er in 2003 de krachtmeting tussen Verhofstadt, Stevaert en De Clerck die de lijst voor hun partij trokken. De Senaatslijst was steeds meer verworden tot een populariteitstest voor de grootste kandidaten, terwijl geen van hen de minste interesse toonde om er effectief te gaan zetelen.

Die Senaat wordt in een heel nieuw kleedje gestoken. Ze zou een afspiegeling van de gemeenschappen worden, samengesteld uit 70 afgevaardigden van de gewesten en gemeenschappen: 35 Vlamingen en 35 Franstaligen. De Senaatsverkiezingen zouden dan ook samenvallen met de regionale. De vernieuwde Senaat zou onder andere een rol spelen bij de herziening van de grondwet, bijzondere wetten en de ondertekening van internationale verdragen. Ze zou zich vooral toespitsen op het behandelen van belangen- en bevoegdheidsconflicten tussen de verschillende instellingen, gewesten en gemeenschappen in ons land.

Ook de **Kamer** zal ingrijpend veranderen. Na de verkiezingen in 2007 zou ze in totaal 200 leden moeten tellen, in plaats van 150 nu. Van die 200 leden worden er 150 verkozen via provinciale lijsten. De 50 andere leden worden verkozen op twee aparte lijsten voor heel Vlaanderen en Wallonië: de verhouding kan 30-20 of 31-19 zijn, dat wordt nog nader bepaald. De kandidaten kunnen voor zowel de provinciale als de nationale lijst opkomen. Ook de opvolgers werden al voor de verkiezingen van 2003 weer ingevoerd “om de kandidaten uit kleinere kiesdistricten alsnog de kans te geven te kunnen gaan zetelen”. De opvol-

gerslijst bedraagt het halve aantal kandidaten van de effectieve lijst plus een. De rode draad in deze hervorming was dat de Kamer hét centrum van de besluitvorming zou worden.

De verkiezingen van 18 mei 2003 werden wat die veranderingen betreft overgangsverkiezingen genoemd. Die 50 kandidaten op de nationale lijsten stonden die dag op de Senaatslijst, wat de toppers toeliet zowel voor de Kamer als de Senaat op te komen. Dat deden ze ook met verve.

Van die kamerhervormingen is voorlopig nog niets te merken. Voor dergelijke ingrepen moeten artikels in de grondwet veranderd worden. Een zittende regering kan alleen maar bepaalde artikels ter herziening aanstippen, die het parlement van de volgende legislatuur dan daadwerkelijk kan veranderen. Dat is vooralsnog niet gebeurd. De kieswetgeving heeft anders wel duidelijke sporen nagelaten in onze parlementen.

De provinciale kieskringen

Tot in 2003 telde elke provincie, behalve Limburg, twee, drie of vier kieskringen. In de provincie Antwerpen had je bijvoorbeeld de kieskring Mechelen-Turnhout en de kieskring Antwerpen. Sinds twee jaar vallen de grenzen van de kieskringen samen met de provinciegrenzen. De regering was zo ook van plan de kieskring Vlaams-Brabant te “stichten”, maar dat pakte verkeerd uit. Misschien biedt dit de gelegenheid om even te duiden waarom de Belgische politiek een jaar lam heeft gelegen door Brussel-Halle-Vilvoorde. Zowel Vlaams- als Waals-Brabant zijn gekoppeld aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De twee provincies samen tellen drie kieskringen: Leuven (Vlaams-Brabant), Nijvel (Waals-Brabant) en Brussel-Halle-Vilvoorde (Vlaams- en Waals-Brabant). Voor de kieskring Vlaams-Brabant zouden Leuven en een stuk van het tweetalige kiesgebied B-H-V dus samengevoegd moeten worden. De Franstaligen wilden hun kiezers in de streken van Halle en Vilvoorde echter niet laten vallen. De regering zag dan het licht door de inwoners van de kieskringen Leuven en B-H-V op dezelfde Vlaamse lijsten te laten stemmen. Een lijst per partij in de twee kieskringen dus. Het Arbitragehof schorste dat deel van de nieuwe kieswet, omdat het oordeelde dat de Leuvense kiezers gediscrimineerd werden: ze zouden niet meer zeker zijn dat ze zeven vertegenwoordigers in de Kamer hebben, wat grondwettelijk bepaald is. Het hof stelde dat er een nieuwe regeling voor de Brabantse kiesomschrijvingen moet komen tegen de federale verkiezingen van 2007.

Maar bon. Grotere kieskringen dus. Waarom? De partijen hebben het nooit echt begrepen gehad op het systeem van de *apparentering*: een ingewikkeld systeem waarbij, na de zetelverdeling in de kieskringen, alle stemmen op overschot op provinciaal niveau worden verzameld en daar worden verdeeld tussen de partijen. De toewijzing van die restzetels aan een bepaalde kieskring is onvoorspelbaar en heel vervelend voor bijvoorbeeld jonge politici die op de tweede of derde plaats staan. Het was dan vaak ook koffiedik kijken of iemand verkozen was of niet. Partijen moeten voortaan één lijst met één kopstuk indienen, in plaats van twee of drie lijsten met soms een minder bekende lijsttrekker. Zoals Stevaert in Limburg, kon nu ook Vande Lanotte of Verhofstadt in een hele provincie verkozen worden.

De partijen verkochten dit aan de kiezers met de boodschap dat zij nu écht konden kiezen wie hen ging vertegenwoordigen in de Kamer. De kandidaten kregen nu als het ware een voller mandaat omdat ze democratisch door meer mensen verkozen konden worden.

Tegenstanders en waarnemers staan heel sceptisch tegenover dat facet van de kieswet. Door de grotere kieskringen vergroot de afstand tussen kiezer en kandidaat. Het lokale electoraat is van minder groot belang voor de politicus, aangezien hij in heel de provincie bekend moet geraken om meer stemmen te krijgen en dus verkozen te worden. De media lijken zo nog de enige uitweg. Bovendien zijn de provincies op zich al heterogene gebieden: de kuststreek is Kortrijk niet, de Kempen zijn 't stad niet. Lokale politici weten wat leeft in hun regio en erkennen daarin de verschillen. Op provinciaal niveau verwatert dat.

Kiesdrempelvrees

De kleinere partijen konden door die grotere kieskringen gemakkelijker verkozenen halen. Toch bleef de champagne in de ijskast, want tegelijkertijd werd een kiesdrempel ingevoerd: een partij moet 5 procent halen in een kieskring om een zetel binnen te rijden. Die maatregel werd genomen om versnippering van het politieke landschap tegen te gaan. Des te meer partijen, des te minder betuurskracht, luidt het devies. Een regering die uit vier of zes partijen bestaat, kan minder krachtadig optreden dan een coalitie die uit twee partijen bestaat. Zowel Groen! (op Vlaams niveau in 2004, na de pandoering bij de federale verkiezingen van 2003) als Spirit waren helemaal niet gelukkig met deze maatregel. Het concept 'kartel' werd dan ook een nieuw modewoord in het politieke landschap.

Halvering van de lijststem

Tijdens de hoogdagen van de Nieuwe Politieke Cultuur riep elke partij om het hardst dat de lijststem moest afgeschaft worden. Uiteindelijk werd ze maar gehalveerd. Wat houdt dat in? Een lijststem van de kiezer wil zeggen dat hij akkoord gaat met de lijstvolgorde zonder een specifieke voorkeur voor een kandidaat uit te spreken. Die stemmen belanden allemaal samen in een pot en worden verdeeld onder de eerste kandidaten op de lijst die stemmen tekort komen om het *verkiesbaarheidscijfer* te halen. Als een partij 50.000 stemmen moet halen om verkozenen te hebben, en de derde op de lijst heeft maar 38.000 stemmen, krijgt die kandidaat 12.000 stemmen uit de pot. Zo haalt hij het verkiesbaarheidscijfer. Stel dat een partij zeven zetels haalt in een provincie, en de pot is leeg na zes kandidaten, dan wordt de zevende zetel warm gehouden door de eerstvolgende kandidaat met de meeste voorkeurstemmen.

Zo is het uiterst zeldzaam dat iemand buiten de normale lijstvolgorde wordt verkozen. Op die manier had de partij de touwtjes stevig in handen over wie in het parlement verscheen. Zonder die lijst- of potstemmen kan iemand van op de negende plaats even gemakkelijk verkozen worden als de tweede op de lijst, omdat beiden louter en alleen afhankelijk zijn van hun voorkeurstemmen. De eerste kandidaten krijgen geen duwtje meer in de rug. Door een halvering van de lijststem wordt het aantal stemmen in de pot eigenlijk gehalveerd, zodat dat duwtje in de rug nog maar een flinke schouderklop wordt.

In september 2002 werd de nieuwe kieswet in de Kamer goedgekeurd.

In januari 2004 gebeurde hetzelfde in het Vlaams parlement. Maar dat liep niet van een leien dakje. De Vlaamse meerderheid, bestaande uit VLD, SP.A/Spirit en Groen! vond geen tweederde meerderheid, omdat Groen! zich onthield. De groenen hadden ingezien dat de keshervorming hen op federaal niveau niet goed was gekomen – ze hadden geen enkele verkozene meer. Het VB moest dan de nodige stemmen leveren opdat de provinciale kieskringen konden worden ingevoerd. Ook de kiesdrempel (waarvoor de goedkeuring van het federaal parlement nodig is) en natuurlijk de opvolgers werden ingevoerd.

(phn)

De impact van de lijstvolgorde

Hoeveel mensen zijn er buiten de o zo belangrijke lijstvolgorde verkozen? Wie heeft de top-5 of -6 als het ware doorbroken? Niet zoveel parlementsleden, als men de proef op de som neemt - lijstduwers niet meegerekend, omdat dat meestal toch grote namen zijn. Vijf parlementsleden hebben de normale lijstvolgorde doorbroken bij de parlementsverkiezingen in 2003.

Anissa Tamsamani (SP.A Antwerpen) haalde op haar zevende plaats 9.705 stemmen en stak de vijfde en de zesde plaats voorbij. Geen wonder dat dat succes verzilverd werd met de (kortstondige) baan van federaal staatssecretaris. Kathleen Van Brempt haalde op diezelfde lijst, op de 22ste plaats, 11.577 stemmen.

Ook op de Antwerpse VB-lijst zijn twee kandidaten buiten de normale lijstvolgorde verkozen, namelijk Nancy Caslo (achtste plaats, 6.270 stemmen) en Staf Neel (twaalfde plaats, 7.122 stemmen).

Nog in Antwerpen werd Marc Verhaegen (CD&V, zesde plaats) onverwacht verkozen met 15.942 stemmen, een dikke duizend meer dan de vierde kandidaat, Mia De Schamphelaere - zij zetelt ondertussen in de Senaat.

Ook in het Vlaams parlement werden er vijf mensen buiten de gewone lijstvolgorde verkozen. Anissa Tamsamani en Maya Detiège haalden op de 31ste en 32ste plaats meer dan voldoende stemmen. Tamsamani ging zetelen, Maya Detiège werd opgevolgd door Caroline Gennez. Ook in Antwerpen werd Tinne Rombouts (CD&V) van op haar tiende plaats verkozen met een mooie 16.168 stemmen, het dubbele van de negende kandidaat, Annelies Verlinden.

Nog voor CD&V stond kamerlid Hendrik Bogaert op de 20ste plaats op de West-Vlaamse lijst. Hij haalde een sterke 30.030 stemmen, het vierde beste resultaat. Bogaert bleef in de Kamer. Kurt De Loor ten slotte (SP.A Oost-Vlaanderen) haalde op zijn zesde stek 2.700 stemmen meer dan de vijfde kandidaat, Marleen Temmerman en kon naar het Vlaams parlement.

Ofwel bewijst dat dat de kiezer het eens is met de lijst die de partij aanbiedt. Ofwel dat hij daadwerkelijk geen macht heeft op wie in het parlement terechtkomt.

Waarom de opvolgers heringevoerd moesten worden

- Analyse -

2000. De paars-groene coalitie wil de wind van de Nieuwe Politieke Cultuur definitief door de Wetstraat laten waaien. Een van de maatregelen die de “politiek dichterbij de burger moet brengen”, is het afschaffen van de opvolgers. Die moeten baan ruimen voor een veel eenvoudiger systeem: men kent een vrijgekomen zetel aan de eerstvolgende effectieve kandidaat toe als die nog kan en wil beschikbaar zijn. Zo kreeg die burger meer macht over wie in het parlement terechtkomt.

2002. De opvolgers worden met stille trom terug ingevoerd. Praktisch zijn ze dus nooit afgeschaft geweest.

2005. Een derde van de Kamer, een vierde van het Vlaams parlement en een vijfde van de Senaat bestaat uit opvolgers.

De opvolgers hebben zich als een olievlek in onze instellingen verspreid. Hoe is het zover kunnen komen? Door een samenloop van omstandigheden en redenen. Met dank aan de kersverse kieswetgeving voor het Vlaams en federaal parlement.

In aanloop naar de federale verkiezingen van 2003 werd er fameus gesleuteld aan de kieswet, een van de paradepaardjes van de regering Verhofstadt I (zie *Wet is wil*). Door de keshervorming zullen de Kamer en de Senaat ingrijpend veranderen. De Kamer zal uit 200 leden bestaan: 150 verkozenen uit de provincies en nog eens 50 nationaal verkozenen van een Vlaamse (30 of 31 verkozenen) en een Waalse (20 of 19 verkozenen) lijst. Kandidaten mogen zowel op de provinciale als de nationale lijst gaan staan. Voor de federale verkiezingen gold dan ook een “overgangsregeling”: kandidaten mochten opkomen voor Kamer én Senaat. Die **dubbele kandidaten** moesten dus een keuze maken en opgevolgd worden waar ze niet gingen zetelen. Volgens diezelfde keshervorming zou de Senaat trouwens een assemblee van 70 senatoren worden, afgevaardigd door de gemeenschappen en gewesten – 35 Nederlandstaligen en 35 Franstaligen. Zo zouden in het vervolg de regionale in plaats van de federale verkiezingen samenvallen met die van de Senaat. Rond die hervormingen is het sinds de eedaflegging van Verhofstadt II angstaanjagend stil.

De voornaamste wijziging in die kieswet was de overschakeling van arrondissementele naar provinciale kieskringen. Dat liet de regeringspartijen toe hun **populaire kopstukken** meer dan ooit uit te spelen. Veel kopstukken werden zo goed als zeker terug minister (Vande Lanotte, Vandenbroucke), premier (Verhofstadt), bleven als partijvoorzitter in het Vlaams parlement dat nog een jaar te gaan had (Stevaert) en ga zo maar door. Er moesten dan ook een heel aantal plaatsvervangers klaar staan om de lege zetels te vullen. Uiteraard zijn die opvolgers sinds enkele jaren nodig om ministers op te volgen, maar niet elk populair kopstuk werd minister. In sommige gevallen zetelden ze al ergens anders.

Nog een goede reden voor de partijvoorzitters om de opvolgers terug in te voeren, was de **halvering van de lijststem**, een derde aspect van de roemruchte kieswet. De partijen hadden al gauw door dat ze minder controle kregen op wie in het parlement kwam. De lijststem helpt de eerste kandidaten op de lijst immers een handje om verkozen te geraken, wat het voor de kandidaten verderop de lijst bijna onmogelijk maakt om in het parlement terecht te komen. Zonder de lijststem is het al heel wat moeilijker om te voorspellen welke tien kandidaten op de effectieve lijst de meeste stemmen zullen halen.

Door de opvolgers af te schaffen, was er nog een automatisme weg: de opvolgers zijn immers onafhankelijk van hun stemmenaantal maar afhankelijk van (de plaats die hun gegeven wordt door) de partijtop. Door de lijstvolgorde van de opvolgers kun je perfect zien wie als vervanger in het parlement zal opduiken. De plaats op de opvolgerslijst telt, niet het stemmenaantal. Als eerste opvolger met 800 stemmen kom je sowieso eerder in het parlement dan de tweede opvolger met 1000 stemmen. Door de opvolgers én de lijststem af te schaffen, verloren de partijen zowat elke controle op wie in het parlement terechtkwam. Een technisch en inhoudelijk onderbouwd parlamentslid dat bijvoorbeeld eerste opvolger was, of op de vierde plaats bij de effectieven stond en door de lijststem geholpen kon worden, viel dan (nog) gemakkelijker uit de boot. De opvolgers zijn dus een correctiemechanisme voor de halvering van de lijststem: zo hadden de partijen nog wel iets in de pap te brokken.

Bovendien wisten de partijen dat er een **klein jaar later al de regionale verkiezingen** waren en dat ze diezelfde populaire kopstukken nóg eens moesten uitspelen om zoveel mogelijk stemmen binnen te rijven. Aangezien hun verworven mandaten hoe dan ook moesten ingevuld worden, moesten ze opgevolgd worden. De regerende partijen wisten dus dat ze de komende twee jaar aan personeelspolitiek moesten doen. Voor de gemakkelijkerheid werd de kieswetgeving er voor de regionale verkiezingen ook doorgeramd in het Vlaams parlement, mét een wisselmeerderheid (VLD, SP.A en VB; Groen! onthield zich, CD&V stemde tegen).

Een officieuze, maar zeker niet onbelangrijke, reden zijn de **kartels**. In aanloop naar de federale verkiezingen van 2003 ontstond het kartel tussen SP.A en Spirit, een van de overbleven VU-kruimels. Je gaat als partij natuurlijk geen kartel aan als je geen zekerheden hebt omtrent het aantal zetels dat je kunt binnenhalen. Spirit heeft, op Bert Anciaux na, niet echt een groot stemmenkanon. Als je alleen met effectieven werkt, zouden de Spiritisten meer achteraan op de lijst staan en zouden ze alle moeite van de wereld hebben om op eigen kracht verkozen te worden. Als je een deal wilt sluiten met een kartel, zonder opvolgers, is het heel moeilijk om je kartelpartner enkele zetels te garanderen. Dankzij het systeem van de opvolgers kun je wél akkoorden sluiten. Door datzelfde spel van de lijstvolgorde, kan je met vrij grote zekerheid voorspellen hoeveel zetels je in een kieskring haalt. Als je dan kunt zeggen welke mensen hun zetel niet opnemen, weet je welke opvolgers er kunnen gaan zetelen. Zo belandden heel wat Spiritisten op de opvolgerslijst en in de parlementen. Momenteel zijn alle zes Spiritisten in het federaal parlement opvolgers. In het Vlaams parlement zijn vier van de vijf Spirit-verkozenen als opvolger in het halfroond beland. Ironisch voor een partij die met Anciaux en Van Weert over twee politieke oppervernieuwers beschikt.

In de huidige SP.A-fractie wordt nogal honend gedaan over die laatste reden. "Iedereen had wel z'n reden om die opvolgers terug in te voeren," luidt het in de Kamer. "Kijk maar naar het kartel CD&V/N-VA." Die redenering is echter niet waterdicht: dat kartel werd pas een jaar later boven de doopvont gehouden. Bovendien kon CD&V niet meebeslissen over de nieuwe kieswet omdat de partij in de oppositie zat. De partij heeft twee keer tegen de nieuwe kieswet gestemd, zowel in de Kamer als het Vlaams parlement.

SP.A-kopstukken Dirk Van der Maelen (fractieleider in de Kamer) en Norbert De Batselier (Vlaams parlamentsvoorzitter) gaven echter toe dat hun partij mee de motor was achter de herinvoering van de opvolgers. Dirk Van der Maelen zelf ziet geen graten in de opvolgers. Hij hangt dan ook het partijstandpunt aan: "Onze partij heeft mee liggen pushen voor de herinvoering van de opvolgers. Wij zijn nooit voor die afschaffing geweest. Nu in mijn fractie zitten er ook een aantal, ik vind dat goed. De populaire koppen zijn niet altijd de beste parlamentsleden, we moeten ook mensen lanceren die inhoudelijk iets voorstellen. Die moeten de kans krijgen. Zo kunnen ze bewijzen wat ze in hun mars hebben. Het probleem ligt niet bij de opvolgers, maar bij de verschuivingen."

Vlaams parlamentsvoorzitter De Batselier is minder enthousiast: "Ik moet toegeven dat ik het niet zo heb voor dat opvolgerssysteem. Wij hebben allemaal gedacht dat het beter was dat de ministers niet meer in het parlement zaten. Zo'n opvolger is afhankelijk van wat

er met zijn minister gebeurt. Daar ligt dan het probleem van die stoelendans, die onzekerheid creëert. Het systeem heeft niet opgeleverd wat we ervan verwacht hadden. Als je de stoelendans kan beperken, is het probleem van de opvolgers ook grotendeels opgelost.” Een waarheid als een koe.

(phn)

De kieswet bereikt het omgekeerde van wat beoogd was

Waarom de kieshervorming het parlement verzwakt

- Analyse -

De ambitieuze kieshervorming lokte heel wat tegenstrijdige reacties uit. De ene riep dat de burger nu meer macht kreeg over wie in het parlement kwam, de andere riep dat dat juist verminderde. De kieshervorming werd beschouwd als een brug tussen burger en politiek, de bekroning van bijna tien jaar Nieuwe Politieke Cultuur. Of is het eerder een ont-hoofding?

Rond de grotere provinciale kieskringen was het meeste te doen. Door die provinciale kieskringen kunnen de toppolitici lijsttrekker zijn in grotere kiesomschrijvingen en dus verkozen worden door een groter aantal mensen. “Dan kan de burger ons echt een mandaat geven en de mensen aanduiden die het echt voor het zeggen gaan hebben”, luidde het in de meerderheid. “De kopmannen kunnen zichzelf zo beter verkopen en hun populariteit verzilveren”, luidde het aan de overkant. Voor dat laatste valt zeker iets te zeggen. Sinds paars-groen hebben de media een steeds grotere rol gespeeld in de politiek. Onder andere Stevaert wist als geen ander de media te bespelen en figuren als Freya Van den Bossche zijn door de media groot gemaakt. De politiek werd steeds meer een zaak van personen. Die grotere kieskringen vergroten dat effect alleen maar. In kleinere kieskringen moeten de kandidaten vooral een lokaal sterk electoraat uitbouwen. In een hele provincie gaat dat moeilijker: om verkozen te raken moet de kandidaat meer stemmen halen en zich in een groter gebied doen gelden. De media zijn haast nog de enige uitweg om het uitdijende electoraat te bereiken. Onbekendere parlementsleden die in 1995 of 1999 nog een arrondissementele lijst trokken, belanden vandaag op pakweg de derde plaats bij de effectieven of op een opvolgersplaats (*zie extra aanvulling bij Schiet niet op de pianist (1)*). Op de eerste twee plaatsen staan bekende politici, mediafiguren, die in de meeste gevallen niet gaan zetelen in de instelling waarvoor ze de lijst trekken. Haast geen enkele van alle lijsttrekkers voor de Kamer in 2003 zit nu in het federale parlement. Op hun plaatsen zitten opvolgers.

De partijen zetten in die provinciale kieskringen hun beste en bekendste trekpaarden in, terwijl de mensen die effectief in hun plaats gaan zetelen in de kar zitten – niemand van de kiezers die hen onderweg naar de verkiezingen ziet, laat staan erna. Die kieskringen maakten een inflatie aan opvolgers mogelijk. In kleinere kieskringen zijn er uiteraard meer lijsten en meer kandidaten die effectief hun mandaten kunnen en willen opnemen. Die kandidaten konden trouwens *onbekend* zijn voor het grotere publiek, omdat ze in een kleinere regio wel een grotere bekendheid genieten, onder meer door een nauwer contact met hun kiezers. Uiteraard is dat een argument van de lokaal stevig ingebedde CD&V.

Overigens gaf een lid uit de meerderheid in een van de interviews toe dat men wist dat men de CD&V met die grotere kieskringen kon raken. Het was niet noodzakelijk het hoofdoel, maar het heeft meegespeeld. Uiteraard heb je als meerderheidspartij alleen maar te winnen met zo'n kieswetgeving die als nooit tevoren gestoeld is op boegbeelden. Een oppositiepartij heeft dat veel minder. Vooral SP.A heeft goed van die nieuwe kieswetgeving kunnen profiteren: zij hebben zich als geen ander geprofileerd met een *teletubbie* per provincie en Freya Van den Bossche in Oost-Vlaanderen. SP.A toonde zich dan ook de grootste voorstander van grotere kieskringen en wist ook Verhofstadt van de voordelen te overtuigen. In zijn Burgermanifesten nam Verhofstadt het altijd op voor nog kleinere kieskringen, districten. Hij wilde naar een systeem zoals in Groot-Brittannië en droomde luidop van

een twee-partijenstelsel. Verhofstadt heeft een sterke aversie jegens de christen-democraten ontwikkeld sinds de val van Martens VI (waarin hij de omstreden minister van Begroting was) en zag dat zijn partij ook over de nodige boegbeelden beschikte. Marc Verwilghen verhuisde van Oost- naar West-Vlaanderen, omdat de VLD met De Gucht, Fientje Moerman en Verhofstadt zelf al te sterk stond, maar in West-Vlaanderen nog te zwak. De premier zag dus ook geen graten meer in de provinciale kiesomschrijvingen. De SP.A kreeg er de opvolgers, waar Verhofstadt ook nooit een fervent voorstander van is geweest, gratis bij. Maar zijn droom is altijd geweest om ons tweekamerstelsel ingrijpend te veranderen. Vandaar dat de Senaat in een heel nieuw kleedje zal gestoken worden.

Bovendien vergroten provinciale kieskringen de greep van de partijtop. De partij-afdelingen op arrondissementeel niveau smelten weg omdat de lijstvorming nu helemaal niet meer in hun handen is. Ze geraken er niet uit omdat er zoveel frictie is tussen de arrondissementen. De kandidaten moeten dan ook vooral op het partijbestuur rekenen voor hun plaats op de lijst. Bovendien valt het hun moeilijker om lokaal een sterk electoraat op te bouwen, dat ze in de schaal kunnen werpen als tegengewicht voor de spierkracht van de partijbonzen. Ze zullen in het parlement minder rekening kunnen en moeten houden met de verzuchtingen van hun kiesomgeving.

In grotere kieskringen moet je meer mensen aanspreken dan in de kleinere arrondissementen. Hoe? Met bekende namen. Zo past de parlementaire democratie zich aan een mediademocratie aan. Waren die bekende namen tot voor kort lokaal sterker ingebedde mensen, dan wordt de klemtoon nu verlegd naar BV's en bekende (achter)namen. Dat gaat ten koste van onbekendere en doorgaans verdienstelijke parlementsleden. Daar zijn natuurlijk de opvolgers voor. Voor het gebrek aan expertise en ervaring van zangeressen en tv-gezichten, komen er opvolgers in de plaats die electoraal niet scoren, maar wel essentieel zijn om de kwaliteit van het parlementaire werk te verzekeren. Stevaert geeft dat in het interview (zie "*Schaf de opvolgers af...*") toe. Toch wordt die laatste groep ook steeds verder uitgedund omdat de partijen, terecht, jong talent in het parlement willen loodsen. Maar als die verjonging te drastisch wordt doorgevoerd heeft dat ook nefaste gevolgen (zie *Schiet niet op de pianist*). Des te meer onervaren parlementsleden, des te zwakker het parlement. Door die grotere kiesomschrijvingen krijg je zo de grote toppolitici die een massa voorkeurstemmen hebben en toch niet gaan zetelen enerzijds, en evenveel opvolgers die bijna geen stemmen hebben en in hun plaats gaan zetelen anderzijds. De macht van die eersten vergroot – ze hebben groen licht gekregen van meer kiezers door de grotere kieskringen – recht evenredig met de afhankelijkheid van de tweede groep. Wie gaat er met 2.000 voorkeurstemmen een grote mond opzetten?

Dan is er nog de halvering van de lijststem. Op zich vergroot dat de greep van de kiezer, omdat de eerste kandidaten op de lijst minder gesteund worden door de potstemmen en omdat de lijstvolgorde die opgesteld is door de partijen van minder belang is geworden. Eigenlijk was het de bedoeling om de lijststem helemaal af te schaffen, maar dan zagen de partijen dat ze helemaal geen controle meer hadden op wie in het parlement terechtkwam. Eerlijk gezegd is die lijststem nog niet het grootste kwaad. Het gaf bepaalde politici zekerheid, en zekerheid zorgt voor stabiliteit. Als een politicus weet dat hij volledig op eigen kracht herkozen zal moeten worden, gaat hij er alles aan doen om bekend te geraken bij de burger en de partijtop - dat gebeurt het best en het efficiëntst via de media. Werken in de luwte en het wetgevende werk opkuisen is er dan niet meer bij, terwijl dat ook moet gebeuren. Daar win je geen kiezers mee en vaak zelfs geen respect. Teveel afhankelijke parlementsleden verzwakt het halfrond: dat geldt voor opvolgers én effectieven die geen houvast meer hebben.

Een ander an sich nobel initiatief, de kiesdrempel, heeft ook contraproductief gewerkt. De bedoeling was om kleine partijtjes uit te sluiten zodat het politieke landschap niet versnipperde. Enkele maanden later werd het eerste kartel geboren: Spirit, dat haast nergens die drempel zou halen, trok samen met SP.A naar de kiezer. Een jaartje later gebeurde hetzelfde met N-VA, dat alleen in West-Vlaanderen de kiesdrempel had gehaald, en CD&V. En met VLD/Vivant, maar een echt kartel kun je dat bezwaarlijk noemen. Veel ver-

kozenen van de kleinste kartelpartners zijn opvolgers en komen in de plaats van door- gaans grote kopmannen van de grotere kartelpartners. Spirit heeft momenteel tien opvol- gers op elf verkozenen. Directe democratie?

Nog een kleine slotbemerking. De bedoeling van de kiesdrempel was krachtadiger be- sturen mogelijk maken: des te minder partijen in de coalitie, des te beter. Ook voor het par- lement. In de Vlaamse regering zitten nu, mede door de kartels, vijf partijen (SP.A, Spirit, CD&V, N-VA en VLD), zes als je Vivant meerekent. De Belgische politiek heeft een jaar lang lam gelegen door Brussel-Halle-Vilvoorde. Vooral de kleinste partijen, Spirit en N-VA, hebben het op de agenda gezet en het meeste lawaai gemaakt – Leterme (CD&V) had B- H-V nooit in het Vlaams regeerakkoord ingeschreven zonder N-VA. Die paragraaf in het re- geerakkoord heeft voor een maandenlange patstelling gezorgd. De kiesdrempel heeft zo het omgekeerde bereikt van de oorspronkelijke bedoeling. Hetzelfde geldt voor de hele nieuwe kieswet.

(phn)

Schiet niet op de pianist (1)

Opvolgers worden verweten het parlement te verzwakken, niet meer te zijn dan stemmachines, “partijslaafjes”. Is dat terecht? Zijn het louter parlementsleden die de stemknopjes beroeren zoals een beginnend pianist de toetsen van zijn klavier? Het antwoord daarop is niet eenduidig en wordt dan ook in twee artikels geformuleerd. Eerst en vooral: welke categorieën opvolgers kan men eigenlijk onderscheiden?

Ten eerste, de opvolgers aan wie een plaats **beloofd** is geweest. Dat zijn de opvolgers die het zonder meer cadeau krijgen. Dat kunnen kartelpartners of overlopers uit een andere partij zijn. Ook gewezen woordvoerders worden tot dat kransje gerekend, maar toch heerst daar een dubbel gevoel. Vroeger werden politieke beloften uit de kabinetten ook op de opvolgerslijst gezet, omdat ze over de politieke ervaring en inhoudelijke kennis beschikten. Vandaag zijn dat voornamelijk woordvoerders, omdat ze natuurlijk perfect de media kunnen bespelen. Ze weten hoe ze zichzelf en de partij in de mediabelangstelling krijgen. Stijn Bex bijvoorbeeld (*Zie “Wat een raar systeem, die opvolgers!”*) heeft een neus voor hoe hij door een hetze rond U2-tickets op het tv-scherm kan belanden. Het zou echter al te gemakkelijk zijn om al deze opvolgersplaatsen af te schilderen als beloftes. Koen T’Sijen (Spirit), Bart Somers (VLD) en Marino Keulen (VLD) zijn ook gewezen woordvoerders. Vaak is die baan gewoon een trede van de politieke trap.

Over sommige opvolgers gonzen dan weer heel wat geruchten. Miguel Chevalier bijvoorbeeld, gewezen woordvoerder van premier Verhofstadt, zou beloond geweest zijn. Hij was, na Vincent Van Quickenborne, tweede opvolger op de West-Vlaamse VLD-lijst. Van Quickenborne werd dan als eerste opvolger staatssecretaris van Administratieve Vereenvoudiging. “Je ziet zo dat Van Quickenborne de regering in moest om plaats te maken voor Chevalier”, zegt een parlements lid. Een ander voorbeeld is Johan

Van Hecke, de gewezen partijvoorzitter van de toenmalige CVP, die via zijn beweging NCD bij de VLD is gegaan – samen met politici als Karel Pinxten en Annemie Turtelboom. Vorig jaar was het bij de Europese verkiezingen drummen op de lijst met Karel De Gucht (die Europa in wou na het VLD-debacle rond het migrantenstemrecht en zijn eigen voorzitterschap), Dirk Sterckx en Johan Van Hecke, die boter bij de vis wilde voor zijn overstap. De Gucht moest dus wel minister worden in de herschikking van de paarse regering om Van Hecke in Europa te kunnen loodsen.

In hetzelfde vakje passen de Bekende Vlamingen. Sommige BV’s, zoals Margriet Hermans en Jean-Marie Dedecker, staan op de effectieve lijst. Maar sinds vorig jaar belanden BV’s ook op de opvolgerslijst. Denk maar aan Flor Koninckx voor SP.A/Spirit in de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. Die plaats is ook logisch. Koninckx moest z’n vorige baan volledig opzij zetten voor een politieke carrière en wou eieren voor zijn geld. Lijsttrekker Frank Vandenbroucke bleef federaal minister of maakte de overstap naar het Vlaamse niveau. Hij moest dus zeker opgevolgd worden. Koninckx’ plaats was gereserveerd, aangezien het helemaal niet zeker was of het “progressieve kartel” een tweede zetel kon binnenrijven. Radiomaker Jurgen Verstrepen (VB, opvolger van Annemans) belandde vorig jaar ook op de opvolgerslijst. Hij wilde niet echt tot de partij toetreden, maar als onafhankelijke zetelen. Zo wordt de opvolgersplaats zelfs een statement! Nog een voorbeeld is ex-VRT-gezicht en –stem Johan Verstreken (CD&V). De Oos-

tendse schepen was de opvolger van minister-president Yves Leterme in het Vlaams parlement.

Ten tweede zijn er de “**opgevesten**”, parlementsleden die om uiteenlopende redenen geen hoge score zullen halen. Sommigen vallen door allerlei evenwichten die men moet creëren op een lijst uit de boot op een positie die electoraal echt niet billijk is voor hen. Doorgaans zijn dat parlementsleden die hun werk goed doen, maar wegens gebrek aan charisma, (media)bekendheid en populariteit tussen de mazen van de effectieve lijst vallen. Een voorbeeld van zo’n inhoudelijk sterk parlements lid dat met wat moeite in het Vlaams parlement is geraakt, is Gilbert Van Baelen, als opvolger van Vlaams minister Marino Keulen. Hij woog bij de onderhandelingen over het Vlaams regeerakkoord voor de legislatuur 1999-2004 stevig door op het onderwijshoofdstuk. Andere voorbeelden die genoemd worden, zijn Robert Voorhamme (SP.A Antwerpen, opvolger van Kathleen Van Brempt) en Jul Van Aperen (VLD Antwerpen, opvolger van Dirk Van Mechelen).

Bij deze categorie kan je ook de “specialisten” rekenen: parlementsleden die het ondankbare wetgevende werk doen en de meer technische kant van het parlementaire werk voor hun rekening nemen. Ze waken erover dat er geen fouten in de wetten staan en er geen tegenstrijdigheden of overlappingsen met andere wetten zijn. Werk dat electoraal en media-tiek niet beloond wordt en dus geen bekendheid genereert. Voor zulke mensen is alsmaar minder plaats op de effectieve lijsten.

Ten slotte zijn er de **jonge, beloftevolle talenten** die zich nog moeten bewijzen en onmogelijk op eigen kracht verkozen kunnen worden. Ze krijgen dan enkele jaren de tijd om zich in de Kamer en voor de camera’s te bewijzen. Zo krijgen ze de stiel aangeleerd als een soort stage. “Ze moeten hun plaats op de volgende lijst verdienen”, luidt het. Voorbeelden die zowel in de meerderheids- als oppositiefrac-

ties opduiken zijn Jef Van Den Bergh (CD&V) en Dylan Casaer (SP.A). Het valt dan ook op hoe de jongere parlementsleden binnen het eerste jaar dat ze in de Kamer terechtgekomen zijn zo gauw mogelijk de media moeten halen. Jef Van Den Bergh kwam bijvoorbeeld in de zetel van *De Zevende Dag* terecht met zijn wetsvoorstel over vluchtmisdrijven toen steeds weer nieuwe gevallen het nieuws haalden. Hij wilde met zijn wetsvoorstel de daders minder streng bestraffen als ze zichzelf alsnog aangaven. Casaer profileerde zich ook als specialist in het verkeer door ideeën te ventileren over het verbod op straatraces. Toen een van hen belde met de fractiewoordvoerder, viel uit het gesprek af te leiden dat hij een wetsvoorstel een week later zou indienen omdat de duidingsprogramma’s die week al vol zaten over het afscheid van Stevaert. En zo zijn er tal van voorbeelden.

Jong geleerd, niks gedaan

Vooral de categorie van de jongeren bevindt zich in het oog van de storm. Veel parlementsleden hebben er een dubbel gevoel bij dat die jonge talenten via opvolgersplaatsen in het parlement moeten geraken en denken met nostalgie terug aan de tijd waarin je als jongere nog de tijd kreeg om door te groeien en de stiel te leren. Jongeren waren dan prille dertigers, die al stevig gepokt en gemazeld waren door hun ervaring in de gemeenteraad of in de kabinetten. Personen waarvan men voelde dat er talent in zat, die lokaal goed ingebed waren en die intellectueel en op langere termijn ook electoraal de partij en het parlement nog mooie diensten konden bewijzen. Vandaag zijn er hoe langer hoe meer parlementsleden midden in de twintig zonder veel politieke ervaring. Die brengen de eerste jaren kwalitatief niet altijd veel bij in het parlement omdat ze eerst goed moeten rijpen. Waar zowat elk parlements lid het over eens is, is dat je een vijftal jaar nodig hebt om de regels van het parlementaire huis te kennen, om er echt wezenlijke zaken te kunnen doen. Als een opvolger slechts enkele maanden de tijd krijgt om zich te manifesteren in

het parlement, moet je hem niet met de vinger wijzen. De meesten willen zich hoe dan ook bewijzen tegenover de partijtop. Of ze dat dan doen door hard te werken of braaf te knikken en te zwijgen is hun eigen keuze. De parlementsleden zijn het er allemaal echter over eens dat de tweede optie doorgaans geen succes oplevert.

CD&V-parlements lid Servais Verherstraeten, die zich hevig tegen de recente kieswetgeving en de inflatie aan opvolgers heeft verzet, formuleert het zo: “Eigenlijk zouden die jonge beloftes op de effectieve lijst moeten kunnen staan en via de lijststem verkozen worden. Soms verdwijnen ze als opvolger na geruime tijd al uit het parlement nog voor ze zich ingewerkt hebben, of komen ze pas later in het parlement en hebben ze de tijd niet meer om zich te bewijzen. Ik pleit dan ook voor een versterking van de lijststem. Zo hebben de jongeren tenminste zekerheid dat ze zich een volledige termijn ongeremd kunnen inwerken. Want hun afhankelijkheid werkt vernauwend.” Verherstraeten haalt herinneringen op aan zijn eigen debuutjaren: “De manier waarop ik in dit huis ben gekomen, lukt niet meer vandaag. Ik was eerste schepen in Mol in het kleine kiesarrondissement Mechelen-Turnhout. Men is naar mij gekomen met de vraag of ik parlementair wilde worden. Ik moest daar niet over nadenken, iedereen wist waar mijn ambitie lag. Ik heb ook de fenomenale luxe gehad om te kiezen waar ik ging staan, dus hebben ze me op een verkiesbare plaats gezet. Ik heb dan 6.000 stemmen gehaald in mijn eigen gemeente en de randgemeenten, maar ik betekende niets op twintig kilometer van mijn voorkeur. Ik ben dan famous moeten gaan werken om te stijgen dankzij het mandaat.”

Dat laatste lijkt vandaag een utopie. Door de kieswetgeving (zie *Waarom de kieswetgeving het parlement verzwakt*) is het veel aantrekkelijker voor de partijen om bekende (achter)namen op de lijsten te het parlementaire werk is. Ze stemmen maar en laten de zaken blauwblauw omdat ze, grof gezegd, niet beter weten. En zo-

zetten. Als die bekende namen dan niet kunnen of willen gaan zetelen waar ze verkozen zijn, mag de jongere en/of het inhoudelijk sterkere parlements lid opdraven. Bovendien zijn de echte BV's niet gehinderd door politieke ervaring, zodat hun bijdragen het parlement op z'n zachtst gezegd niet versterken. Technisch bekwaame parlementsleden die de ervaring en kennis hebben om de kwaliteit van goede wetgeving te bewaren en bewaken, worden minder talrijk. Het steeds stijgend aantal BV's verdringt die categorie, terwijl het stijgend aantal onervaren jongeren nog niet toe zijn aan dat werk – of er nooit aan toe willen zijn. Zo zit je in een vicieuze cirkel en het parlementaire werk in een neerwaartse spiraal. Het is dan ook niet toevallig dat de wetgevende machten in dit land de afgelopen vijf jaar meermaals op de vingers getikt zijn voor de slechte wetgeving die ze afleverden. Herinner u de farce met de drugswetgeving, de zeventiende verkeerswet waar we nu aan zitten en het eeuwigdurende spel met de nachtvluchten.

Speelbal in een ballenbad

Een essentiële slotbedenking is dat je ook effectieve parlementsleden hebt die nog vlugger van zetel veranderen dan van ondergoed (zie *Stoelen aan de kant*). Op een jaar tijd hebben ze in de beide parlementen gezeten. Op een jaar tijd kun je in de Kamer weinig essentiële zaken doen – en zeker niet in het jaar dat verlamd werd door het gekissebis over het migrantenstemrecht en overschaduwde door de regionale en Europese verkiezingen.

Zeggen dat het gebrek aan kritiek komt doordat opvolgers zo afhankelijk zijn van de partijtop en hun ministers, vertekent de waarheid. Vaak zijn de parlementsleden (opvolgers én effectieven) niet beslagen genoeg en zijn ze inhoudelijk-technisch niet sterk genoeg. Ze hebben nog veel te leren, geraken niet wijs uit de rompslomp die

dra ze beter weten, vliegen ze uit het parlement: de minister wordt terug parlements lid of ze geraken niet meer verko-

zen. De opvolgers zijn in het zelfde bedje ziek als de effectieven, al is hun koorts misschien wat hoger. Maar laten we niet te hard wezen: ze zijn ook maar een speelballetje in het ballenbad dat de politieke

partijen van ons parlement hebben gemaakt.

(phn)

Wie is wie?

Hoeveel opvolgers zitten er nu in welke categorie? Daar is moeilijk een kant-en-klaar antwoord op te formuleren. Sommige woordvoerders worden echt beloond via een opvolgersplaats (Miguel Chevalier, VLD), andere woordvoerders krijgen die plaats toebedeeld om een echte politieke carrière uit te bouwen (Stijn Bex, Spirit). De ene opvolger moet expertise binnenbrengen (Elke Roex, SP.A, heeft pedagogische wetenschappen gestudeerd en spitst zich dus toe op gezin en welzijn; ze bekleedt geen mandaat in provincie of gemeente), de andere moet in het parlement geraken om een bepaalde regio te vertegenwoordigen (Martine Taelman, VLD, moet het gebied tussen Lier en de Kempen een gezicht geven). Sommige opvolgers worden opgevist omdat ze, ondanks hun langere staat van dienst geen stemmen zouden halen (Dany Vandenbossche, SP.A). De lijstsamenstelling is zo 'n onoverzichtelijk kluwen van evenwichten en afwegingen, dat het haast onmogelijk is om er een helder zicht op te krijgen. Toch kunnen de meeste opvolgers redelijk gemakkelijk in een van de eerder geformuleerde categorieën indelen. Sommigen vallen echter in twee categorieën: Jos Bex bijvoorbeeld heeft een Spiritzetel die gewaarborgd was door grote zus SP.A, maar hij had al eens eerder in het parlement gezeten. Enkele opvolgers zijn politieke maagden die een zetel hebben kunnen bemachtigen dankzij een kartel.

Van de 62 Vlaamse opvolgers in onze twee parlementen, was meer dan de helft nog parlementair maagd voor 2003. Het leeuwendeel daarvan zijn "jonge beloftes" van SP.A. Van de opsomming in "Stoelen aan de kant" kunnen we heel wat namen pikken: Maya Detiège (wordt getipt als nieuw federaal staatssecretaris in het najaar van 2005, als opvolgster van Peter Vanvelthoven die Freya Van Den Bossches ministerportefeuille zal overnemen; zij volgt Johan Vande Lanotte op omdat hij SP.A-voorzitter wordt omdat Steve Stevaert provinciegouverneur is geworden - bent u nog mee?); Dylan Casaer (onlangs lid van het SP.A-partijbureau geworden, profileert zich als de nieuwe verkeersspecialist); David Geerts, (moet de SP.A in de regio van Heist-op-den-Bergh een nieuw gezicht geven; en Herman Reynders, die ondertussen ook burgemeester van Hasselt is.

Ook CD&V zet heel duidelijk nieuwe politieke beloftes op de opvolgerslijst: Jef Van Den Bergh neemt de dossiers van Jos Ansoms over en profileert zich dan ook voornamelijk als verkeersspecialist; Cathy Berx is ondervoorzitster van CD&V en dé coming woman; Hendrik Bogaert zal een van de komende jaren voorzitter of minister zijn en werd al duidelijk uitgespeeld tijdens de afgelopen CD&V-vernieuwingsoperatie.

VLD gebruikt de opvolgersplaatsen vooral voor heropgeviste parlementsleden en veel minder voor echt nieuwe, jonge mensen. Martine Taelman is wel een voorbeeld: zij heeft in het partijbestuur gezeten en kwam als eerste opvolger in Antwerpen de Kamer binnen. Ingrid Meeus ook. Zij was schepen in Temse voor ze de Kamer binnenstapte in 2003. Ook Luk Van Biesen maakte in 2003 zijn debuut in de Kamer.

Het VB dan. Voor een partij die geen ministers levert, hebben ze verbazingwekkend veel opvolgers. 11 op 50 verkozenen in het Vlaams en het federaal parlement. Zij spelen natuurlijk vooral hun drie kopstukken (Dewinter, Annemans en Vanhecke) uit die op meerdere lijsten gaan staan om stemmen te lokken.

Van echt "nieuw jong bloed" kan men bezwaarlijk spreken. Wim Van Dijck (35,

Vlaams parlement) en Ortwin Depoortere (35, gewezen VB-medewerker) kunnen onder die categorie vallen. Andere debutanten, zoals Frieda Van Themsche (Kamer) en Greet Van Linter (gewezen parlementair medewerkster) zijn rond de vijftig.

Een twintigtal opvolgers waren al eens verkozen op een lijst bij voorgaande verkiezingen in 1995 of 1999, sommigen zelfs als lijsttrekkers in de kleinere kieskringen. Vandaag leveren ze onvoldoende stemmen op en moeten kopstukken hen in het parlement trekken. Enkele voorbeelden:

- Hans Bonte (SP.A) was in 1999 lijsttrekker voor SP.A in het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde. In 2003 was hij de opvolger van teletubbie Frank Vandenbroucke.
- Hetzelfde geldt voor Dany Vandenbossche. Vlaams lijsttrekker voor SP.A in 1999, bij de Vlaamse verkiezingen in 2004 eerste opvolger omdat federaal minister Freya Van Den Bossche de Oost-Vlaamse lijst trok.
- Georges Lenssen (VLD) stond op de derde plaats bij de effectieven voor de Kamerverkiezingen in Limburg in 1999, maar haalde een slechte score van 5119 stemmen - zelfs de zesde kandidaat deed beter. Hij was dan ook eerste opvolger in 2003. Hugo Philtjens (VLD) was toen eerste opvolger, en was dat nog eens bij de Vlaamse verkiezingen in 2004. Ook Gilbert Van Baelen (VLD) was in 2004 voor de tweede opeenvolgende keer opvolger, twee keer bij de Vlaamse verkiezingen.
- Geert Versnick (VLD) was in 1999 lijsttrekker voor de Kamer in het arrondissement Gent-Eeklo. De VLD wou de Gentse schepen zeker terug in de Kamer en zette hem in 2003 op de eerste opvolgersplaats. De lijsttrekker van dienst was toen Verhofstadt.
- Marc Cordeel (VLD) stond op de tweede plaats bij de effectieven op de Vlaamse lijst voor het arrondissement Sint-Niklaas-Dendermonde in 1999. Vijf jaar later was hij eerste opvolger in de provincie Oost-Vlaanderen.
- Jos Bex (Spirit) was lijsttrekker voor de Vlaamse lijst in Leuven in 1999. In 2004 was hij tweede opvolger na Flor Koninckx. Tegen SP.A-kopmannen als Frank Vandenbroucke en Bruno Tobback kun je natuurlijk niet veel beginnen.
- Robert Voorhamme (SP.A) stond bij de Vlaamse verkiezingen nog op de tweede plaats op de lijst voor de kieskring Antwerpen. Vijf jaar later was hij tweede opvolger in de kieskring Provincie Antwerpen.
- Christian Verougstraete (VB) is een opvolger die al sinds 1995 in het Vlaams parlement zit. In 1999 was hij nog lijsttrekker in het kiesarrondissement Oostende-Veurne-Diksmuide-Ieper

Veertien opvolgersplaatsen zijn voor kartelpartners en "overlopers". Bij SP.A/Spirit zijn 10 van de elf Spirit-verkozenen opvolgers - de meesten daarvan maakten trouwens ook hun debuut in het parlement. Bij de VLD zijn Annemie Turtelboom (via de NCD uit de CVP gekomen) en Fons Borginon (tot 2003 zetelend voor de VU) via een opvolgersplaats op hun zetel terechtgekomen. Vincent Van Quickenborne is ook als verruimer vanuit de VU naar de VLD gekomen voor de verkiezingen van 2003. Hij stond als eerste opvolger klaar om in het parlement te geraken - hij moet namelijk de nieuwe VLD-generatie een nieuw gezicht geven - maar werd zelfs staatssecretaris. Zo kon de belofte aan Miguel Chevalier nagekomen worden. Bij CD&V hebben twee opvolgers een partijkaart van N-VA, namelijk Patrick De Groote in de Kamer en Jan Loones in het Vlaams parlement. Maar De Groote zat al als opvolger van Bourgeois in de Kamer voor het kartel gesloten was. In deze context kunnen we ook drie BV's vermelden: Flor Koninckx (SP.A), Johan Verstreken (CD&V) en Jurgen Verstrepen

(VB).

Kortom: je kunt alle opvolgers moeilijk in nauw omliggende categorieën onderbrengen. Maar net daarom mag je ze niet allemaal als een verzwakking van het parlement zien. Sommigen zijn al aan hun derde legislatuur bezig.

“Wat een raar systeem, die opvolgers!”

Hoe denken de opvolgers zelf over hun rol in het parlement? Wat willen ze er verwezenlijken, en zien ze zich daar ook toe in staat in het logge parlement? Hoe reageren ze op de kritiek op het opvolgerssysteem? Stijn Bex (Spirit), Maya Detiège en Dylan Casaer (SP.A) en Annemie Turtelboom (VLD) over de nadelen van vooroordelen.

Stijn Bex van Spirit kwam als opvolger van Saïd El Khadraoui enkele maanden na de parlementsverkiezingen in de Kamer terecht. Bex is heel gevoelig voor de kritiek op de opvolgers: “Ik vind dat echt bullshit. Ik ben het eens met de kritiek dat



je door de opeenvolgende verkiezingen teveel opvolgers in het parlement krijgt, en dat er teveel geschuif met zetels is. Maar dat staat los van de inhoudelijke discussie over de opvolgers.

Ik vind het een goede zaak dat jonge mensen de kans krijgen om via de opvolgerslijst in het parlement te geraken en ervaring op te doen. Het is ook een goede zaak voor mensen die geen electorale hoogvliegers zijn en die van op een strijdplaats niet verkozen zouden geraken. Ik erger me ook blauw aan de kritiek dat de opvolgers daar maar zitten om hun post veilig te houden en zo weinig mogelijk kritiek geven op de regering. Kijk naar mijn positie: zodra ik de eed heb opgevolgd, wist ik dat Saïd El Khadraoui niet kon terugkeren uit het Europees parlement. Ik wist zeker dat ik hier bleef zitten tot er nieuwe verkiezingen zouden zijn en ben dus geen lakei van de regering.”

Hoe kijkt hij aan tegen zijn eerste anderhalf jaar in het parlement? Heeft hij de spelregels van het huis al wat onder de

knie? “Je moet een zekere assertiviteit aan de dag leren leggen. Dat doe je niet automatisch als je opeens geconfronteerd wordt met de koppen die je alleen maar kent van televisie. Je moet ook dossierkennis opbouwen, want je komt bijvoorbeeld in de commissie Binnenlandse Zaken terecht zonder dat je ooit beleidservaring hebt gehad met de lokale politie. Veel mensen in die commissie hebben die ervaring al wel op bijvoorbeeld gemeentelijk niveau. Het gaat natuurlijk ook om je technische kennis, om je lokale partijverankering in combinatie met je bekendheid in de media en je netwerken binnen de partij. Al die vaardigheden moet je opbouwen en kunnen onderhouden.”

Stijn Bex wil zich op korte termijn vooral inzetten voor de wapenwetgeving, het rookverbod in de horeca en het adoptierecht voor holebi's. Hij kwam eerder dit jaar vooral in de media door zijn voorstellen tegen de

“De kans dat je herverkozen wordt, heeft veel te maken met de mate waarin je in de media komt.”

Stijn Bex

woekerhandel van concerttickets, toen de voorverkoop van U2-tickets op een farce was uitgedraaid. Bex beklemtoont het belang van de media. “Dat is een alertheid die je alleszins aan de dag moet leggen. Ik ken collega's die exact hetzelfde initiatief zouden kunnen nemen, maar daar niet mee in de pers zouden geraken. Als gewezen woordvoerder heb ik daar een neus voor.

Ik probeer er echt wel op te letten als er zich zulke kansen voordoen, maar dan ook wel met iets echt inhoudelijks, met een voorstel eraan gekoppeld. Je verandert er de samenleving niet mee, maar het is wel een kwestie waar veel ergernis over is ontstaan. De kans die je hebt om herverkozen te worden, heeft veel te maken met de mate waarin je in de media opduikt. Die link met de media is ondertussen bijna essentieel geworden.”

Vindt hij zichzelf en het parlement kritisch genoeg? “Je mag niet te vlug zeggen dat het parlement slaafs is, maar je moet zelfkritisch zijn. Wij noemen ons de wetgevende macht, maar eigenlijk zorgt de regering voor het gros van de wetgeving en bekrachtigt het parlement datgene waarover binnen de regering een consensus is bereikt. Dat kan ook moeilijk anders wegens de technische wetgeving van de regering. Een belangrijke taak is het controleren van die regering. Je mag wel niet op alle slakken zout leggen. Je bereikt ook niet altijd resultaat door een interpellatie in het parlement. Als ik iets gedaan wil krijgen van een PS-minister, is het laatste dat ik moet doen een interpellatie, want dan maakt die brandhout van mij in het parlement. Ik kan beter met een paar kabinetsmedewerkers gaan praten, enkele problemen aanstippen en oplossingen suggereren.”

Enkele uren later ontmoet ik in de wandelgangen van het parlement Maya Detiège en Dylan Casaer. Pers en parlementsleden lopen er elkaar voor de voeten want Guy Verhofstadt heeft net zijn beleidsverklaring voorgelezen. De regering heeft geen oplossing kunnen vinden voor Brussel-Halle-Vilvoorde. “Het is hier anders nooit zo druk”, zegt Detiège. We schuiven drie zetels bij elkaar in de leeszaal en beginnen aan een dubbelgesprek, waarin ze beiden kritisch zijn over hun eigen rol in het parlement.

Kunnen jullie je draai al vinden in het parlement?

Detiège: Dat begint. In het begin had ik het daar heel moeilijk mee. Je hebt bijvoorbeeld de commissies. Als er een voor

mij persoonlijk belangrijk thema wordt besproken, wil ik daar tussenkomen, maar dat mag dan bijvoorbeeld niet. Je moet je vraag om elf uur de dag daarvoor indienen. Bij zulke protocollaire dingen denk ik soms “oh help”.

Zijn jullie tevreden met wat jullie kunnen doen in het parlement? Gaan jullie kunnen verwezenlijken wat jullie willen?



Detiège: Veel hangt af van de dossiers die je kiest. Als je in een bepaalde commissie zit, en een minister uit je eigen partij be-

heerst de portefeuille waaronder die bevoegdheid valt, is het moeilijker om daar iets concreets in te doen. Veel hangt ook af van de manier waarop je werkt. Je hebt parlementsleden die heel technisch werken, je hebt ook een man zoals Pieter De Crem, de man van het roepen en het debat.

Casaer: Ik zou soms ook graag eens roepen, maar vanuit de meerderheid wordt dat minder geapprecieerd.

Kunnen jullie kritisch genoeg zijn voor je eigen partij?

Casaer: Ik denk dat je dat wel kan, maar dat je dat op andere fora doet, op andere manieren. Niet in de plenaire zitting bijvoorbeeld, daar wordt dat echt niet geapprecieerd. Dat lijkt me logisch.

Detiège: Je zit in een partij. Dan vind ik het normaal dat de mensen die verkozen zijn dezelfde ideeën koesteren. In die zin ga je minder conflicten hebben met je eigen ministers dan met iemand van de CD&V bijvoorbeeld. Het lijkt me logisch dat je veel minder tegen partijgenoten moet ingaan. Je hebt natuurlijk mensen als Jean-Marie Dedecker die elke keer zitten te roepen en te tieren. Dan denken wij: man, wat zit je in die partij te doen?

Heb je zulke mensen niet nodig? Heeft de SP.A daar geen behoefte aan?

Casaer: Nee, want dat werkt averechts.

Worden de fracties tegenwoordig niet te koest gehouden omdat er al genoeg gebakkeleid wordt op andere niveaus?

Casaer: Ik denk dat de waarheid ergens in het midden ligt. Als er in de regering al een moeilijk compromis is bereikt, is het niet de bedoeling dat wij dat ook nog eens in het parlement afschieten. Maar ik zit ook in de gemeenteraad in Aalst, ook in de meerderheid, en ik vind dat we in het parlement nog wel meer speling hebben dan in de gemeenteraad. Daar is de lijn toch wel iets strakker. Maar het soortelijk gewicht van een Stevaert of een Vande Lanotte is natuurlijk nog wel iets anders.

Als jullie het met iets niet eens zijn, wordt dat vooral binnen de fractie opgelost.

Detiège: Ik geef een voorbeeld. Neem nu de kwestie van de dubbele achternaam.

Één man steunt dat ook. Op dit moment is onze fractie daarover nog verdeeld. Maar als ik daar nu echt volledig achter sta, zie ik het als mijn taak om zoveel mogelijk mensen daarvan te

overtuigen. Je moet daar dan een actie rond doen bijvoorbeeld en zeggen dat je er om die of die reden belang aan hecht, en zo kan je druk uitoefenen. De mensen bewust maken, noem ik dat. En dan is het hopen dat je daar een consensus rond bereikt, want zonder *consensus* haal je het ook niet. De bedoeling is andere mensen te overtuigen. Ik vind dat wel boeiend.

Casaer: Het voordeel van in de meerderheid te zitten, is dat je op bepaalde dossiers zwaarder kan wegen. Ook via kabinetsniveau kun je bepaalde zaken regelen. Het nadeel is dat je daar veel minder publiciteit mee kunt halen.

Daar draait het allemaal hoe langer hoe meer om, de publiciteit.

Casaer: Intern op iets goed inspelen, of bepaalde zaken in een of andere wet krijgen, is misschien wel goed voor de partij, maar niet echt voor het individu als de buitenwereld daar niets van weet.

Jullie waren beiden opvolger. Er is nogal wat kritiek op dat systeem.

Detiège: Terecht. Het ligt dubbel: voor het Vlaams parlement was ik verkozen, voor de federale Kamer was ik opvolger. Nu, ik had ongeveer 23.000 stemmen, dus ik was sowieso wel verkozen geweest. Maar ik stond als eerste opvolger, dus ik moest zelfs wachten of ik wel kon gaan zetelen. Wat voor een raar systeem is dat nu eigenlijk, vroeg ik me toen af.

Voor jonge mensen is dat een goed systeem, mensen die nog niet bekend zijn of gewoon niet bekend genoeg geraken. Je moet tegenwoordig al BV zijn om echt verkozen te geraken.

Maar tegenwoordig staan ook BV's op die opvolgersplaatsen.

Casaer: Daar is ook wel veel onderhandeling voor nodig.

Detiège: Op zich is het wel een goed systeem voor jonge talenten die zich nog moeten en willen bewijzen. Prima. Maar nu zit je met een situatie dat je teveel verkiezingen achter elkaar hebt en dan zit je

met een probleem. Je moet kunnen groeien.

Al die stoelendansen vorig jaar van het Vlaams naar het federaal parlement zijn toch niet goed voor de kwaliteit van het parlementaire werk?

Detiège: Dat is ook zo. Maar vooral sinds de laatste keer zit je met een onevenwicht. Wij hebben mensen meegemaakt die echt veel stemmen hebben gehaald maar niet in het parlement zijn geraakt door het opvolgerssysteem. Dat werkt heel frustrerend. Je hebt er heel capabele, goede mensen tussen. Maar we moeten eerlijk zijn: als je teveel opvolgers hebt, mensen die niet voldoende stemmen halen, zit je in een zwakkere positie om te beginnen roepen en tieren. In een debat waar er op tafel geklopt moet worden, gaan die mensen zich vlugger inhouden, omdat ze positioneel afhankelijk zijn. Daar moet je op letten, want als er zo veel mensen in het parlement zitten, verzwakt dat de instelling.

Is dat bij veel mensen het geval tegenwoordig?

Detiège: Ik denk dat dat altijd al geweest is.

Casaer: De mensen die vast verkozen zijn, hebben toch ook schrik.

Detiège: Je kan zeggen dat je altijd onzeker bent, maar dat hoort ook bij politiek.

Casaer: Mensen die meer dan 20.000 stemmen halen, weten dat de kans klein is dat ze er de volgende keer niet meer bij



zijn. Maar of dat nu bijvoorbeeld de hardere roepers zijn, is zeer de vraag. In onze fractie heb je bijvoorbeeld Hans Bonte, die is opbouwend kritisch en mengt zich wel degelijk in de debatten, al is hij

maar een opvolger.

Detiège: Veel hangt ook van je eigen instelling af. Stel dat de regering valt. Ik persoonlijk moet dan geen schrik hebben dat ik in een zwart gat val: ik heb daarvoor al een leven gehad. Ik doe het graag en zou het wel erg vinden.

Casaer: Je moet met een zekere onthechting aan politiek doen.

Detiège: Er zijn er wel die die tamme houding aannemen.

Wie?

(denken na)

Detiège: Die zul je altijd hebben.

Vooraf in de meerderheidspartijen?

Detiège: Ook in de oppositie hoor. Zoals de fractie van het VB. Die komen dikwijls gewoon een tekst aflezen van de eerste tot de laatste letter van een of andere studiedienst. Dat doen ze ook op lokaal niveau, zoals in de Antwerpse gemeenteraad. Die partij heeft echt maar enkele sterkere figuren, terwijl de rest wordt gekozen om tegen te kunnen zeggen: zwijgen en stemmen, dat voel je daar heel sterk.

De weg van Dylan Casaer is anders wel tegenwoordig de way to go: eerst jongerenvoorzitter, dan via een opvolgers-

plaats het parlement in, dan in het partijbureau...

Casaer: Ik heb gewoon veel geluk gehad. Er zijn veel militanten die zelfs het partijbureau niet binnengeraken. Je moet daar realistisch in zijn, je kan natuurlijk ongelukkig zijn door al wat je niet hebt bereikt hebt.

Hoe zijn jullie eigenlijk op de lijst terechtgekomen?

Casaer: Ik heb daar nog zwaar voor moeten vechten. Ik kreeg dat niet cadeau.

Detiège: Ik heb het perfecte moment gekozen. Ik was nog aan het twijfelen of ik het wel zou doen. Ik had eigenlijk een goede job in mijn sector. Ik was eerder al provincieraadslid geworden, heel bescheiden, en daar heb ik al geleerd hoe het werkte en deed ik al wat ervaring op. Al waren de dossiers niet altijd bepaald boeiend te noemen. En dan ben ik beginnen nadenken dat ik het wel zou willen doen.

Je moet signalen geven als je op de lijst wilt. Op dat moment was er juist de VISA-crisis, dus dat was wel iets minder.

“Teveel opvolgers in het parlement verzwakt de instelling.”

Maya Detiège

Hebben jullie ambitie om verder op te klimmen?

Detiège: Ik zal je zeggen: in het begin wou ik echt niet in de politiek gaan. Ik wou mijn weg banen in de farmacie. Ik heb altijd de slechte dingen gezien, met de intriges enz. En ik wist op voorhand dat ik heel wat kritiek zou te slikken krijgen over het feit dat ik de dochter van Leona ben. Maar in Antwerpen zag je het VB maar stijgen en stijgen, ik ben bij de jongerenbeweging van SP.A terecht gekomen, Dylan was daar toen voorzitter... Die heeft me ervan overtuigd om verder in de politiek te gaan en dan had ik door dat ik politiek echt graag bedreef.

Casaer: Ze heeft er haar vriend leren kennen, ja. *(lacht)*

Detiège: Ook al. Je groeit daar gewoon in. Ik deed dat gewoon graag als job.

Zie je het parlement als opstapje?

Detiège: Zeker niet. Je moet alleen zien dat je de volgende keer ook terug verko-

zen geraakt, daar moet je rekening mee houden. Je kunt nu niet weten waar je over twee jaar belandt.

Casaer: Je kunt dat echt niet plannen. Maar laten we niet onnozel doen: iemand die de kans krijgt om minister te worden zal dat niet weigeren.

Detiège: Nee, pas op. Ik heb daar persoonlijke ervaring mee. Mijn moeder is minister geweest, en dat is echt zwaar. Die was nooit thuis en leed soms echt wel in die politieke wereld. Ik ben niet van plan haar opvolger te worden. (*lacht*)

Annemie Turtelboom was derde opvolger voor de VLD in Antwerpen. Zes jaar geleden stond ze nog op een CD&V-lijst, maar ze stapte samen met het NCD-clubje van Johan Van Hecke over naar de VLD. Als derde opvolger geraakte ze toch in het parlement: Marleen Vanderpoorten bleef in de Vlaams regering, Dirk Sterckx bleef in Europa, Bart Somers verving uiteindelijk Vlaams minister-president Patrick Dewael, zodat zij alsnog kon gaan zetelen.

Geruchten over het feit dat haar een plaats beloofd was en Somers daardoor wel de opvolger van Dewael moest zijn, ontkent ze, maar zonder klem. Het plaatje past perfect: Somers kon nationaal definitief gelanceerd worden en de beloftes aan Turtelboom konden nagekomen worden. Na een korte stilte zegt ze: “Als je bepaalde mensen uit een nieuwe partij aantrekt, is het niet meer dan normaal dat je wilt dat die ideeën vertolkt worden. En dan moet je die mensen op een of andere manier ook laten doorstromen. Al is het maar via jobs bij je partij of op een kabinet of via mandaten in het parlement. Het heeft natuurlijk geen zin om je partij uit te breiden naar een nieuwe doelgroep als je daar inhoudelijk niets mee doet. Ik heb altijd gezegd dat ik niet op een kabinet of op een partijbureau wil werken. Als je een mandaat hebt, kun je echt dingen doen en je eigen profiel wat aanscherpen, al is dat niet altijd even gemakkelijk. Dat had ik ook al bij de CVP: ik wou geen woordvoerder worden, want dan word je te afhankelijk van je politieke baan. Full-time

parlements lid zijn is iets anders.” Ze heeft dus wel degelijk eieren voor haar geld gekregen.

Voelt ze zich als opvolger dan niet afhankelijk, en hoe reageert ze op die allusies die op opvolgers gemaakt worden? Ook hier wikt en weegt ze haar woorden voor ze af te vuren. “Het zal een rol spelen, ik denk dat **“Ik ga niet ontkennen dat vooral jonge parlementsleden zich braver houden. Maar helpt het hen vooruit? Dat betwijfel ik.”**

Annemie Turtelboom

door braaf te blijven? Spirit drijft toch het meeste boven bij pikante, communautaire thema's? Ik zal niet ontkennen dat het een rol kan spelen bij jongere parlementsleden, maar ik weet niet of het voor hen een goede strategie is. Je dwingt toch ook alleen maar respect af binnen je fractie als je ergens voor staat.” Turtelboom is enkele jaren geleden vast benoemd in het onderwijs, dus zij zal niet in een zwart gat vallen als ze haar zitje terug moet afstaan. Die kans is echter klein: Somers heeft zich als VLD-voorzitter in het Vlaams parlement genesteld.

Net als andere opvolgers vindt zij dat het systeem misbruikt wordt. “Het meest fundamentele is dat België een participatie is, waarbij de partijen onderling beslissen wat er in het parlement goed- en afgekeurd gaat worden. Soms lukt dat, soms niet. Ook niet als minister, omdat je nu eenmaal in een coalitie zit zolang je niet de absolute meerderheid hebt. Als je de opvolgers afschaft, heb je nog steeds die participatie. Die opvolgers zijn gewoon mee het gevolg van ons kiesstelsel. Je kan een ander systeem invoeren maar dan krijg je situaties zoals in Groot-Brittannië, waar Blair met 36 procent de absolute meerderheid haalt. Of kijk naar Amerika. Hét perfecte kiesstelsel bestaat nu een-

maal niet. De opvolgers versterken die participatie wel”.

Turtelboom heeft de beide kanten van het verhaal gezien. In 1999 raakte ze voor de CD&V niet in de Senaat, onder andere wegens het systeem van de opvolgers en de lijststem. “Hugo Vandenberghe had 8.000 stemmen minder dan ik, maar door



het systeem van de potstemmen was hij wel verkozen. Als die potstemmen waren afgeschaft, en er was een eerlijk systeem van opvolgers geweest, had ik die zetel binnengerijfd. Reginald Moreels heeft dan ontslag genomen, waarvoor een opvolger in de plaats is gekomen. Dat had ik kunnen zijn, als eerstvolgende met het grootste aantal stemmen. Ik ben toen dus ook gerold geweest door dat systeem, maar ik heb dat nooit zo ervaren. Je weet als politicus in

welk stelsel je opkomt, dat is hoe de parlementaire democratie vandaag werkt. Je moet je kunnen aanpassen aan dat systeem.” Toch vindt ze de kiesplicht nóg oneerlijker dan de opvolgers. “Heel wat mensen gaan tegen hun zin stemmen en zijn helemaal niet geïnteresseerd in de politiek of je politieke loopbaan. Dat moet eerst veranderen. Die opvolgers en potstemmen hebben nog een voordeel dat je af en toe bekwame en beloftevolle politici in het parlement kunt krijgen die anders niet verkozen waren geraakt. Schaf de opvolgers af en het parlement zal misschien vol Bekende Vlamingen zitten. Die kunnen dan misschien wel goed parlementair werk leveren, maar als je daar je beleid op moet stoelen...”

Het gejongleer met de opvolgers vindt Turtelboom een veel groter probleem dan de rol van de opvolgers zelf: “Ik merk ook dat je na een jaar nog nergens staat. Het eerste jaar dat ik hier zat, ben ik wat in de media gekomen met de leuke, blitse dingen. Dingen die an sich niets maatschap-

pelijke waarde of relevantie hebben. Na een tijdje kun je pas zeggen: ik heb een goed idee, bij wie kan ik dat toetsen? Zo worden er regelmatig ideeën van mij afgeketst, maar dat heb je nodig, anders loop je met je kop tegen de muur. Je hebt veel technische kennis nodig, mensen die zeggen: als je dat wetsvoorstel indient, moet je al die artikels wijzigen of afschaffen. De wetgeving is zéér complex. En daar heb je tijd voor nodig. Als je die tijd niet wordt gegeven, dan kun je niets nuttigs doen: ofwel bega je stommititeiten, ofwel ben je zo overweldigd dat je haast niets doet of kunt doen.” De oorzaak van dat probleem ligt ook in het feit dat alles zo snel moet gaan tegenwoordig. De parlementsleden krijgen geen tijd meer om zich in te werken. “Een absolute expertise opbouwen op één domein, kan bijna niet meer vandaag. Het moet sneller gaan. Ik weet hoe ik me morgen snel kan profileren, namelijk door te spreken over iets dat zich in je privé-leven voordoet, maar maatschappelijk relevant is. Kijk naar Stijn Bex. Op een gegeven moment out hij

“Na een jaar sta je nog nergens in het parlement.”

Annemie Turtelboom

zich als homo. Op die manier zet hij een probleem op de agenda. Vroeger bestond je als je als politicus een lokale basis had uitgebouwd en je zo in de partij

kon opwerken, nu besta je als je regelmatig in de kranten komt, of nog liever op TV. Parlementsleden gaan dat opzoeken. Ik wil me persoonlijk ook meer in de luwte bezighouden, met moeilijkere thema’s. Als Stijn Bex volop wil meegaan in dat systeem, is dat zijn goed recht.” Turtelboom houdt zich in het parlement vooral bezig met werkgelegenheid. Veel wetsvoorstellen van de parlementsleden raken echter verloren in de malle molen van het parlement. “Je kan vooral wegen op het beleid door bepaalde thema’s op de agenda te zetten, zodat de discussie aangewakkerd wordt in je eigen partij en andere partijen. Veel wetsvoorstellen worden afgeketst en de beste worden ingepikt door de regering. Je beweegt constant in de schaduw van de regering. Als Karel De Gucht tegen Freya Van den Bossche zegt

dat de werklozen in Wallonië te weinig gecontroleerd worden, moet je dat als parlementslid niet nog eens zeggen, want geen hond luistert nog naar je. Die topfiguren hebben oneindig veel meer gewicht

dan een parlementslid. De ene legt zich daar gemakkelijker bij neer dan de andere.”

(phn)

“Ze komt toch niet”

Uiteraard zijn er ook opvolgers die het parlementaire mandaat louter gebruiken als een extra regel op hun visitekaartje. Twee opvolgers van de VLD bijvoorbeeld “komen elke donderdag tijdens de plenaire zitting wat op de knopjes duwen”, zei een parlementslid uit de meerderheid. Een van hen geeft op haar site, na een jaar in de Kamer, nog steeds het verkeerde telefoonnummer van haar secretariaat: je komt namelijk bij een fractiegenoot van haar terecht. “Eigenlijk heeft ze geen telefoon nodig, want ze komt toch niet”, zei de secretaresse aan de verkeerde lijn laconiek. Met een Limburgse opvolgster in de SP.A-fractie kon geen afspraak gemaakt worden in de Kamer. “Ik kom daar de laatste tijd niet zoveel meer”, gaf ze schoorvoetend toe. Maar absentisme komt ook al te veel voor bij effectieve kamerleden, in de ene fractie al wat meer dan in de andere. Worden die “absentisten” dan niet afgestraft bij de volgende verkiezingen? Dat hangt ervan af. Een zeer mak parlementslid met een sterke electorale basis, zal ongetwijfeld weer op de lijst staan, als opvolger of effectieve. Zodra het stemmenaantal van dat parlementslid gestaag zakt, zal hij ook op de lijst verder zakken. Of verdwijnen.

Schiet niet op de pianist (2)

Opvolgers worden verweten het parlement te verzwakken, niet meer te zijn dan stemmachines, “partijslaafjes”. Is dat terecht? Zijn het louter parlementsleden die de stemknopjes beroeren zoals een beginnend pianist de toetsen van zijn klavier? Het antwoord daarop is niet eenduidig en wordt dan ook in twee artikels geformuleerd. Want laten we eerlijk: de opvolgers zijn niet de enige reden van de zwakte van het parlement. Daar spelen heel wat factoren in mee.

In onze zogenaamde parlementaire democratie is het parlement een marginale speler. Alle redenen uitwerken zou ons te ver leiden, maar laten we eens enkele zwaktes aanstippen.

Wetgevende of -bekrachtigende macht?

Het parlement heet de wetgevende macht te zijn. Het gros van de wetgeving (een kleine negentig procent) moet het parlement echter louter goedkeuren. Zo wordt er heel veel Europese wetgeving op ons parlement afgevuurd. De instelling kan of moet dikwijls niet meer doen dan Europese richtlijnen bekrachtigen.

Bovendien gebeurt veel kernoverleg over essentiële maatschappelijke zaken op regeringsniveau. Neem nu de dossiers van de werkgelegenheid: een heel groot luik zijn CAO's, afspraken tussen de overheid en de werknemers- en werkgeversorganisaties. Ook op cultureel gebied of in het onderwijs gebeuren de doorsnee onderhandelingen tussen overheid en vertegenwoordigers uit die sectoren. Het parlement wordt daar niet of nauwelijks bij betrokken. Dikwijls kost zo'n akkoord heel wat bloed, zweet en stakingen – kijk maar naar de Witte Woede – zodat het parlement achteraf niet meer kan of mag doen dan het akkoord bekrachtigen. De instelling wordt zo inderdaad gedegradeerd tot een stemmachine.

De meeste wetgeving wordt door de regering gemaakt. Die heeft dan ook steeds meer opdrachten naar zich toegenomen: economie, werkgelegenheid, onderwijs, sociale zekerheid, milieu... Het maatschappelijk stelsel is de afgelopen eeuw oneindig veel complexer geworden,

waardoor het aantal ministers in onze regering is vermenigvuldigd: van 6 in de kinderjaren van ons land tot 21 vandaag. De overheid stelt nu meer dan 800.000 mensen te werk. Het parlement heeft zich veel minder aangepast aan de noden van de maatschappij. Een parlements lid kan

De overheid heeft zich veel beter aangepast aan de huidige samenleving dan het parlement.

met zijn een of twee medewerkers helemaal niet wedijveren met de machines van kabinetten die de ministers achter zich hebben. Het gaat er in het parlement ook heel technisch en gecompliceerd aan toe.

Elk wetsvoorstel vertrekt voor een lange reis door de parlementaire malle-molen. Door de grotere efficiëntie op regeringsniveau, heeft de overheid het parlement langs rechts voorbij gestoken. Omdat in veel gevallen krachtdadig moet ingegrepen worden, trekt die overheid ook vandaag nog steeds meer nieuwe opdrachten aan. Het parlement kan op al die nieuwe maatschappelijke vragen geen antwoord formuleren omdat het de instelling aan knowhow ontbeert.

Wat parlementsleden wel kunnen doen, en wat gelukkig ook gebeurt, is discussiepunten oppikken en op de agenda zetten, het debat aanzwengelen en invalshoeken formuleren waar de kabinetten dan rekening mee kunnen houden in het maken van de wet. De meerderheidsfracties proberen dan ook goede contacten te onderhouden met de kabinetten. Het probleem voor veel (jonge) parlementsleden is dat dat louter werk in de luwte is, zodat

dat hen electoraal niet altijd veel vooruit helpt. Hopelijk merkt de partij hun goede werk op en denkt ze aan hen bij de volgende lijstsamenstelling.

Tweede klasse

Over het parlement praat men graag in voetbaltermen. Zo werd tot vervelens toe herhaald dat een fractie als een voetbalploeg is. Laten we die vergelijking even doortrekken. Het parlement kun je gerust omschrijven als de tweede klasse terwijl de regering de eredivisie is. Een partij vaardigt haar sterkste krachten natuurlijk af naar de regering. In het parlement zitten jonge politici die kunnen promoveren naar die eerste klasse en dus wat rijpen in het parlement, of politici die degraderen van het regeringsnaar het parlementaire niveau. Of politici die het nooit zullen maken in de eerste klasse omdat ze dat “iets” ontberen wat de toppolitici en ministers wel hebben. In ons land zijn er bijna 60 ministerportefeuilles te verdelen. Dat is heel wat voor een klein land. Ook die politici zijn al niet allemaal eerste klasse waard.

Een parlementslid heeft bijzonder weinig macht. Politicoloog Wilfried Dewachter stelde begin jaren negentig een machtshierarchie van de politieke posities samen. Op de eerste plaats stond de eerste minister, gevolgd door de vice-premiers en de partijvoorzitters. De ministers stonden op de vierde plaats, de fractieleider op de elfde. Het individuele parlementslid stond maar op de zeventiende plaats – de politiek redacteur stond zelfs twee plaatsen hoger.

Die toppolitici zijn de dragende kracht van de partij en weten zich doorgaans gesteund door een heel pak voorkeurstemmen. In dat opzicht spelen de grotere kieskringen ook een rol: een politicus met 130.000 voorkeurstemmen zal zich heel wat meer kunnen permitteren dan een parlementslid met 15.000 voorkeurstemmen – of dan een opvolger met 2.000 voorkeurstemmen. Dat die laatsten dan ook gemakkelijk inbinden en geen al

te grote mond opentrekken tegen de minister, heeft minder met slaafsheid te maken dan met de wet van de sterkste. Zo kan een Eric Van Rompuy (CD&V) gemakkelijker Yves Leterme (CD&V) bekritisieren en roepen dat hij zich bij alle stemmingen zal onthouden dan bijvoorbeeld nieuwbakken Spirit-opvolger Joris Vandenbroucke. Die zal minister Anciaux (Spirit) nooit zo aanpakken.

Met handen aan de partij, met voeten aan de regering gebonden

Het parlement komt er bij de regeringsvorming helemaal niet aan te pas. Soms kunnen parlementsliden als specialisten in een bepaald domein, zoals onderwijs, aan de onderhandelingstafel aanschuiven om te adviseren. Voorts zijn het de topfiguren, waaronder de partijvoorzitters, die het beleid voor de komende jaren uittekenen.

De coalitiepartijen keuren dat vervolgens goed op een partijcongres en in het parlement. Het heeft achteraf dan ook geen zin om te beginnen strijden tegen iets wat je aanvankelijk hebt goedgekeurd. In wat buiten het regeerakkoord wordt beslist, hebben de politici een grotere vrijheid, maar vaak moeten ze naast het groene licht van de eigen fractie ook de goedkeuring van de coalitiegenoten krijgen om een wetsvoorstel in te dienen. Alles staat in het teken van de soms (delicate evenwichten in) het regeerakkoord, waar niet aan mag geraakt worden.

We moeten ons dan ook geen illusies maken dat het parlement de regering doet vallen. Dat gebeurt door de partijvoorzitters of de vice-premiers die het vertrouwen in de regering opzeggen. De opvolgers gaan daar uiteraard geen verandering in brengen. Een parlementslid dat de regering de gracht in rijdt, rijdt zelf het kanaal in.

Dan heb je de controle via mondelinge en schriftelijke vragen, amendementen en interpellaties. Parlementsliden durven

Je kunt parlementsliden moeilijk verwijten dat ze soms blindelings het partijstandpunt volgen omdat ze niet beter weten.

Een parlementslid dat de regering de gracht in rijdt, rijdt zelf het kanaal in.

wel eens schermen met het stijgend aantal interpellaties, maar cijfers zeggen niet genoeg. Vaak laten de meerwaarde en de inhoud van de interpellaties te wensen over. Beter twee goed gefundeerde interpellaties dan vijftig halfslachtige. Door het steeds jonger wordende en van samenstelling wisselende parlement is de balans naar de verkeerde kant aan het overhellen. Bovendien wordt het parlement zo overstelpt met wetgeving, zoals al geschetst werd, dat er nog moeilijk fundamenteel gedebatteerd wordt over een wet. Verschillende (ex-) parlementsleden gaven toe dat het debat verworden is tot een opsomming van oneliners, mede door de camera's en de broodnodige media-aandacht en het gebrek aan inhoudelijk gespecialiseerde parlementsleden. Tegenwoordig worden parlementsleden, waaronder de opvolgers, gevraagd om zich te specialiseren in een bepaald domein, om zo het hoofd te kunnen bieden aan de overvolle agenda. Sommigen doen dat. Dat vergt tijd, wat sommige parlementsleden als Rik Daems ook mogen beweren (*zie interview met de fractieleiders*), en je kunt parlementsleden moeilijk verwijten dat ze wel eens blindelings het partijstandpunt volgen omdat ze niet beter weten. Maar vooral parlementsleden die van leuk idee naar leuk idee springen, kunnen het de regering met hun gebrek aan dossierkennis niet bepaald moeilijk maken.

De grootste speelruimte krijgen de parlementsleden nog voor het partijstandpunt is bepaald. Voor dat partijstandpunt wordt weinig beroep gedaan op de parlementaire fracties wegens de geringe omvang ervan. Het zijn doorgaans de partijstudiediensten die doorwegen op het standpunt. Dat standpunt wordt kracht bijgezet in het partijbureau en meegedeeld aan de fracties. Eens dat bepaald is, wordt het niet geapprecieerd dat een parlements-lid cavalier seul speelt. Veel fractieleden, ook opvolgers, zetelen in het partijbureau. De conclusie is gauw getrokken. Pas als je als parlements-lid een grondige kennis over een bepaalde materie bezit, kun je doorwegen op dat standpunt en adviseren. Als je de tijd niet krijgt om die kennis op

te bouwen, ben je van weinig of geen tel in de fractie en in de partij. Meestemmen is dan de boodschap. Daar zit, nogmaals, de zwakte van veel opvolgers: hun wordt het minst van al die tijd gegund.

Vooraf in gevoelige dossiers zoals het migrantenstemrecht, B-H-V en de spreidingsplannen voor de rand rond Brussel komt het parlement er eigenlijk niet aan te pas.

De topfiguren bepalen de lijn, waarvan men zo min mogelijk mag afwijken. De parlementsleden mogen louter binnen de partijlijnen kleuren. Die worden

Als stagiair op een krantenre-dactie ga je de hoofdredacteur ook niet dadelijk de levieten lezen.

uitgetekend door het partijbestuur. Dat is een van de gevolgen van de Belgische particratie. Een ruziemakende en eeuwig debatterende partij stort naar beneden als een duif zonder vleugels. Als er op regerings- en voorzittersniveau al veel wordt gekissebist, wordt op den duur gekozen voor de korte en stilzwijgende pijn. De fractie als zwakste schakel moet zich daar eens zo hard aan houden. De ene noemt dat partijtucht, de andere loyauiteit. Als er dan toch nog fractieleden zijn die uit de biecht praten, zijn dat parlementsleden met een lange staat van dienst of met een (lokaal) sterke electorale basis. Jean-Marie Dedecker (VLD) heeft zich ondertussen zo'n basis en reputatie opgebouwd, dat hij zich meer kan permitteren dan een opvolgster als Ingrid Meeus (VLD). De opvolgers hebben doorgaans geen van beide. Je kan dat uitspreken als een verwijt, maar het is een feit. Als stagiair op een krantenredactie ga je de hoofdredacteur ook niet de levieten lezen als je amper een artikel hebt geschreven. Daarom zijn tevéél opvolgers geen goede zaak. Dat vermindert de assertiviteit van het parlement.

Weinig valse noten

Opvolgers en andere jonge parlementsleden willen in eerste instantie uiteraard

herverkozen worden en zich van hun afhankelijke juk ontdoen. Indien mogelijk willen ze ook hogerop en het parlement ontgroeien, omdat de instelling weinig in de politieke pap te brokken heeft. Ze zullen zich dan ook niet als een luis in de pels van hun partijtop willen profileren. Ze willen uiteraard respect afdwingen, en doorgaans kan dat door een grondige dossierkennis te bezitten en/of gunstige media-aandacht te verkrijgen. Negatieve media-aandacht (door hardnekkig verzet tegen een partijstandpunt of aanhoudende kritiek op een eigen minister) fnuikt de ambities van een “nieuw talent”. Dat voelt zich dan ook eerder geroepen om een carrière als Caroline Genez uit te bouwen.

Als een jonge politicus ziet hoe zij in geen tijd is uitgegroeid van jongerenvoorzitster tot interim-voorzitster zonder ook maar een keer in het nieuws te komen met kritiek op de partij, denkt hij ook wel dat dat de *way to go* is.

Door al die redenen is het eigenlijk niet meer dan normaal dat de opvolgers weinig valse noten produceren. Schiet daarom niet te vlug op de pianist. Maar leg de schuld eerder bij diegenen die hen veel te veel op de affiche zetten.

(phn)

Doe de stemtest

Laten we eens een paar voorbeelden geven van hoeveel stemmen verschil er zat tussen een opvolger en zijn trekpaard bij de parlementsverkiezingen van 2003. Hoeveel stemmen haalden de Spirit-opvolgers in de Kamer bijvoorbeeld? En hoeveel stemmen haalden de zes politici die oorspronkelijk gingen zetelen?

- *Koen T'Sijen: 2.798 stemmen in de kieskring Antwerpen, tegenover 9.705 voor Anissa Tamsamani en 89.011 stemmen voor lijsttrekker Patrick Janssens;*
- *Het bekendste voorbeeld is Walter Muls: 686 stemmen, wat nogal mager afsteekt tegen Spirit-weetvader Bert Anciaux die 20.596 stemmen haalde in de kieskring B-H-V;*
- *Stijn Bex (kieskring Leuven) haalde 5.701 stemmen, een vierde van de 21.015 stemmen van Europees parlements lid Saïd El Khadraoui;*
- *Annelies Storms (Oost-Vlaanderen) kreeg een verdienstelijke 6.941 stemmen achter haar naam, een dikke 10.000 minder dan partijgenoot Paul Van Grembergen (17.567). Beide aantallen verdwijnen in het niets bij de 105.877 stemmen van Freya Van den Bossche;*
- *Anna Roppe deed het in Limburg ook niet zo slecht, maar zou met haar 11.238 stemmen nooit rechtstreeks verkozen zijn. Stevaert haalde 130.339 stemmen, de dochter van Willy Claes, Hilde, 26.314 stemmen van op haar derde plaats;*
- *Spirit-voorzitter Geert Lambert haalde een magere 7.411 stemmen in West-Vlaanderen. Zijn trekpaard Renaat Landuyt deed bijna 40.000 stemmen beter en kwam uit op 44.585 voorkeurstemmen.*

Sommige opvolgers waren wel rechtsreeks verkozen geweest als ze tussen de effectieven hadden gestaan bij de verkiezingen in 2003. Vincent Van Quickenborne bijvoorbeeld haalde 19.607 stemmen, het tweede beste West-Vlaamse VLD-resultaat, na Marc Verwilghen (59.220 stemmen). Ook Maya Detiège haalde het tweede beste resultaat voor SP.A/Spirit in Antwerpen, namelijk 23.292 stemmen.

In diezelfde kieskring Antwerpen haalden Jef Van Den Bergh (CD&V, 10.327 stemmen) en Martine Taelman (VLD, 10.592) mooie resultaten - Taelman haalde zelfs meer stemmen dan de derde effectieve op de VLD-list (Claude Marinower, 7.899 stemmen). Ook Geert Versnick (VLD Oost-Vlaanderen) was rechtstreeks verkozen geweest met zijn 18.788 stemmen, al moet hij het wel met bijna 150.000 stemmen minder stellen dan Verhofstadt (166.781). Tweede opvolger Guy Hove (9.054 stemmen) kon wel een duwtje in de rug gebruiken. Fientje Moerman, die hij opvolgde, haalde een mooie 27.496 stemmen. Derde opvolgster, Ingrid Meeus, haalde 5.509 stemmen, een zesde van haar kopman De Gucht, lijstduwer in 2003.

VB-opvolger Luc Sevenhans haalde 7.905 stemmen als eerste opvolger en was als effectieve rechtstreeks verkozen geweest - de derde effectieve, Jan Mortelmans, haalde namelijk 7.705 stemmen in Antwerpen. In West-Vlaanderen daarentegen haalde Frieda Van Tamsche 5.037 stemmen, haar trekpaard Frank Vanhecke 36.150.

In de kieskring Antwerpen haalden opvolgers David Geerts en Inga Verhaert (SP.A) beiden iets meer dan 3.000 stemmen, net als Dylan Casaer (SP.A) in Oost-Vlaanderen. Dat zijn duizenden stemmen minder dan een effectieve in die provincies, en helemaal verwaarloosbaar tegenover de personen die het echt voor het zeggen hebben.

“Schaf de opvolgers af, en je krijgt een parlement vol BV’s”

Als geen ander belichaamde ex-partijvoorzitter Steve Stevaert een Nieuwe Politieke Cultuur. Hij vormde de zieke SP.A om tot een partij die blaakt van gezondheid door op de toenemende personalisering van de politiek in te spelen. Dat leidde echter tot een ongezien jongleren met parlementsleden en ministers. De partij heeft dan ook de meeste opvolgers in het parlement. Maar de kersverse Limburgse provinciegouverneur ziet dat eerder als een verrijking.

Philippe Nuyts

Hebben de media eerst de politici meer opgezocht, of hebben de politici zelf het initiatief genomen om meer in de media op te duiken?

Dat is een win-winsituatie: de politiek bedient zich van de media en de media van de politiek. Ideologie bestaat, net als bijvoorbeeld de links-rechtstegenstelling, dat zal altijd blijven bestaan, maar het verschil in de democratische politiek wordt niet alleen meer gemaakt op basis van ideologie, maar ook op basis van mensen. Daarom moet je mensen van vlees en bloed en van deze tijd hebben. Daarin spelen de media een grotere en andere rol dan vroeger omdat we in een veel minder verzuilde samenleving zitten.

Je kan dus gerust spreken van een bewuste strategie.

Kijk, ik ben ongeveer tien jaar mee de baas van de partij geweest. Het is altijd mijn overtuiging geweest dat we profielen moesten zoeken. Dat betekent oude en jonge mensen, mannen, vrouwen die regionaal goed gespreid zijn. Dat moest een goede mix zijn waarin mensen zich kunne herkennen. Daarom had ik graag dat Louis Tobback in beeld kwam, die de oudere SP belichaamde, naast Freya van de nieuwe SP.A en de

hooggeschoolde Vandenbroucke naast de laaggeschoolde Stevaert. Elk van die mensen was een kopstuk in een provincie: Patrick Janssens in Antwerpen, Vande Lanotte in West-Vlaanderen, ik in Limburg...

Dat heeft de nieuwe kieswetgeving wel perfect in de hand gewerkt. Heeft uw partij dat er niet vooral doorgedruwd?

Ja, omdat ik vind dat grotere kieskringen absoluut noodzakelijk zijn als je belangrijk wilt zijn. (*denkt na*) Politiek kan niet vertrekken vanuit een klein kanton.

Verhofstadt en heel wat andere politieke vernieuwers zagen kleine kieskringen wel zitten.

Ja, maar dat was een concept van “the winner takes all”, en dat zou niet erg Vlaams zijn.

Was het dan ook niet meer zijn idee om kleinere kieskringen in te voeren in

plaats van provinciale?

Ja, maar dan zou je dat concept moeten invoeren, en ik vind dat een verarming van de democratie.

Ik had het liefst de kiesomschrijving Vlaanderen gehad, waarin je een kop van vijf à tien mensen hebt, die je dan lokaal aanvult. Het is niet normaal dat mensen alleen in een gebied dat een zakdoek groot is, kunnen stemmen voor politieke kopstukken. Dan gaan die kopmannen zich ook teveel op die zakdoek toespitsen.

“Ik ben een groot voorstander van de provinciale kieskringen. Toppolitici mogen niet in een gebied dat een zakdoek groot is, verkozen worden”

U heeft de keshervorming dan vooral in die richting doen evolueren?

Ja. Wij denken dat dat een moderne en goede evolutie is. Je kunt dat zeker nog



Stevaert vindt kritiek op de opvolgers anti-politiek geschreeuw.

combineren met het kleinschalige, want je hebt nog politici die bezig zijn met hun kanton of arrondissement. Maar

daarnaast heb je ook politici nodig, waarvan het hele land weet waarvoor ze staan. Je bent voor of tegen Stevaert, maar je weet waar hij voor

staat. Het is toch geen goede situatie dat mensen uit Gingelom wel voor mij konden stemmen, maar mensen uit Alken, tegen Hasselt, niet. Ik vond dat al die mensen op mij mochten stemmen. (*lacht*)

Geruchten deden de ronde dat er ook in uw partij mensen jaloers waren omdat u in een hele provincie kon verkozen worden en zichzelf slechts in een kleinere omschrijving. Dat zou u meer macht geven.

Dat zou zeker een rol kunnen gespeeld hebben, maar ik denk niet zozeer in mijn partij. Die mensen moeten ondertussen hun gram gehaald hebben, want Limburg is nu de kleinste kieskring geworden. Als we van Mitterrand een ding kunnen leren, is dat je het kiesstelsel best niet aanpast naar de noden van je partij. Dat is bijzonder dom. Wat vandaag in je voordeel speelt, kan morgen in je nadeel spelen.

De perceptie ontstond wel dat het nieuwe systeem helemaal op maat van SP.A gesneden was.

Dat stoort me niet. Het kwam ons ook goed uit, maar daarvoor hebben we het niet gedaan. Bovendien hebben we het niet alleen gedaan, er zaten nog andere partijen in de coalitie. Ik zou nooit met iets akkoord gaan als ik denk dat het slecht is, zelfs al komt het ons goed uit. Want dat komt je meestal alleen maar tijdelijk goed uit.

Vorig jaar was het effect al een beetje uitgewerkt, want u scoorde minder sterk.

Zo zie je maar.

Iemand uit de meerderheid gaf toe dat de regeringspartijen wisten dat ze met grotere kieskringen CD&V en misschien het VB pijn konden doen.

Dat is niet mijn overtuiging. Ik geloof niet in al die ingewikkelde strategieën tegen het VB. Dat werkt absoluut niet. Ik trek me daar niets van aan.

Maar u kon CD&V wel raken. Die partij is lokaal het sterkst ingebed.

Dat is niet waar, dat was niet onze eerste bedoeling. Sommige CD&V'ers hebben toen moord en brand geschreeuwd, omdat het hun niet goed uitkwam. Zij waren natuurlijk tegen die hervorming omdat ze in de oppositie zaten. Als ik lid van de CD&V was geweest, had ik ook 'ja' gestemd. Als je bovendien op het federale niveau grote, provinciale kieskringen zou hebben, en op het Vlaamse niveau kleinere kieskringen, gaan "Ik vind de op-
alle toppolitici toch al-
tijd naar de grote kies-
omschrijvingen trek-
ken. Als er verkiezingen zijn, gaan de partij-
voorzitters hun sterkste
electorale mensen altijd in de grote bak
zetten. Als ze in Vlaanderen in de zand-
bak willen gaan spelen, is dat een zaak
van die partij.
volgers een heel
democratisch
systeem."

**En dan zijn er de opvolgers. Uw partijgenoten Van der Maelen en De Batse-
lier hebben laten verstaan dat uw partij
de grootste voorstander was van die op-
volgers.**

Je hebt altijd zo'n antipolitiek geschreeuw tegen de opvolgers. Ik vind de opvolgers een heel democratisch principe. De burgers weten dat de opvolgers daar staan. Het opvolgerssysteem is een zeer goed systeem voor nieuw talent, jong en oud. Wat wel zou moeten veranderen, is dat je maar een keer opvolger kunt zijn. Anders hebben jongere mensen geen kans om politiek door te breken. Via de opvolgers kun je jong talent kansen geven, en eens ze een periode in het parlement hebben

gezet, moeten ze op het op eigen kracht doen. Ik lig niet zo wakker van de lijststem, mijn partij wel. Mocht ik in de politiek zijn gebleven, was ik wellicht verkozen geweest tot mijn honderdste, op welke plaats ik ook zou staan.

Toch waren die opvolgers even afgeschaft.

Ja, maar dat was allemaal in het kader van die *nieuwlichterij*, met ook al die discussies over het referendum. Ik ben ook voor referendums, maar referendums die we winnen. Niet voor referendums die we verliezen, want daar dien je de democratie niet mee.

Waarom kunnen opvolgers niet op de effectieve lijst staan en goed ondersteund worden door de partij?

Dan geraken ze niet verkozen omdat ze niet veel stemmen halen, op enkele uitzonderingen na. Je moet ze kweken en kansen geven.

Het systeem is ook misbruikt de afgelopen jaren.

Tja, dat is ook zo'n gestelde klasse van politicologen en hooggeleerden die daarmee bezig zijn, waarop iedereen schande begint te roepen en te schrijven. Maar de burger ligt daar echt niet wakker van. Wie

“Als we de opvolgers morgen afschaffen, voeren we ze overmorgen terug in.”

tegen de politiek is en verzuurd is, gebruikt de opvolgers als een stok om de hond mee te slaan.

De partij die het hardste geroepen heeft, was de N-

VA. Ondertussen hebben ze er ook gebruik van gemaakt. Kijk, bij de federale verkiezingen in 2003 is Norbert De Batse-lier bewust niet opgekomen, omdat dat verwarrend zou werken. Hij is immers Vlaams parlementsvoorzitter. Hij heeft heel wat werk gehad om aan de bevolking uit te leggen dat hij niet gestopt was. Daarom moet je die onzin van de afzonderlijke verkiezingen afschaffen. Als je alle verkiezingen samen houdt en je bepaalt dat één iemand nog maar op één lijst mag staan, ben je van al die problemen grotendeels af.

Het luidt dat een nieuwbakken parlements-lid een paar jaar nodig heeft om zich in te werken in het parlement. Ook uw partij heeft zo gespeeld met die opvolgers dat sommigen maar enkele maanden in het parlement zaten, of meer dan eens in en uit het parlement vlogen.

Ik zie dat niet als een probleem. Ik geloof niet dat je je enkele jaren moeten inwerken. Ik ben daar binnengekomen en heb direct een speech gegeven. (*lacht*) Mensen die al langer in het parlement zitten, kennen natuurlijk de technische dossiers en de geplogenheden veel beter, maar die hebben de frisheid van een nieuweling niet meer. Bovendien moeten we zien dat we het parlement niet volstoppen met parlementairen, maar ook met volksvertegenwoordigers.

Maar geraken de parlementairen niet te veel in verdrukking? In de kamerfractie van de SP.A zijn nu 14 van de 23 volksvertegenwoordigers opvolger.

Mij stoort dat niet. Dat is het systeem. Zet de verkiezingen samen en dat aantal slinkt vanzelf. Ik ben de afgelopen jaren overal verkozen, en ik ben dan ook een paar keer opgevolgd. Mijn kiezers weten dat.

Maar van die 14 mensen kan niemand in Vlaanderen er drie noemen. Met Dylan Casaer bent u al aan de vierde opvolger in Oost-Vlaanderen.

Ik heb al het mogelijke gedaan om Dylan in het parlement te krijgen, anders kregen we hem er nog niet in. Dat is een goede zaak. Zijn diegene die rechtstreeks verkozen zijn allemaal goede parlementsleden? Dat weet ik zo nog niet. Ik vind dat allemaal zo antipolitiek, tegen de opvolgers ventileren en roepen dat ze afgeschaft moeten worden. Wel, schaf ze af en je krijgt een parlement vol politici als Camille Huysmans. Is dat een goede zaak? Als je dan van de stad Antwerpen bent, raak je verkozen. Maar als je uit een kleiner dorpje komt, is dat al veel moeilijker. Je moet een goede spreiding hebben, wat door de opvolgers veel beter lukt.

Hoe reageert u op de kritiek dat ze veel minder kritisch zijn en minder weerwerk bieden?

Omdat ze zo afhankelijk zijn? Kijk, ik ben voorstander van legislatuurparlementen. Op Vlaams niveau hebben we dat al. Combineer dat met het samenvallen van de verkiezingen, en het systeem wordt al een heel stuk transparanter. Er kan dan wel eens een tussentijdse verkiezing gehouden worden als er echte problemen rijzen om de periode te vervolledigen.

Werkt hun afhankelijkheid niet remmend?

Laten we eerlijk zijn: het parlement laat de regering niet vallen. Dat doen de grote politici. Je hebt het verhaal van Jan Verroken die dat zou gedaan hebben (*CVP'er Verroken eiste in 1968 op het hoogtepunt van de onenigheid over de overheveling van de Franstalige afdeling van de Leuvense universiteit een bindende verklaring van de regering Vanden Boeynants.*

Als gevolg van die ophefmakende interpellatie

nam de regering ontslag, phn). Ik geloof daar niets van. Zo werkt dat niet, behalve als je een regering hebt met amper een zetel op overschot en als er dan iemand van die fracties de verantwoordelijkheid op zich wil nemen.

Het gaat daarom niet over de regering laten vallen, maar wel dat ze inhoudelijk-kritisch te weinig bijbrengen in het wetgevend werk. Gaat door een inflatie aan jongeren het parlementaire werk er niet onder lijden?

Sommige parlementsleden denken dat ze daar moeten zitten om de regering te pesten, dat zal de oppositie wel doen. In ons systeem hebben meerderheid en minderheid een eigen functie. In mijn stad is er, ondanks het feit dat ik een absolute meerderheid had, een afspiegelingscollege, dat perfect democratisch verkozen is. In de gemeenteraad is nog nooit urenlang een debat gevoerd, maar daar gebeurt er wel iets voor de mensen.

U werd verweten dat u het parlement als een schaakbord ziet en de mensen overhevelde van het ene naar het andere niveau.

Ik zei toen al voor de regionale verkiezingen dat ik het bord ging afvegen. Als we verkiezingen lieten samenvallen, kon ik dat niet. Als ze dat niet willen, zal dat blijven gebeuren. De anderen doen dat ook. Ik wens CD&V heel veel plezier in 2007. Wat gaan ze doen? Leterme naar voren schuiven als premier? Dan is dat een verraad aan Vlaanderen. Als hij niet opkomt, is dat een verraad aan zijn partij.

Vindt u dat het parlement ook niet verzwakt uit die nieuwe kieswetgeving komt? De parlementsleden worden zo afhankelijk van de partijtop in plaats van hun lokale electoraat.

Er moeten alle soorten parlementsleden zijn. Je hebt in het parlement personen die

zeggen dat de politicus dicht bij de burger moet staan en dat zij de stem van het volk vertegenwoordigen.

Dan ga ik eens kijken naar hun stemmenaan-

tal, en daaruit blijkt dat ze toch niet in naam van zoveel burgers spreken.

Ze hebben de media wel nodig om verkozen te geraken in een grotere kieskring, want het wordt moeilijker om een electoraat uit te bouwen.

Als democraat moet je respect opbrengen voor het volk. Iemand die veel stemmen haalt, krijgt een mandaat. Dat is democratie.

Maar als Freya Van den Bossche bijvoorbeeld de Vlaamse lijst trekt, maar helemaal niet zinnens is om daar te zetelen, is er toch weinig sprake van respect?

De mensen die dat zeggen, halen maximum 2.000 à 3.000 stemmen. Kris Peeters, die nu voor CD&V in de regering zit, stond zelfs niet op een lijst.

Maar een lijsttrekker zou toch in de instelling waarvoor hij opkomt, moeten zetelen.

Ik vind dat ook heel vervelend. Maar wij hebben dat aan Freya gevraagd, zijzelf niet. Had zij dat niet gedaan, dan had het VB veel meer stemmen gehaald. Organiseer de verkiezingen samen, laat iemand maar op maximum één lijst staan en die

“Wie tegen de politiek is en verzuurd is, gebruikt de opvolgers als een stok om de hond mee te slaan.”

hele poespas is gedaan. Iemand kan maar een keer opvolger zijn, uittredende parlementsleden kunnen ook geen opvolger zijn, zodat er constant nieuw bloed kan aangevoerd worden. Dan hebben we een heel proper systeem. Maar als je de opvolgers afschaft, krijg je alleen maar BV's in het parlement.

Dat is ook de reden dat ze er moeten zijn, onder meer door de bekende (achter)namen.

Maar het is goed dat politici bekend en geliefd zijn. Politiek en wiskunde zijn niets vies. Ik ben er zeker van dat als we de opvolgers morgen afschaffen, ze overmorgen terug worden ingevoerd. **Mensen die in 1995 of 1999 nog lijstrekker waren, zoals een Dany Vandenbossche bijvoorbeeld, stonden in 2003 plots als eerste opvolger op de lijst. Hoe kan dat?**

Dany is een van de meest briljante parlementsleden die we hebben, maar hij is niet in staat om op zichzelf een heel pak stemmen te halen. (*denkt na*) Als je hem op de eerste plaats zet, heb je geen tweede verkozenen meer.

Moeten de opvolgers soms niet als inhoudelijk sterker tegengewicht dienen tegenover de zwakkere politici, zoals sommige BV's, op de effectieve lijst?

Nee. Iedereen die bekwaam is om stemmen te halen, mag in een democratie gaan zetelen. Wie daar niet toe bekwaam is, is een lichtgewicht en moet je ook niet beschermen. Ik zou een hersenloze BV nooit op de eerste opvolgersplaats zetten, daar zet ik een Danny Vandenbossche, die van op de zeventiende plaats bij de effectieven nooit zou verkozen worden. Maar als die hersenloze BV van op de zeventiende plaats bij de effectieven wel wordt verkozen door het volk, ben ik de eerste om daarvoor te applaudiseren.

Is het echt geen verzwakking dat sommige parlementsleden enkele keren in en uit het parlement vliegen?

(*aarzelt*) Dat hangt samen met die gesplitste verkiezingen, ik kan daar ook niet aan doen. Ik zou dat liever niet hebben, maar dat is absoluut niet het grootste probleem in onze democratie.

De Nieuwe Politieke Kul-Tuur

De jaren 90 waren een turbulent decennium voor ons land. Met Zwarte Zondagen en Witte Marsen toonde de burger zijn manifest ongenoegen over de politiek, die zelf lam lag door Agusta- en andere dioxinegevoelige crises. Een Nieuwe Politieke Cultuur moest de kloof tussen burger en politiek dichten. Tien jaar later blijkt dat allemaal flauwekul te zijn geweest. Els Van Weert (Spirit), Pieter De Crem (CD&V) en Dirk Van der Maelen (SP.A) getuigen over de commissie Politieke Vernieuwing die de nieuwe kieswet als een toonbeeld van directe democratie had moeten voorbereiden.

De eerste groeikiemen van die Nieuwe Politieke Cultuur (NPC) zijn terug te vinden in Zaal F van de Senaat. Onder de begeesterende vleugels van oppervernieuwer Guy Verhofstadt staken enkele jonge, veelbelovende politici van alle partijen de koppen bij elkaar over de ziekte van de Belgische democratie en welke medicijnen doeltreffend waren. Enkele politici die deelnamen aan die geheime bijeenkomsten in de ondertussen beruchte zaal waren Luc Willems (toen CVP, nu VLD), Bert Anciaux (toen VU, nu Spirit), Jos Geysels, Johan Van Hecke (eerst CVP, dan via zijn NCD naar de VLD), Patrick Dewael en Marc Verwilghen (beiden VLD). En: Pieter De Crem. Vandaag probeert hij zo veel mogelijk de sater van Verhofstadt te zijn in het parlement, maar tien jaar geleden trokken ze beiden aanvankelijk aan hetzelfde zeel. De Crem, huidig CD&V-fractie-

leider, over Zaal F: “Zaal F is er gekomen in het najaar van 1996, toen ons land op zijn grondvesten daverde. Men vreesde voor een implosie van het parlementaire systeem. Parlementsleden en andere politici werden quasi fysiek aangepakt omdat het Waalse gerecht zijn werk niet had gedaan. Er heerste een sfeer waarin alle instituties door elkaar werden gerammeld. Zaal F was een soort “think tank”, maar je moet je daar allemaal niet teveel bij voorstellen. Dat ging vrij goed tot die zaal plots werd onthuld in *Knack*, en dat bracht heel wat teweeg. Het was iets als de verschrikkelijk-

“De partijen dachten meer aan hun stemmenaantal dan aan hun ideologie.”

Dirk Van der Maelen

ke sneeuwman, iedereen sprak erover, maar niemand had er iets van gezien. Het ging gewoon om een achttal gelijkgezinden die iets in de politiek wilden doen. Tot op het moment dat Herman De Croe ergens in 1997 wordt buitengestemd bij de VLD en Verhofstadt VLD-voorzitter wordt. Ik kon geen gesprekken aanhangig zijn die geleid worden door de voorzitter van de grootste oppositiepartij. Toen was het gedaan.”

Communautaire breuklijnen

Als Verhofstadt in 1999 zijn langverwachte droom kan realiseren, premier worden, wil hij dat Nieuwe Politieke Gekeuvel ook in daden omzetten. Er wordt in februari 2000 een heuse Commissie Politieke Vernieuwing in het leven geroepen. Die zou moeten discussiëren over hoe de

burger dichter bij de democratie en de politieke besluitvorming kon staan. Vooral de hervorming van het kiesstelsel, ten tijde van zijn Burgermanifesten al Verhofstadts stokpaard-

je, stond hoog op de politieke agenda, die beheerd werd door SP.A'er Dirk Van der Maelen. De agenda oogde niet min: afschaffing van de lijststem en de opvolgers, hervorming van Kamer en Senaat, de rechtstreekse verkiezing van de burge-meester en de afschaffing van de dubbele mandaten waren enkele van de meest ambitieuze punten. Nog een bemoedigend teken was dat die commissie louter uit parlementsleden bestond. Het parlement

werd toen ook al niet veel gezag meer toegedicht, maar het mocht deze keer wel over zijn eigen aard en toekomst beslissen, zonder verstikt te worden door de regering. Het was echter het begin van een tragisch, ietwat cynisch verhaal.

Els Van Weert (Spirit, huidig federaal staatssecretaris van Duurzame Ontwikkeling): “We stelden toch vast dat er heel wat verschillende meningen bestonden over de manier waarop onze democratie moet functioneren en over de rol van de burger in het democratisch proces. Er was een verschil tussen Vlamingen en Walen en tussen de socialistische en liberale familie. Ook vanuit de oppositie bestond er weinig animo om iets van de commissie te maken.”

Een nog steeds duidelijk ontgoochelde Vandermaelen (huidig fractieleider SP.A) bevestigt dat. “Aanvankelijk was er veel druk van de VLD en Agalev, die in hun euforische periode waren, om te onderhandelen en voorstellen te formuleren over de directe democratie. Maar al gauw was er een zekere moeheid te bemerken in de discussies daarover. Men is ook al vlug beginnen rekenen: hoeveel zetels zou die maatregel mij opleveren of kosten, word ik daar sterker of zwakker door? De partijen dachten meer aan hun stemmenaantallen dan aan hun ideologie. Toen is gebleken dat er eigenlijk zeer weinig was waar iedereen achter stond.”

Van der Maelen beklemtoont ook de communautaire tegenstellingen: “Er waren communautaire breuklijnen over bijvoorbeeld het referendum en de volksraadpleging. Iedereen, de Vlaamse partijen en de Vlaamse professoren, wist dat die volksraadpleging kon ingevoerd worden zonder een grondwetsherziening, maar het merendeel van de Franstalige partijen én de professoren vond dat niet. En zo werd er over het minste oeverloos gediscussieerd zonder dat er de minste

voortgang werd geboekt. Dat is niet bevorderlijk voor het enthousiasme.”

Mattentaarten

Van der Maelen wijst net als Van Weert ook de oppositie met de vinger. Een weinig constructieve houding van de toenmalige CVP dus. “Ze bleven soms zelfs buiten wachten en liepen weg als ze zagen dat er niet voldoende commissieleden waren”, zei Van Weert. Pieter De Crem geeft dat volmondig toe. “We werden het beu dat voorstellen van ons zonder meer afgeschoten werden. Als er iets fundamenteels veranderd kon worden, was er niet voldoende volk. Er was binnen de meerderheid geen grote consensus genoeg. Moeten wij die regerings-

partijen dan helpen het quorum te leveren als ze zelf niet gemotiveerd genoeg waren? Wij wilden gewoon de hypocrisie van de meerderheid aantonen.”

Een van de grote problemen was inderdaad het absentisme. Het gebeurde enkele keren op rij dat er gewoon geen voldoende commissieleden aanwezig waren om te vergaderen, ook op dagen dat het absentisme in het parlement ter discussie voorlag in de commissie. Op den duur kwam commissievoorzitter Van der Maelen op zijn verjaardag zelfs met mattentaarten af, in de hoop dat de commissieleden er als vliegen op afkwamen. IJle hoop. “We werden hoe langer hoe meer uitgelachen door de Wetstraat,” zegt Els Van Weert, “als we door de wandelgangen van het parlement liepen, spraken veel politici ons aan om te vragen of we wel met genoeg waren geweest en dat we moesten roepen wanneer er nog eens taart was.”

Van der Maelen stelde op den duur zelfs een zwarte lijst op met personen die regelmatig hun kat naar de vergaderingen stuurden. Vooral VLD- en PS-leden namen de commissie niet zo serieus. Van der Maelen geeft dan ook toe teleurgesteld te zijn in de blauwe coalitiepartner. “Ik

“Op den duur wilden we gewoon de hypocrisie van de regeringspartijen aantonen.”

Pieter De Crem

heb nooit begrepen waarom zij, die zich opstelden als de echte politieke vernieuwers, de commissie al zo vlug in de steek lieten. Wij vergaderden maandagnamiddag, wanneer er geen andere commissies waren, maar toch stelde ik vast dat weinig liberalen aanwezig waren. Ze zochten allerlei redenen. Zo hebben ze onder andere geschoten op dat wetenschappelijke luik. Die professoren haalden eens een voorbeeld aan van politieke deontologie in een of ander Afrikaans land. Dat hebben ze toen enorm belachelijk gemaakt. Ze maakten er zich vanaf met vaak demagogische argumenten.”

Vooraf jonge mensen

Zat de commissie ook niet in een zwakke positie door het grote aantal jongeren? Beloftes als Joke Schauvliege (CD&V), Peter Vanvelthoven (SP.A) en Van Weert zelf waren lid van de commissie. Werden ze niet afgeremd door de partijtop?

Van Weert: “Ik betwijfel dat dat een van de zwaktes was. Er zaten wel enkele meer ervaren CVP- en de PS- politici in de commissie, alsof ze als een schoonmoeder alles wat in het oog wilden houden.”

Van der Maelen deelt die analyse: “Ik zou juist denken dat je als jong parlementslid een forum hebt waar je je kan bewijzen. Ik weet natuurlijk niet hoe het bij de VLD zat. Mocht ik in haar plaats geweest zijn, zou ik de commissie volop gesteund hebben. Ik zou de confrontatie aangaan als er tegenstand was vanuit de gevestigde waarden. Ik denk dat de jongeren aan het langste eind zouden kunnen trekken in een confrontatie met de ouderen. Ik denk nog altijd dat de publieke opinie wacht dat er iets verandert, en als dat niet van de jongeren komt, van wie dan wel?”

Euthanasie door Verhofstadt

Els Van Weert ziet een andere reden voor het mislukken van de commissie: “De verhouding tussen parlement en regering is de zwakte van de commissie geweest. Het ging over delicate zaken als de kieswetgeving, dus eigenlijk weet je dan al dat je de steun van de regering en de meerderheid nodig hebt om er iets door te krijgen. Dat was een illusie. Men had al snel door dat de commissie geen draagvlak had bij de top van de politieke partijen, en men dus niet bereid was echte resultaten te bereiken. Dat is op een gegeven moment schrijnend duidelijk geworden toen Verhofstadt met een pakket voorstellen aankwam zonder de commissie daarbij te betrekken, terwijl wij daar uren, dagen, weken mee zijn bezig geweest. Al ons werk was in een klap van tafel, terwijl er van Verhofstadts plannen ook al niet veel in huis is gekomen. Maar toen dacht ik echt: wat zit ik hier in godsnaam te doen?”

Van der Maelen bevestigt dat de regering de commissie stokken in de wielen heeft gestoken wat de meest essentiële agendapunten betreft: “We hadden de eerste rapporten klaarliggen over grotere kiesomschrijvingen, gelijktijdige verkiezingen enzovoort, maar de regering heeft dat van ons bord gehaald en dat doorge-duwd in een wetsontwerp.”

Ook Pieter De Crem legt de schuld bij Verhofstadt: “Die commissie is voortdurend *geëuthaniseerd* door Verhofstadt. Hij kwam op de meest cruciale momenten tussen met enkele opgedrongen voorstellen, vooral wanneer de MR en de PS niet mee wilden. Mijn voorstel dat je de financiële haalbaarheid van partijprogramma’s moet testen, is daar vakkundig uitgehaald. Die commissie is gecremeerd en bijgezet in de muur van nationale glorie.” Meer bepaald in het najaar van 2001. (phn)

Tussen Zaal F en de commissie waren er nog enkele andere politiek vernieuwende stuiptrekkingen.

*Zo was er de werkgroep **Langendries**, die op federaal niveau werkte aan maatregelen voor de directe democratie. De partijen die aan de gesprekken deelnamen waren de meerderheidspartijen (met hun oude namen: SP, CVP, PS, PSC) en PRL (nu MR), de Franstalige liberalen. Daar lagen bijvoorbeeld de dubbele mandaten ter tafel: CVP wilde die inkrimpen, de anderen wilden een volledige decumul, toch wat politieke mandaten betreft. Logisch, want CD&V is vandaag nog steeds de partij die de meeste burgemeesters levert. Een ander voorstel was de inkrimping van de ministeriële kabinetten, een plan dat ook Verhofstadt wilde uitvoeren toen hij eerste minister werd. Beide voorstellen zijn een heel stille dood gestorven.*

... En Zaal 31

Dan was er nog Zaal 31, een soort opvolger van Zaal F, waarin de oppositiepartijen VU, VLD en de groenen het op een keuvelen zetten over directe democratie. Ook zij hadden hun ideeën over bijvoorbeeld de decumul - zij wilden een totaal verbod op cumul van het parlementaire mandaat met een andere politieke functie, behalve gemeenteraadslid. Dat is de evidentie zelve: zij leveren heel wat minder burgemeesters, maar veel van hun mandatarissen zitten wel in de gemeenteraad. Zaal 31 werd aanvankelijk geleid door Guy Verhofstadt, maar werd na korte tijd opgevolgd door de ondertussen overleden Wilfried Bervoets van Agalev.

... En het Sienjaar

Ook de huidige voorzitter van het Vlaams parlement Norbert De Batselier had zijn politieke vernieuwingsproject. Hij streefde vooral de decumul na in de jaren 1995-1996.

“De media bepalen steeds meer wie nummer 1 en 2 op een lijst wordt”

Vlaams parlementsvoorzitter Norbert De Batselier waakt als een beschermende vader over zijn instelling. Hij volgt de doemscenario's over de rol van het parlement niet, maar weigert ook een verbloemende goed-nieuwsshow te verkopen. Hij is fier op wat het Vlaams parlement bereikt heeft de afgelopen jaren, maar waarschuwt voor enkele bedreigende evoluties. Een gesprek over trekpaarden, politieke sterren, opvolgers en brood en spelen.

In welke zin vindt u dat de stoelendansen het parlement vooral verzwakken?

Natuurlijk vind ik het geen goede zaak dat mensen bij elke verkiezing van stoel veranderen. Ofwel zeg je dat je geïnteresseerd bent in de Vlaamse bevoegdheden



zoals onderwijs, welzijn, wonen, ofwel in de federale materies zoals sociale zekerheid, justitie en defensie. Je moet op basis van de inhoud je instelling kiezen, niet naargelang van waar je het gemakkelijkste zetelt of blijft zetelen. Men leert zo

de assemblee niet kennen en men verspeelt dikwijls nutteloze maanden of jaren, omdat men snel verandert. Bovendien schept dat een heel verkeerde perceptie. Dat is natuurlijk te wijten aan het feit dat de regionale en federale verkiezingen vlug op elkaar volgden. De partijen beslissen dan om diegenen die het best in de running zitten in te schakelen. Die toppers hebben het alleen over stemmen, niet over inhoudelijke keuzes. Ik vind stemmen uiteraard belangrijk, anders zou ik niet in de politiek zitten. Maar je moet mensen ook de kans geven om electoraal te groeien. Dat gebeurt vandaag te weinig.

Komt het ook niet door de kieswetgeving dat dezelfde kopstukken twee jaar na elkaar moeten opdraven? Zijn de toppolitici zo niet naar het sterrendom gekatapulteerd?

Ik heb geen problemen met het sterrendom. Er moeten altijd een aantal mensen in heel Vlaanderen goed gekend zijn en die bekendheid ook electoraal kunnen verzilveren, zodat dat benut kan worden door de partij. Ik heb altijd gepleit voor een systeem waarbij je op de eerste drie, vier plaatsen de echte kopmannen had, en daarna mensen uit het lokale arrondissement. Zo kan je mensen op de lijst zetten die lokaal actief zijn en als competent werden beschouwd, maar niet diezelfde uitstraling hebben over heel Vlaanderen. Zo krijg je een afspiegeling van je maatschappij. Daar heb je een aantal BV's en tegelijkertijd mensen als politici en winkeliers. Maar je hebt daarnaast goede juristen nodig, vakmensen, mensen van allerlei vaardigheden, en dat is een beetje aan het ontbreken. De nadruk ligt te hard op de populariteit.

Merkt u dat ook aan de kwaliteit van de wetgeving?

Zo drastisch mag ik het niet concluderen. Ik probeer die kwaliteit te verbeteren tegenover tien jaar geleden. Het parlementaire werk van de uitvoerende of wetgevende macht is voor verbetering vatbaar. Door een gebrek aan mensen kan het bij de uitvoerende macht bezwaarlijk liggen, die hebben misschien wel duizenden mensen, maar een parlement is daarin gelimiteerd. Daarom is de uitvoerende macht ook een grotere rol gaan spelen. Bij ons komt toch nog 25% vanuit de wetgevende macht, dat is meer dan in de Kamer. Ik wens dan ook mijn diensten daartoe uit te breiden. Bovendien maak ik afspraken met de regering over de kwaliteit,

zodat er een evaluatie van het decreet is op juridisch vlak. Mensen die alleen op basis van hun populariteit binnenkomen, hebben een grotere aanpassingsperiode nodig om te weten hoe het hier draait. Als ze na negen maanden verhuizen, zitten ze uiteraard in moeilijkheden.

Zijn die populaire parlementsleden ook niet vlugger opgebruikt?

De politiek heeft ook onder de mediamaatschappij te lijden. Je weet dan dat iemand die de media zeer veel gebruikt vlugger opgebruikt zal zijn. De houdbaarheid zal altijd inkorten, zeker van de mensen die aan de top staan. De mensen vragen vandaag constant vernieuwing, en vernieuwing vraagt doorgaans nieuwe en jonge gezichten. Die tendens gaat niet blijven bestaan. Het is de laatste verkiezing al geminderd.

De kieswetgeving heeft enorm goed ingespeeld op die mediamaatschappij. Hebben de grotere kieskringen het parlement niet verzwakt?

Normaal gezien hoeft dat niet. Je kunt het ook omgekeerd zien: de parlementsleden moeten dan niet meer naar elke

“Ik moet toegeven dat ik het niet zo heb voor dat opvolgersysteem.”

Ze lopen anders wel naar elke quiz op tv.

Ik betwijfel of de echte groten dat willen. Het niveau daaronder wil dat vooral. Iedereen doet daar zijn zin maar in. Ik moet niet zeggen wat mag en wat niet, ik ben geen politieke zedenmeester. We gaan wel naar een maatschappij waarin de media meer en meer bepalen wie nummer 1 en 2 wordt op een lijst.

Pikken de parlementsleden niet hoe langer hoe meer de kwesties die de publieke opinie beroeren eruit? Ze springen van voorstel op voorstel.

Dat is juist. Maar de mate waarin dat gebeurt, hangt af van de instelling van de persoon. Als iemand hier komt om hard te werken, zal die soms ook wel eens naar de media willen lopen, maar die zal zich voor de rest ook wel goed inzetten. Iemand die alleen maar op de media toestapt, zal ook vlug opgedroogd zijn. Die heeft voor de rest niet veel te vertellen. De media moeten toch ook altijd mensen hebben die iets weten te vertellen. Het probleem is dat je geen twintig jaar con-

stant nieuwigheden kunt vertellen, en dat is voor de media een probleem. Voor het parlement niet, want soms kun je hier tien jaar werken aan een dossier dat er dan pas doorgeraakt. Daar heeft de media dan geen belangstelling voor. In programma's als 'Villa Politica' zou men beter de onbekende jonge parlementsleden, die zich verdienstelijk maken voor blinden of kinderrechten, meer in de picture zetten. Is dat niet meer de opdracht van de openbare omroep? In het parlement zitten mensen die daarmee bezig zijn. En zo krijgen ze ook meer zin om zich met zulke dingen bezig te houden en niet alleen met wat op de eerste bladzijde van de krant staat.

Rond de opvolgers is heel veel te doen. Hoe ondervindt u hun rol?

Ik moet toegeven dat ik het niet zo heb voor dat opvolgersysteem. Wij hebben allemaal gedacht dat het beter was dat de ministers niet meer in het parlement zaten. Achteraf is duidelijk geworden dat de ministers voor een groot stuk vervreemd zijn van het parlement. Ze weten niet altijd meer waar het parlement mee bezig is, behalve dan op hun eigen domein. Bovendien is zo'n opvolger afhankelijk van wat er met zijn minister gebeurt. Daar

ligt dan het probleem van die stoelendans, die onzekerheid creëert. Het systeem heeft niet opgeleverd wat we ervan verwacht hadden. Als je de stoelendans kan beperken, is het probleem van de opvolgers ook grotendeels opgelost.

Vindt u hen een verzwakking van het parlement?

Er zijn er goede en slechte, net als bij de effectieven. Ze hebben misschien wel minder kritiek, maar hoe kan je dat meten? Men begint in de media dan allerlei spelletjes te spelen over de kwaliteit van een parlements lid. Wie veel schriftelijke vragen stelt en appelleert, is dan zeggend een goed parlements lid. Ik heb daar grote twijfels bij. Als ik aan een medewerker vraag iedere dag drie vragen uit de pers te halen en op te schrijven, ben ik dan een goed parlements lid? Als ik mij op een studiedienst een goed decreet laat schrijven, ben ik dan een goed parlements lid? Ik heb daar grote twijfels bij. Je moet zelf veel input geven, en daar wordt

in zulke cijfers geen rekening mee gehouden. In debatten hoor ik hoe een parlementslid tussenkomt. Heeft hij kennis van zaken, helpt hij de minister of brengt hij hem in problemen? Dat kan men moeilijk meten. Ik vrees alleen dat de kiezer uit zulke spelletjes conclusies trekt.

De Croo is scherper dan u en noemt hen "partij-slaven". Hebben die opvolgers soms niet te weinig bagage?

Ze moeten het net als de effectieven leren. Het probleem is dat men vroeger gemakkelijker binnenkwam met een pak ervaring, terwijl er nu een heel aantal mensen binnenkomen met weinig ervaring in de materies die men bespreekt. Dan duurt de introductieperiode langer. Nieuw bloed is een verrijking, maar diegenen die er al langer zijn, moeten wel de kans krijgen om te blijven en te coachen. En die verdwijnen ook al tegenwoordig.

Uw partijgenoot Van der Maelen stond positiever tegenover de opvolgers.

Die hebben hun voor- en nadelen, ik zie het niet zo negatief als De Croo. Sommigen gebruiken het systeem voor vernieuwing, anderen zien het systeem als de uitgelezen kans voor tactische afspraken, zoals in kartels. Dat vind ik er negatief aan. In de praktijk is het niet alleen voor vernieuwing, daar moeten we eerlijk in zijn.

Opvolgers zijn, onder meer door die kartels, terug ingevoerd?

Natuurlijk. Alle partijen hebben nu kartels en zijn nu voorstander van die opvolgers.

Toen ze ingevoerd werden, bestond alleen het kartel SP.A/Spirit.

Elke partij wist toen al waar ze aan toe gingen zijn. Zo was de VLD al langer bezig met Vivant. SP.A alleen kon dat niet doorduwen.

Maar uw partij heeft echt wel slim gespeeld op die kishervorming.

Zeker, temeer omdat wij daar toen echt de mensen voor hadden, zoals Stevaert en Vande Lanotte. Die waren mooi gespreid in Vlaanderen. Als je in elke provincie zo iemand hebt, is dat leuk voor een partij natuurlijk.

De Lijststem die maar gehalveerd werd, de heringevoerde opvolgers, grotere kieskringen... Al die mechanis-

men druisen in tegen Verhofstadts Burgermanifesten.

Je stemt vandaag steeds minder voor een partij dan voor een persoon. Toch moet die persoon nog altijd tot een partij behoren. In de besluitvorming zijn partijen essentieel. In een fractie wordt het standpunt bepaald door de partij. Het is logisch dat partijen voor zichzelf uitmaken wat een goed kiessysteem is en wat niet.

Enkele jaren geleden woedde de Nieuwe Politieke Cultuur volop. De burger moest meer inspraak krijgen. Hij heeft nog nooit zo weinig invloed op het parlementaire personeel gehad als nu.

Ja, maar vroeger had hij zeker geen invloed. Als hij de personen aanduidt, heeft hij niet altijd veel macht over wat die persoon juist gaat doen. Voor een groot stuk zal de partij altijd blijven bepalen wie wat gaat doen in het parlement.

Als een kandidaat veel stemmen haalt, zal hij het partijstandpunt kunnen beïnvloeden. Het zal ook altijd van de parlementsliden zelf afhangen of ze zich inhoudelijk gaan profileren of op verschillende ideeën zullen springen. Daar heb je als burger sowieso geen macht over.

Noemt u het kiezersbedrog als een toppoliticus op meerdere lijsten staat en dus in meerdere instellingen zijn mandaat niet opneemt?

Ik vind dat zeker niet goed voor onze instellingen. Ik vind dat je als politicus moet gaan zetelen in het parlement waar je inhoudelijk het meest kunt en wilt gaan doen. Maar aan de andere kant moet je de verkiezingen kunnen winnen. Deelnemen volstaat daar niet. Dus het systeem waardoor op twee jaar tijd twee verkiezingen plaatsvinden, leidt bij ons tot groteske situaties. Ofwel maak je daar afspraken over, ofwel verander je de wetgeving. Als de kans zich voordoet om je beste paarden aan de meet te krijgen, gaat elke partij die ook inzetten. Diegene die die paarden niet heeft, zal daarover zeuren.

Freya Van den Bossche trok vorig jaar als federaal minister de Vlaamse lijst, terwijl ze met uw parlement niets te maken heeft. U stond als voorzitter achter haar op de tweede plaats. Steekt dat niet?

Ik zeg u zeer duidelijk: Stevaert heeft me gezegd dat ik de lijst mocht trekken als ik wou. Ik heb hem toen gezegd dat ik dat niet kon eisen, omdat Freya het jaar daarvoor meer dan 100.000 stemmen had gehaald. Ik stel vast dat de kiezer dat zo wilt en daarin meegaat. Wie ben ik dan om mijn eigen partij te benadelen door een plaats op te eisen?

Is dat niet gevaarlijk, dat je de kiezer louter geeft wat hij wil? Verkiezingen zijn toch meer dan brood en spelen?

In theorie zeg ik ja. Maar in praktijk wil ik, als partijman, dat mijn partij wint. Je kan niet teveel tegen de haren van de kiezer instrijken, want dan blijf je met lege handen achter.

Je kunt hem een beetje proberen terug te dringen en hem zeggen dat hij hier en daar een beetje fout zit, maar je kunt hem moeilijk zeggen dat ik, de politicus, alles beter weet. Want dan krijg je het verhaal weer van de kloof tussen de burger en de politiek.

Veel opvolgers komen via de achterdeur in het parlement om het vuile werk op te knappen.

Je hebt je partijprogramma, en de personen gaan zich vlugger een thema eigen maken. Aan gewone parlementsleden geef ik altijd de raad zich te specialiseren in een tweetal domeinen, zodat je naam direct verbonden wordt aan bepaalde dossiers, zowel binnen als buiten je fractie. En dan ga je hier iets betekenen. Door te springen, ga je niets betekenen. Heel de werking van de fractie is belangrijk. Je bent als geheel maar zo sterk als je zwakste schakel. Je moet in het andere geval die zwakste schakel zo sterk mogelijk maken. Om een goede fractie, een

goed parlement te maken, moet je iedereen op een zo hoog mogelijk niveau krijgen. Dat daar een paar sterren bij zitten, is belangrijk voor een parlement. Van de 124 parlementsleden hier weet je dat er hoogstens een dertigtal in aanmerking komen om minister te worden. De anderen moeten zien dat ze goede parlementsleden worden en blijven.

Het is niet dat ministerambities bepaalde parlementsleden afremt?

Er bestaan natuurlijk geen gouden regels over "hoe word ik minister". De ene wordt dat door inhoud, de andere door hard te werken, nog een andere omdat hij sterk staat in zijn regio. De meesten door een combinatie van de drie.

Een coalitie van drie, of eigenlijk vijf partijen zorgt ongetwijfeld voor een verzwakking van het parlement.

Dat is zeer duidelijk: een grote meerderheid en een kleine oppositie is geen goede zaak. De nuances die er zijn tussen bijvoorbeeld liberale, socialistische en Vlaams-nationalistische opvattingen, zie je hier veel minder nu. Dat moet normaal gezien tot uiting komen in het parlement. In het federale parlement heb je nog de communautaire tegenstellingen, waardoor je je beter kan profileren.

Dat heeft in dit parlement onder andere geleid tot het zwijgakkoord. Bovendien moet elk wetsvoorstel dat een parlements lid wil indienen eerst goedgekeurd worden door de andere twee fracties.

Dat moet altijd, anders wordt een meerderheid niet werkbaar. En geef toe, we hebben het de afgelopen maanden niet makkelijk gehad. (phn)

“Als Freya Van den Bossche 100.000 stemmen haalt, moet ik dan een plaats als lijsttrekker opeisen? Je moet de kiezer geven wat hij wilt.”

“Een opvolger is als een dokter die geen bloed kan zien”

Hoe staan de fractieleiders tegenover de huidige trends in het parlement? Zijn het de advocaten van hun partijen in het parlement, de herders van nieuw politiek talent of zijn het eerder fractielijders? Hoe staan zij tegenover de hetze met de opvolgers, de invloed van de nieuwe kieswetgeving en het geweeklaag dat het parlement vandaag de voetmat van de politiek is?

De fractieleiders over de opvolgers

Gerolf Annemans (VB): Opvolgers zijn minder kritisch tegenover de partijtop.

“Wij maken ook gebruik van opvolgers. Je wilt in je partij mensen zelf groot brengen. Ikzelf en Tindemans zijn zo ook groot geworden, zo werkte het vroeger om af en toe een nieuw talent te lanceren. Nu moeten we de grote bonzen op andere en meerdere lijsten tegelijkertijd zetten om nieuw, onbekend talent in het parlement te krijgen. Filip Dewinter staat op de Europese lijst om een opvolger naar het parlement te sturen. Ook wij doen dat. Ik ontdek dat opvolgers partijslaven zijn. Natuurlijk zijn dat bekwame en vaak creatieve mensen. “Partijslaven” is een denigrerend woord dat voortkomt uit het feit dat ze hun plaats te danken hebben aan de partijtop, maar dat zijn soms gevormde mensen die je nodig hebt. Ze zijn minder kritisch ten opzichte van de partijtop, dat is ook zo. Maar wat men kritisch en onafhankelijk noemt, is vaak gewoon frustratie. Terwijl omgekeerd de slaafsheid van een opvolger misschien toch wel het binnenbrengen van talent is, en talent is altijd bekwaam en creatief.”

Rik Daems (VLD): Iedereen heeft schrik om uit het parlement te vliegen.

“Je kunt zeggen die opvolgers minder hard roepen omdat ze er geen baat bij hebben dat de regering valt, maar welk parlementslid uit de meerderheid wil nu dat de regering valt? Dat geldt ook voor de effectieven, die geen zin hebben om een paar keer op korte tijd campagne te voe-

ren. Iedereen heeft schrik om te vroeg uit het parlement te vliegen.

Ik heb niet de indruk dat veel jonge parlementsleden strak in het gareel blijven lopen om hun carrièremogelijkheden gaaf te houden. Ik zie wel vaak mensen in het parlement geraken die wat gepusht zijn door de grote namen. Dat zijn mensen die een grotere mogelijkheid hebben om in het parlement te geraken. Ik weet niet of het systeem per se moet afgeschaft worden. Talent komt altijd bovendien.”

Dirk Van der Maelen (SP.A): Wij hebben mee gepusht om de opvolgers terug in te voeren.

“Ik vind het belangrijk dat een fractie opvolgers telt. In mijn fractie zitten er ook een aantal (14 op 23, phn), ik vind dat goed. Onze partij heeft mee gepusht om de opvolgers terug in te voeren, omdat wij nooit voor die afschaffing zijn geweest. De populaire koppen zijn niet altijd de beste parlementsleden, we moeten ook mensen lanceren die inhoudelijk iets voorstellen. Die moeten de kans krijgen. Zo kunnen ze bewijzen wat ze in hun mars hebben. Het probleem ligt niet bij de opvolgers, maar bij de verschuivingen van parlementsleden. De zwakkeren zie je de volgende keer niet meer. Iemand die op de zevende plaats verkozen is geraakt als een soort “opvolger” moet ervoor zorgen dat hij de volgende keer een mooie plaats op de lijst krijgt. Bij mij is het zo: je krijgt één kans om je te bewijzen. Heb je het dan niet bewezen, dan moet je de volgende keer op eigen kracht herkozen worden.”

Pieter De Crem (CD&V): Opvolgers, dat is de participatie. “Die opvolgers zijn *meisjes- en mannetjesmakerij*. Ik heb het sinds 1999 altijd electorale zelfbediening genoemd. Een partij in de meerderheid is altijd loyaal, maar de zeden zijn veranderd. De partij is afhankelijker geworden van de regering. Dat kun je alleen oplossen door de opvolgers af te schaffen. Die opvolgers, dat is de participatie. Door de opvolgers is het niet de burger die bepaalt wie in het parlement zit, maar de partijtop. Noem mij eens een opvolger die kan doorgaan voor politiek talent. Een politiek talent dat geen stemmen haalt, is geen politiek talent voor mij. Dat is zoals een tandarts die niet kan verdoven en een dokter die geen bloed kan zien.”

...en over de redenen van een verzwakt parlement

Communautaire spanningen

Annemans: “Die verzwakking is vooral een gevolg van steeds ingewikkeldere compromissen die ons moeilijk land bijeen moeten houden. België bestaat uit twee publieke opinies die twee verschillende elites verkiezen. De compromissen worden gesloten op regeringsniveau en zijn zo uitgerokken en omslachtig dat er een grote kloof gaapt met de publieke opinie en met de eigen parlementaire politiek. “Na een paar ke elite. Communautaire spanningen verlammen het parlement. Het is alleen op die manier mogelijk dat een vreemdelingenstemrecht kan goedgekeurd worden in het federale parlement. Die parlementsleden die tegen alle principes en beloftes in ja stemmen voor het migrantenstemrecht, stemmen hun eigen zetel weg. Men luistert naar de partijtop, en

Rik Daems

Ook **Van der Maelen** vindt dat communautaire geschilpunten geen goede zaak zijn voor de slagkracht van het parlement, maar hij stelt het genuanceerder. “In onze buurlanden heb je louter partijpolitieke tegenstellingen, zoals links-rechts, bij ons komt daar die communautaire

splitsing bovenop. Wij hebben altijd regeringen met minstens vier partijen, wat maakt dat het parlement minder speelruimte krijgt. Je moet die communautaire spanningen beheersen zodat de besluitvorming mogelijk blijft, wat betekent dat vanuit de partijhoofdkwartieren en vanuit de regering zwaar gewogen wordt op het parlement. Een of andere domme verklaring kan het communautaire vuur aanwakkeren.”

Programmawetten

De twee fractieleiders zijn het nog over een ander aspect eens, namelijk dat programmawetten het parlement degraderen tot een stemmachine. In een programmawet staat eigenlijk de uitvoering van de jaarlijkse begroting genoteerd, er staat vermeld wat elk departement, en dus elke partij, krijgt. **Van der Maelen:** “Dat zijn allemaal evenwichten. Daarom vragen de partijen dat in een keer goed te keuren, wat maakt dat die wet zo groot is. Het is te nemen of te laten, elke gefundeerde kritiek vanuit de meerderheid kan de delicate balans in die programmawet verstoren. Het zou een leuke oefening zijn om eens na te gaan hoeveel artikels in een programmawet gaan over verbeteringen van vergissingen in een voorgaande programmawet. Het parlement is daarin machteloos.” **Annemans** vult aan: “Dat is een perfecte illustratie dat het wetgevende, eigenlijk parlementaire, werk verankerd zit in de compromissen op regeringsniveau.”

Stoelendansen en verschuivingen

De SP.A/Spirit-fractie telt het hoogste aantal opvolgers in haar gelederen en bracht een hele volksverhuis aan parlementsleden teweeg. Verzwakt dat het parlement niet? **Van der Maelen** spreekt alleen voor de SP.A-fractie: “Wij hebben een enorme vernieuwing van onze fracties gedaan, in 2003 en 2004. We hebben de vrouwelijkste en de jongste fractie, het gros is tussen dertig en veertig jaar oud. We hebben een paar van onze jonge parlementsleden in 2004 ook op de lijsten gezet, waar ze ook goed aansloegen. Die hebben dan moeten kiezen. Maar het zou

beter zijn als dat niet te veel gebeurde, dat klopt. Ik denk niet dat het een ramp is als iemand dat een keer meemaakt. Als dat springen blijft gebeuren, is het geen goede zaak. Ik geloof dat het alleen maar opgelost geraakt als de verkiezingen samenvallen. Ik zie het nooit een meerderheid halen dat iemand niet voor de Kamer én het Vlaams parlement mag opkomen. Maar elke keer opnieuw maakt de kiezer daar geen probleem van.” En wat dan met de opvatting van vele parlementsleden dat het enkele jaren duurt eer je echt ingewerkt bent? De socialistische fractieleider geeft hen rustig de tijd om zich te specialiseren in een dossier. “Wij hebben een inhoudelijke taakverdeling. Ik heb een lijst van veertig bevoegdheidspakketten en geef aan elk parlements lid een aantal pakketten. Ik verwacht dat ze zich inhoudelijk specialiseren. Ik vraag hen dan ook contacten te leggen met de kabinetsmedewerkers van SP.A die dat volgen, zodat ze ge-

“Een parlement volgestouwd met opvolgers is niet kritisch.”

Pieter De Crem

Alle teksten die naar de ministerraad gaan, zoals voorontwerpen van wet, krijgen wij en spelen zij door naar onze parlementsleden, zodat ze de gelegenheid hebben voor de tekst er is, en voor de regering iets beslist heeft, om ernaar te kijken. Bij ons is daar een goede wisselwerking tussen parlement en ministers en hun medewerkers. De meesten zijn zo vlug op weg gezet.”

Ook **Rik Daems** gelooft dat je na een paar maanden al de wetten van het huis kent. De fractieleider speelt daar als coach een grote rol in. “Als je hier als een *bleu* binnenkomt, ben je misschien wel een *bleu* in dit huis, maar niet in de politiek. Veel mensen hebben als schepen, burgemeester of gemeenteraadslid al hard geknukt om hier te geraken. Maar dan moet je die mensen als fractieleider in het bad werpen en uitleggen hoe een commissie werkt, wat een wetsontwerp is... Na

een paar maanden weet je als beginnening hoe dit *kot* werkt, hoewel sommigen drempelvrees hebben natuurlijk.”

Annemans vindt dat “onzin”. “Je moet het parlementaire werk enkele maanden in de luwte kunnen leren. Bij die nieuwelingen heb je veel geblaat maar weinig wol. Iemand die te vlug het grote woord neemt, wordt genadeloos afgekraakt door de oppositie. Politiek is een vak dat niet voor iedereen is weggelegd. Dat is een harde stelling, maar het is zo.”

...en over de controlerende functie van een kritisch parlement

De Crem: “Nu zitten er 54 mensen in de Kamer die niet verkozen zijn geweest, een verschrikkelijk gebeuren. Een parlement dat volgestouwd is met opvolgers is niet kritisch.”

Van der Maelen hecht veel belang aan de fractierust en draagt zo zijn steentje bij tot de windstilte in de socialistische partij: “Volgens mij zijn er teveel vragen en interpellaties geweest. Wij proberen dat te beperken. We zijn een heel rustige fractie omdat we intern veel vergaderen. Bovendien proberen we door onze manier van werken vooral invloed te hebben op het tot stand komen van de wetgeving in de kabinetten. Als je inhoudelijk gespecialiseerd bent, kun je gemakkelijker doorwegen, maar vooral als je ook lid van het partijbureau bent. Dan kun je daar je stem laten gelden. Bij ons is meer dan de helft van de fractie lid van het bureau.”

Ik ben altijd voor grotere kieskringen geweest.”
Dirk Van der Maelen

Wat opvalt, is dat bij de VLD iedereen kritiek ventileert, behalve de fractieleden. “Ik zal een goede fractieleider zijn”, lacht **Daems**. “Soms moet ik hen wel degelijk in toom houden, zoals in een voetbalploeg. Als iemand van zijn oren maakt tegen de scheidsrechter, krijgt hij ook geel. Dan manen wij hem aan zich kalm te houden, maar als hij dan nog eens ruzie stookt, krijgt hij natuurlijk rood. Of

gaat hij zelf van het plein vooraleer hij rood krijgt. Als er iemand teveel van zijn oren maakt, heeft het meer effect dat de fractie hem terechtwijst in plaats van dat ik alleen met het opgestoken vingertje afkom. Als je met terechte opmerkingen jezelf een oppositiehouding aanmeet, krijg je een conflict. Maar als die kritiek opbouwend is, zie ik geen enkel probleem. Twee parlementsleden van onze fractie, Yolanda Avondroodt en Maggie De Block, hebben heel wat aanpassingen aan het wetsontwerp van de gezondheidswet kunnen doen.” Een pijnlijk moment voor Daems’ fractie was ongetwijfeld het goedkeuren van het migrantenstemrecht vorig jaar. Tegen alle VLD-beloftes in keurde het parlement dat stemrecht goed. “Als fractie moet je eerst en vooral mee het regeerakkoord uitvoeren. Je hebt dat als partij massaal goedgekeurd. Dan heeft het toch geen zin om dat onderuit te halen. Onze parlementsleden komen heus wel uit voor hun mening, maar wel binnen de krijtlijnen van het regeerakkoord. Daarin stond dat het migrantenstemrecht in het parlement geregeld zou worden. We hebben ons daar met hand en tand tegen verzet, tot we op ons historische congres besloten dat we het zouden slikken. Als fractie moet je die beslissing respecteren en je niet ontpoppen tot een oppositie binnen je eigen partij of de regering. Maar het was een zwarte bladzijde, ja.”

Annemans heeft heimwee naar de grote interpellatiedebatten van weleer. “Die gingen over meer dan alleen paniekt-hema’s, er werden allerlei wetsontwerpen besproken. Vandaag is het echter kommer en kwel. Dat komt toch vooral door de regering die alle stuurknuppels in handen wil hebben. Maar laat ik niet hypocriet doen: meerderheidsfracties hebben nooit uitgeblonken in kritisch weerwerk. Een meerderheid die in de knel geraakt, applaudisseert zich weg, maar dat is fluiten in het donker.”

...en over de invloed van de kieswetgeving

Dirk Van der Maelen is zeer te spreken over de nieuwe kieswetgeving. “Het zou oneerlijk zijn om te ontkennen dat de vernieuwde kieswetgeving ons goed uitkwam, al was dat een stukje per toeval hoor. Bij de uitbouw van de partij hebben wij ook de cultuur om met boegbeelden te werken. Per provincie hadden wij nu een goed boegbeeld. Voor ons was het een godsgeschenk dat de provinciale kieskringen er kwamen, en dat heeft dus een stuk voor ons gerendeerd in 2003, maar in 2004 al minder. Blijft dat renderen? Ik ben altijd al voor grotere kiesomschrijvingen geweest. Met mijn kennis over buitenland, kon ik me in de kleine kiesomschrijving rond Aalst geen electoraat opbouwen. Ik ben dan verplicht geweest om me met regionale dossiers bezig te houden om herverkozen te worden. Zo werd ik op den duur lobbyist voor mijn stad. Ik vroeg toen al om grotere kieskringen, zodat een parlements lid zich kan specialiseren op een bepaald domein, zodat je een tegengewicht kunt bieden voor het administratieve geweld van de regering. Op 150.000 inwoners van Aalst kan ik geen electoraat opbouwen, op 1 miljoen kiezers in Oost-Vlaanderen is dat al heel wat anders.”

Van der Maelen ontkent niet dat de macht van de partijtop gegroeid is, maar stelt dat er in de kleinere kiesarrondissementen dezelfde spelregels golden om op de lijst staan.

Rik Daems noemt de nieuwe kieswetgeving een uitstekende zaak. “De VLD is daar altijd al fel voorstander van geweest. “Wij hebben altijd de provinciale kieskringen gewild, de halvering van de lijststem, de *decumul*-verhalen waar we nog niet ver genoeg in gegaan zijn, de hervorming van de Senaat... De SP.A wist dat hun dat goed uitkwam. De VLD brengt altijd goede ideeën aan, maar wij verkopen dat niet goed.” Daems ontkende dat Verhofstadt in zijn Burgermanifesten altijd voor kleinere kieskringen, districten, heeft gepleit. Het staat er nochtans zwart op wit geschreven.

Pieter De Crem noemt de gevolgen van de kieswet “desastreus”. “Je moet je lokale basis uitbreiden zodat je

onafhankelijker kan zijn en je moet zelf je terrein kunnen uitbreiden. Daar zijn de provinciale kieskringen heel slecht voor. Het baat niet meer te doen wat parlementsleden tien tot twintig jaar geleden plachten te doen: in een kleine kieskring opkomen en goed parlementair werk ver-

richten. Controleren en wetten maken baat niet meer. Voor het puur parlementaire werk word je niet meer electoraal beloond. Die nieuwe kieswetgeving was pure electorale zelfbediening.”

(phn)

- Slotbeschouwing -

De partij die we het minst hoorden over een Nieuwe Politieke Cultuur in de jaren negentig, heeft haar nieuwe politieke cultuur het hardst kunnen opdringen aan de andere partijen in de 21ste eeuw. Door Philippe Nuyts

De Nieuwe Politieke Cultuur is dood, lang leve de nieuwe politieke cultuur. De pogingen om ons parlement “dichter bij de burger te brengen” zijn allemaal gestrand op goede bedoelingen en de drang om de grootste partij te worden. Van alle initiatieven om samen met de lijststem de opvolgers af te schaffen, de dubbele kandidaatstelling onmogelijk te maken en twee of meer mandaten niet meer te mogen combineren is niets in huis gekomen. De tragikomodie van de Commissie Politieke Vernieuwing staat symbool voor die mislukking. Die ene keer dat het zwakke parlement het heft in handen mocht nemen, is het in extremis weer voorbijgestoken door de regering en de echte kopmannen van de politieke partijen.

Maar er waart wel degelijk een nieuwe politieke cultuur door de parlementen en kabinetten. Een die meer dan ooit gestoeld is op persoonlijkheden en mediabekendheid. De tijd dat journalisten tijdens onderhandelingen buiten in de gietende regen moesten wachten tot de excellenties uit het kasteel kwamen om vervolgens “geen commentaar!” te blaffen, ligt heel ver achter ons. De media spelen een ontzagwekkend grote rol. Dat kwam in elk gesprek met een politicus spontaan ter sprake. De personalisering van de politiek viert sinds de intrede van paars-groen in 1999 hoogtij. Vooral SP.A heeft daar als geen ander gretig op ingespeeld, denken we maar aan de vier *teletubbies*. Met Stevaert in het begin vooral achter de schermen en *marketeer* Patrick Janssens op de voorgrond, beschikte de partij over twee personen die een neus hadden voor wat aanslaat bij “de mensen”. De andere regeringspartijen pikten daar al te gretig op in. Het is dan ook een merkwaardige vaststelling dat partijen als de VLD en Agalev, en in mindere mate de jongeren van CD&V, vanaf midden jaren negentig het hardst schreeuwden over een Nieuwe Politieke Cultuur. Daar kwam niets van in huis. Ondertussen werkte SP.A in alle stilte aan haar versie van een nieuwe politieke (personeels)cultuur, wat uitmondde in heel wat personeelwissels. Alle partijen hebben gezwind meegedaan – kijk maar hoe Bart Somers dé coming man van de VLD moest worden en prompt een jaar Vlaams minister-president mocht spelen.

Voor Verhofstadt was de hervorming van het kiesstelsel een van de prioriteiten tijdens zijn zo lang betrace premiership. Alle partijen hebben de kieswetgeving perfect gemodelleerd naar de personaliseringstrend in de politiek. Kopstukken konden voortaan als nooit tevoren uitgespeeld worden in grotere kieskringen. Boegbeelden bepalen ook als nooit tevoren het verkiezingsresultaat. SP.A heeft dat perfect opgemerkt en was dan ook de grootste voorstander van die grotere kieskringen en de herinvoering van de opvolgers. Verhofstadt, die beide ingrepen nog verafschuwde in zijn Burgermanifesten, wou er vooral de hervorming van Kamer en Senaat doorjagen. Ook de VLD beschikte als regeringspartij eindelijk over sterke boegbeelden in elke provincie en nam de logica van SP.A over. Dat CD&V,

nog steeds murw geslagen door de oppositiekur, zo nog verder zou marginaliseren, heeft ongetwijfeld meegespeeld voor beide partijen. De ene geeft dat al harder toe dan de andere.

Nu kunnen de kopstukken dan ook op zowat elke lijst worden uitgespeeld, of ze nu gaan zetelen of niet. Op al die lege zetels moeten plaatsvervangers komen. Daar dienen de opvolgers voor. Of om onbekende (achter)namen in het parlement te krijgen die niet zo sterk zouden scoren. De effectievenlijst verwordt ondertussen tot een populariteitspoll. Populariteit en parlement zijn twee termen die meestal botsen in eenzelfde zin. De instelling kwijnt zo nog verder weg. De grote persoonlijkheden met de meeste stemmen en de meeste media-aandacht krijgen de meeste macht en blijven dan ook uit het parlement weg. Het parlement wordt zo overklast, overvleugeld en overdonderd. Ambitieuze jongeren in het parlement moeten en willen zich zo snel mogelijk manifesteren. Dat gebeurt niet altijd op een manier die heilzaam is voor de parlementaire kwaliteit, wat blijkt uit de vele getuigenissen over de “zappolitici”. Dat de opvolgers dikwijls slechts een korte tijd in het parlement doorbrengen, is een grotere verzwakking dan de opvolgers zelf - hoewel het systeem niet altijd zo democratisch is als de vurige verdedigers ervan verkondigen.

De parlementaire kwaliteit lijdt ontzettend onder die toenemende personalisering. Goed klinkende (achter)namen verschuiven ettelijke keren in een legislatuur en moeten telkens opgevolgd worden door mensen die de tijd niet krijgen om zich te bewijzen, laat staan de werking van het parlement grondig te leren kennen. De stoelendansen van SP.A/Spirit zijn verbijsterend. Ook op regeringsniveau wordt er weer geschoven dat het geen naam meer heeft. Toppolitici als Freya Van den Bossche en Frank Vandenbroucke veranderen vlugger van ministerportefeuille dan van vuilniszak. Een mooi zicht is het allemaal niet. Ook binnen de SP.A zelf is niet iedereen even gelukkig met de gang van zaken en de weerlagen die dat heeft op het parlementaire niveau.

Zowel Stevaert, De Batselier als Van der Maelen zeggen dat de partijen niet anders kunnen dan hun beste paarden inzetten, “anders heb je geen stemmen”. Het is logisch dat een partij stemmen moet halen, anders kan ze helemaal niets verwezenlijken. Ze hebben gelijk als ze zeggen dat de kiezer dat wilt: Freya Van den Bossche, Inge Vervotte (CD&V), Patrick Dewael (VLD) en ook Filip Dewinter (VB) halen elke keer opnieuw een heel pak voorkeurstemmen, op welke lijst ze ook staan. Het hoort gewoon bij deze tijd: de afgelopen verkiezingscampagnes waren inhoudelijk ongelooflijk mak. Je kon het ene partijprogramma bijna niet van het andere onderscheiden.

De ene politicus zegt dat de kiezer slim genoeg is om te weten dat er allemaal opvolgers in het parlement belanden, de andere dat hij dat helemaal niet beseft maar dat het onbegonnen werk is om dat allemaal uit te leggen. In beide gevallen gaat de politiek eerst kort door en dan zwaar uit de bocht. De echte kopmannen zijn door de (vooral visuele) media mee naar het sterrendom gekatapulteerd. Mindere goden komen haast nooit aan bod. De politiek heeft dat spel al te gretig en gortig meegespeeld en doet zo mee aan zelfvernietiging. Vooral het parlement deelt in de klappen. Als je een kieswetgeving mee aanpast aan de wetten van de media, creëer je een gevaarlijk precedent.

De nieuwe politieke cultuur, als geen ander belichaamd door Stevaert, vertrok veelbelovend en was welgekomen na de soms veel te besloten stijl van de voorgaande decennia. Maar deze cultuur is te zeer doorgeslagen naar uitgekende personeelspolitiek. De verschroeiende snelheid waaraan vernieuwd wordt, kan niet blijven duren. De verkiezingen van vorig jaar trokken al een eerste keer aan de noodrem. De grote kopstukken krijgen door hun grotere stemmenaantallen niet alleen meer macht in de partij, maar dragen ook een verpletterende verantwoordelijkheid. Mensen die ontgoocheld geraken omdat ze helemaal geen zicht hebben op wat er met hun stem gebeurt, kunnen zich van de politiek afwenden. Het is onmogelijk geworden om alle verschuivingen met toppolitici duidelijk in kaart te brengen. Personeelspolitiek die grondige politiek verdringt, wekt wantrouwen. Ook dat is de afgelopen twee verkiezingen duidelijk geworden. En als die trend blijft voortduren, wordt het binnenkort weer tijd voor een nieuwe politieke cultuur.

Bibliografie

BOEKEN

BOUVEROUX, Jos. 2003. *Van Zwarte Zondag tot Paars-Groen*. Antwerpen/Amsterdam: Houtekiet.

BOUVEROUX, Jos. 1996. *Van Zwarte Zondag tot Zwarte Zondag*. Antwerpen: Icarus.

DEPAUW, Sam. 2002. *Rebellen in het parlement: fractiecohesie in de Kamer van volksvertegenwoordigers (1991-1995)*. Leuven: Universitaire pers.

DEWACHTER, Wilfried. 2003. *Van oppositie tot elite. Over macht, visie en leiding*. Leuven/Leusden: Acco.

DEWACHTER, Wilfried. 2001. *De mythe van de parlementaire democratie : een Belgische analyse*. Leuven: Acco.

FIERS, Stefaan. 2000. *Vijftig jaar volksvertegenwoordiging. De circulatie onder de Belgische parlementsleden 1946-1995*. Brussel: Paleis der Academiën.

FIERS, Stefaan. 1998. *Partijvoorzitters in België, of "Le parti, c'est moi?"*. Leuven: Acco.

MADDENS, Bart. 1995. *Drie nieuwe parlementen. Praktische gids voor kiezers en kandidaten*. Leuven: Davidsfonds.

VERHOFSTADT, Guy. 1994. *Angst, afgunst en het algemeen belang*. Antwerpen/Barn: Hadewijch.

WITTE, Els (met medewerking van DETANT, Anja & DISTELMANS, Bert). 2002. *Media & Politiek: een inleiding tot de literatuur*. Brussel: VUB Press.

KRANTEN- EN WEEKBLADARTIKELS

(aho). 2004. 'Stoelendans op hoog niveau'. *De Standaard* 8 juni.

(aho). 2004. '13 juni leidt tot stoelendans zonder weerga'. *De Standaard* 3 juni.

ALBERS, Isabel. 2004. 'Kamervoorzitter Herman De Croo trekt aan alarmbel over "kneusjesparlement"'. *De Standaard* 25 juni.

BRINCKMAN, Bart. 2004. 'Daan Schalck: "Ik zal doelgerichter kunnen werken"'. *De Standaard*. 16 juli.

BRINCKMAN, Bart. 2004. 'Doe de Wetstraat-shuffle'. *De Standaard*. 10 juli.

BRINCKMAN, Bart. 2004. 'Antwerpse stoelendans bij SP.A-Spirit'. *De Standaard* 23 juni.

D, Mark. 2000. 'Commissie Politieke Vernieuwing start eind februari'. *Financieel-Economische Tijd* 17 februari.

DEVOS, Carl. 2003. 'Verkiezingen, goed, maar niet overdrijven'. *De Standaard* 14 april.

DOBBELAERE, Bart. 2004. 'Jos Ansoms neemt na 23 jaar afscheid van de Kamer van volksvertegenwoordigers'. *De Standaard* 23 december.

DOBBELAERE, Bart en OTTE, Anja. 2004. 'Hier komen de dochters weer'. *De Standaard* 15 juni.

DOBBELAERE, Bart. 2004. 'Uitvoering (-). De Opvolgers'. *De Standaard* 19 mei.

DOBBELAERE, Bart. 2003. 'CD&V wil lijstjesspringen verbieden'. *De Standaard* 7 oktober.

DOBBELAERE, Bart. 2001. 'Commissie Politieke Vernieuwing slaagt niet in verrijzenis'. *De Standaard* 24 april.

DOBBELAERE, Bart. 2001. 'Commissie Politieke Vernieuwing bezint zich'. *De Standaard* 13 maart.

EECKHOUT, Bart. 2004. 'Schijndemocratie'. *De Morgen* 30 juli.

EECKHOUT, Bart. 2003. 'Paars wil ook opvolgers bij regionale verkiezingen'. *De Morgen* 3 september.

EECKHOUT, Bart. 2003. 'De Croo (VLD): "Ministers moeten weer in het parlement gaan zitten"'. *De Morgen* 19 augustus.

EECKHOUT, Bart. 1999. 'De late vrucht van Zaal F'. *De Morgen* 21 juni.

FIERS, Stefaan. 2003. 'De verkiezingen van de schijnkandidaten'. *De Standaard* 5 maart.

HUMBEECK, Hubert Van en MARTENS, Patrick. "'We krijgen een parlement van politieke slaven"'. *Knack*, 24 september.

HUYSTENTRUYT, Stefaan. 2003. 'Particratie'. *De Tijd* 5 september.

IB. 1997. 'Jonge CVP'ers mogen NPC-voorstellen van 'Zaal F' tekenen'. *Financieel-Economische Tijd* 27 maart.

ROGIERS, Filip. 2002. 'De antihelden van de democratie'. *Knack* 2 september.

SAMYN, Steven. 2004. 'En de politicus, hij volgde op'. *De Standaard* 9 juli.

TANT, Paul, Lano Pierre en Loor, Herman De. 2002. 'Wie wordt er beter van de kiesherforming?' *De Standaard* 12 september.

VANPETEGHEM, Boudewijn. 2000. 'Politieke vernieuwing start stroef'. *De Standaard* 4 april.

'Verkiezingsbijlagen 1995 en 1999' uit het archief van *De Standaard*.

WEBSITES

www.cdenv.be [06/06/05]

kamer.cdenv.be [06/06/05]

vlparr.cdenv.be [06/06/05]

www.vld.be [06/06/05]

www.sp.be [06/06/05]

www.meerspirit.be [06/06/05]

www.n-va.be [06/06/05]

www.vlaamsbelangkamerfractie.org [06/06/05]

www.vlaamsbelangvlaamsparlement.org [06/06/05]

www.dekamer.be [09/06/05]

www.vlaamsparlement.be [09/06/05]

www.standaard.be/kieswet [07/06/05]

www.vlaanderenkiest.be [19/05/05]

‘Verkiezingen 13 juni 2004. De zetelcarrousel.’

<http://www.dewakkereburger.be/UITSLAG130604.html>

INTERVIEWS

ANNEMANS, Gerolf (VB). 18/05. Kamer.

ANSOMS, Jos (CD&V). 03/05. Gemeentehuis Wuustwezel.

BEX, Stijn (Spirit). 11/05. Kamer.

CASAER, Dylan (SP.A). 11/05. Kamer.

DAEMS, Rik (VLD). 30/05. Kamer.

DE BATSELIER, Norbert (SP.A). 06/06. Vlaams parlement.

DE CREM, Pieter (CD&V). 26/05. Kamer.

DEPAUW, Sam. 02/06. Departement Politieke wetenschappen, Leuven.

DETIÈGE, Maya (SP.A). 11/05. Kamer.

DEVOS, Carl. 15/04. Universiteit Gent.

DEWAEL, Patrick (VLD). 30/05. Errera Hotel, Brussel (Eedaflegging gouverneur Steve Stevaert).

FIERS, Stefaan. 20/05. Astrid Plaza Hotel, Antwerpen.

STEVAERT, Steve (ex-SP.A). 03/06. Provinciehuis, Hasselt.

TURTELBOOM, Annemie (VLD). 18/05. Kamer.

VAN DER MAELEN, Dirk (SP.A). 26/05. Kamer.

VAN DUPPEN, Jan (ex-SP.A). 13/05. Turnhout.

VAN ROMPUY, Eric (CD&V). 01/06. Vlaams parlement.

VAN WEERT, Els (Spirit). 24/05. Kabinet, Brussel.

VERHERSTRAETEN, Servais (CD&V). 24/05. Kamer.